

‘శ్రీరామకళ్యాణ’ మను నిక్కావ్యము దాదాపు పండ్రెండువత్సరములకుఁ బూర్వమే నాచే రచింపఁబడినది. అప్పటికి మా పాఠశాలయందు (గుంటూరు బ్రౌన్ హైస్కూలునందు) సంస్కృతప్రధానోపాధ్యాయులును, అస్మద్యనరేణ్యులును, మామలును అగు అవధానిశిరోమణి మధ్వ శ్రీ కాశీ కృష్ణాచార్యులవారు బాలర భాషాభివృద్ధికై యందు ‘మాతృభాషాసమాజం’ బొందు నెలకొల్పటయందు నద్దానికిఁ బ్రతివత్సరమును శ్రీరామనవమినాడు వార్షికోత్సవము జరుపుటయు నయ్యది సారస్వతప్రధాన మగు సమాజముగాన విద్యాప్రదర్శనమే యం దుచితమగుటంజేసి యవ్వార్షికోత్సవములందు మునుబోటి శిష్యుపరమానువులచే నవధానాదులఁ గావించి యుచుఁ దామును గావించుచు సభ్యుల నానందాన్వి నోలఁబడించుటయు సర్వ విదితమే.

ఈసందర్భముననే యొక్కవత్సరము నేను రామాయణోత్సవము గల పంచాశ్వాసాత్మిక మగు నీ కల్పమును రచించి యస్మత్పాఠశాలాప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయులును, ఉభయభాషావిశారదులును, గవులును అగు బ్రహ్మశ్రీ శిల్ప మనుచున్న శ్రీ గారి యధ్యక్షతకింద సభలోఁ జదివి శ్రీరామున కంకిత మొనరించి తిని. ఎట్లున్నను బాలర తొలిపల్లు జనకుల కానందదాయి యగునట్లు నా ప్రాథమిక కావ్యము విద్యాజనకులగు నస్మద్గురువరేణ్యుల కానందప్రదమై వారిచే

“గీ. వత్స! నాకడ రామకల్పంబు మొదలు

వెట్టి దానికి శ్రీసంతుఁబెట్టి తుదకు

మించు కళ్యాణమున నప్పగించి తీవు

నీవ నీ వయి మను మింక నిండుకీర్తి.”

ఇట్లు లాశిర్వదించఁజేసి యాంధ్రకాదంబరీ మేఘమూతాది తదితరగ్రంథనిర్మాణంబు నకుఁ బోత్సాహక వయ్యెననుటకు సందియము లేదు. ఇట్టి మహోపకారులపట్ల శ్రీ. కాశీ కృష్ణక వేః ప్రాంతే । శిష్యత్వం తత్సుబంధుతా

తత్పదాఖండభక్తి శ్చ । భవే నేత్ర జననజన్మని

అని భగవంతుని బ్రార్థించుటకంటె నేఁ జూపు కృతజ్ఞత వేటొండు లేదు.

మద్గురువర్యులచే బాలర భాషాభివృద్ధికై నెలకొల్పఁబడిన మాతృభాషాసమాజ మునఁ బ్రథమకుసుమంబుగా వెలువడిన యిక్కావ్యము బాలరకుఁ జలనీయమై యొక్కంత భాషావృద్ధి సమకూర్చినచో గురుసంకల్పంబుఁ గొంతవఱకేని నీదేర్చిన వాడ నగుదునని సంతసించుచుంటిని.

దానికిఁ దగినట్లు శ్రీ ఆంధ్ర యూనివర్సిటీవారి ద్వానిని 1988-84 సం॥ ఇంటర్ మీడియేట్ పరీక్షకుఁ బఠనీయగ్రంథముగా నిర్ణయించి నాకు మఱితంత ప్రోత్సాహము గల్గించినందులకు వారి కెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడను. ఇది బాల్యరచితంబును బ్రాథమిక కృతయు నగుటంజేసి యిం దేవేని దోషంబు లున్న విడదిపుచ్చి గుణలేశంబులనే గ్రహింపఁ బండితరాజహంసంబుల బ్రార్థించుచున్నాను.

ఇట్లు విద్యద్విధేయుఁడు,

గ్రంథకర్త.

శ్రీరామకల్యాణము :— గ్రంథకర్తలు పల్లె పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులుగారు, సంస్కృతోపాధ్యాయులు, టెనుస్సెన్సూలు, గుంటూరు. వేల, 0-12-0. ఇది రామాయణకథావిధానము గల యైదాశ్వాసముల గద్యపద్యాత్మిక మగు కావ్యము. దశరథుడు పుత్రకామేష్టి నొనర్చుట మొదలుకొని శ్రీమద్రామాయణమునందు బాలకాండమునందుఁగల కథాభాగమంతయును సంక్రమాముగ నిందుఁ గూర్చబడినది. ప్రస్తుతకాలమునందుఁ బ్రబంధతైత్తిని గ్రంథరచన సేయు వాంధ్రీకవులు చాలనరుదు. అందునను రసవత్తరముగాఁ బ్రాచీనకవుల కేవలమునును దీసిపోనట్లు చక్కని శయ్యతో సందర్శించితములగు శబ్దాగ్రాలంకారాది పరికరవిన్యాసముతో నందముగాఁ దీర్చి పండితపామరజనోభయగ్రాస్యముగఁ బ్రబంధములను వ్రాయువాడు మిక్కిలి యరుదు. తత్కావీ పరిపూర్ణమగు మేధావిశేషమును వెలయించుచు నిట్లుబ్రావాయుట మిక్కిలి కష్టము. పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులవారి పూర్ణప్రజ్ఞత యందుఁ బ్రతిఘట్టము నందును వెల్లడియగుచున్నది. ఈక్రింద నుద్భృతము లగు పద్యములు గ్రంథకర్త ప్రదర్శించిన ప్రజ్ఞావిభవమును జాతుఁగల్గియున్నవి. చూడుఁడు. ద్వితీయాశ్వాసమున విశ్వామిత్రుని రామాభ్యర్థనసందర్భము.

చ. అడుగుటె దవ్యుగాఁ బ్రజలయాశయమెల్ల నెఱింగి యప్పడ
పుడె యిఁక రేళుమా పనక పూర్ణమనోరథులన్ బొనర్చి యే
యిడుమలఁ జెందనీక తనయివ్వతనూజులమాడ్కిఁ జూచు నీ
వొడయెడ వాట నీప్రజలయున్నతి గాదె ? వివేకసాగరా !

ఉ. అన్యహ మింతకుం బ్రజకు నభ్యుదయూనుభవమ్ము, నల్లరా
జన్వతియా నదృష్టదశ సాగరమేఖలకున్ దలంప మీ
యన్వయవాసులెల్లరకు నందుఁ దరించెడి యొగ మెక్కప్రో
దన్వయదార ! యొక్కపరి ద్వన్నప్రతిష్ఠ్యుచేతఁ గల్గెఁబో.

క. “రాజ్యంబందుఁ బ్రజానుశాగ మలరారన్ నూదిలో దార మ
ట్టిజ్యుమండల మేలు నీయెడ నహో “ఏజః పదాంతా దతి”
ప్రాజ్యవ్యాకరణోక్తి లేనియెడలన్ బాటించి, లోకోక్తియా
“రాజ్యాంతే నరకం ధ్రువ ”మృనుట కర్థంచేమి ? భూపాలకా !

పేజి.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
2	22	అలంకృతులె	అలంకృతులె
18	18	విద్యవిద్య	నద్యవిద్య
21	8	జ్ఞాపకము	జ్ఞాపనము
”	9	మెచ్చక	మెచ్చక
”	22.	మునికులాగ్రణి	మునికులలోత్తమ
59	25	వినితించుట	వినుతించుట
81	8	బ్రవేశించు	బ్రవేశించె

కృహయగీవాయ నమః

శ్రీ రామ క థ్యాణ ము

ప్రథమాశ్వాసము

మద్యాతనయామనోహరతాఽఽ + శ్లిష్టంబు, శ్రేష్టంబు, శ్రే
యోమూలంబు, సలక్ష్మణంబు, పరమా + హృదపృథం, బద్ధివి
శ్రామస్థానము, సర్వతోముఖము, వి + వ్యగ్యావ్యపకం బౌమహా
ద్దామశ్రీరఘురామకల్పతరువుక + ధ్యానింతు నిష్టాప్తికిక. 1

కా. రాతిక నాతి నొనర్చ నీపదరజో + రాజంబు, నాతిక, ననుక
రాతిక జేయునో యేమో! ఫీతియగుఁ జే + రకరామ నీకుక నమో
వ్రాతంబంచుఁ జలోక్తి గా ధవుడు వై + వై రాఁ బ్రసంగించు మా
నీతక సద్గుణజాత నిస్తులయశ + స్ఫీర్ణతక మదిక గొల్పెదక. 2

మ. కొలువుంగూటమునందుఁ బల్కుఁజెలితోఁ + గూర్చుండి తత్త్వంబు మా
నులకుక బోధయెనర్చవేళ సతిమే + నుక దాకి నెమ్మే నొగిక
బులకింపక గనుమాసి భక్తి మిమ మా + నుల్ తన్ను నేమందురో
తిలకింపక గడగంటఁజూచుదిధి సం + ధించుక జిరాయవ్యముల్. 3

మ. తననాథుం డవివేకి యీతఁడని వ + క్త్రంబందునక వ్రాయఁగాఁ
గని పంతంబున కెట్టికేల కతనిక + గావించి విద్వద్వరే
బుద్ధిని స్త్రీబుద్ధి చతుర్దణం బనెడు లో + తోక్తిక ధరక నిల్పమా
జననిక గొల్పెద నాత్మలో మధురవా + చాసారదక శారదక. 4

మ. వరుఁగాఁ గోరి నినుక దపించిన ననుక + వర్జించి ముత్రోవది
మృరి నోర్తక దలవై ధరించితివి పా + మ్మా! కోరి తా మామహుఁ
తురు రాఁగాఁ గని, వావికా దనుమహా + త్ముల్ మీర లం చల్లు భూ
ధరపుత్రిక గయిదండ నేలుకొనుభూ + తస్వామి మ మోముతక. 5

- గీ. సత్కమీంద్రుండ వుధయభా + మవిదుడవు, కల్పకాశ్రువిజ్ఞుండవు + సరసమతివి
నిరుపమానంబు నీకత్తి + నీకపాధ్యమన్నెవ్రాయము నీకృతి + వన్నెగాంచు.
- క. అది యేమొకాని పూర్వలు, వదలక రామాయణంబె + వ్రాసిరి పృథమం
బది యాదికావ్యమనియో, మది రాముని చరితగాన + మాన్యం బనియో. 25
- క. నాకింపు నింపు బూర్వుల, పోకడ లట్టిక్క కావ్య + ముక వ్రాయగదే
నాకధునీపద్మవనీ, పాకటమధీకపాక + పరిపంధిగతిక. 26
- వ. అని వచించుటయు నేనును రామాయణాంతర్గతం బగు శ్రీరామకళ్యాణంబు
వ్రాయఁ దలంచుకొన్నవాడ నగుటం జేసి తదీయవచనముల్ కల్గినందులగుడు
- క. వైద్యుండు రోగియును ననవద్యంబుగఁ బాలె గోరు + వైఖరికాగఁ
నద్యోగతి నీకలనకు, నుద్యోగించితిని రాముఁ + డున్నాడనుచుక. 28
- క. వేసవి నెలవ లాసంగిన, మాసద్యయ మేగ కెందు + మన్నన ముఁ డా
క్వాసముల వ్రాసి రెం డా, క్వాసము లొకమాసమునకు + వ్రాయంగంటిక. 29
- క. తనయామణి గవితామణి, ననురూపుండైన వాని + కిన్నింపక యు
న్నను బెక్కుమాటలేలా? జనకునకుక గవివరునకు + సంతసమున్నే? 30
- క. అనితలచి కవిత యనఁగా, వనజాలయ, దాని కెందు + వనజాత్మండే
యనురూపుఁ డైనవల్లభుఁడని రామున కిచ్చువేడ్క + నతిశయమగుడుక. 31
- వ. ఆరామచంద్రునకు నావ్రాయుకృతి నీయఁ గృతనిశ్చయుండనై యతనిం
గూర్చి వత్సంతముల దొలుదొల్ల వాకుచెప్పద— 32

బా - కాం

- క. శిషీత తాటకునకు నుర, రక్షా తవతారునకు వి + రాట్పురుషునకుక
తృప్తికరరాసవభంజన, దత్తునకుక మహినులేష్ట + తమవత్తునకుక. 33

అ - కాం

- క. లీలాకృతజనకాజ్ఞా, పాలునకుక గృతనిమెద + పాలన్నేహ
శీలనకు లోకమతగుణ, బాలునకుక రామచంద్ర + జనపాలునకుక. 34

అర - కాం

- క. దానవమత్తకరీడ్వం, చూననునకు లక్షణాగ్రి + జన్మన కజన
స్థానీకృతనిఖిలజన, స్థానునకుక హానిహృదయ + సంస్థానునకుక. 35

కి - కాం

క. వేలాదిక్రమవిక్రమ, కాలికి నాదార్యభైర్య + కాలికిఁ దేజో
హేళికి నేకాశుగనాత, వాలికి గుణనిధికి సత్వ + వారానిధికికా. 36

సుం - కాం

క. ధరణీతనయా స్వేషణ, పరమృదయగతా ౭౭౫ తాతి + బలతనయసమా
దరపూర్వపారితోషిక, పరిపూర్ణకృపాప్రదత్త + పరిరంభునకుకా. 37

యు - కాం

క. కదనగతానూకృతదశ, వదనునకు గృహీతధర్మ + పత్నికునకుకా
సదయునకుకా విమలగుణా ౭౭, స్పరునకు సాకేతలబ్ధ + సామ్రాజ్యనకుకా. 38

ఉ - కాం

క. లోకనుతిఁ గన్న సతితోఁ, బ్రాకటగుణు లైననుతులు + పరివేష్టింపకా
వీరకం దమ్ములు గొల్వఁగ, సాకేతం బేలురామ + జనపాలునకుకా. 39

వ. అంకితముగా నా యొనర్పంబూనిన కీర్తిరామకళ్యాణంబునకుఁ గథాకర్తృమం
తెట్టినన :-

కథాప్రారంభము

నీ. మందమందానిలా + స్పందితాంబుజబృంద, బందీవినిర్వదిం + దిందిరంబు
లీలాసదనబద్ధ + జాలాంతరావిద్ధ, కాలాగరూతైల + లాలితంబు
జాంబూనదాదధి + జంబాలకలితాధి, చుంబచ్చిరోగృహ + డంబకంబు
శృంగారవనచర + దృష్టాంగాంగనాగీత, సంగీతభంగీత + రంగితంబు
గీ. నగుచు రెండవత్రిదకాల + యంబనంగ, మంజులతరాప్సరోగణ + మాన్యమగుచు
వన్నెలుం జిన్నెలుంగల్లి + చెన్నుమీఱు, దేశములయందుఁ గోసల + దేశమొకటి.
క. రాశిభూతమనువ్యలోకనుచరి + త్రింబంచు, స్వర్గేందిరా ౭౭
దేశంబంచు, మహాత్ములౌ నుకవులు + లేస్త్రీషీంపఁగా నొప్పి, నా
రాశిప్రావృతకాశ్యపీతలములోఁ + బ్రాశస్త్యముం గాంచి, యా
దేశం బొప్పు, ధరితికికా మణిఘృణీ + దీవ్యత్కీరీటం బనకా. 2
గీ. పృజలు తత్పూరితాకార + పటిమఁగాంచి, శత్రువిశ్చేద్యమిదియని + సంస్తుతింపఁ
గోసలంబుల కల మణి + పూసమాడ్కి, రాజిలు నయోధ్య యవనొక్క + కాజధాని,

- గీ. నాల్గు మోములులేనట్టి నలినభవులు, నోసటు నయనంబులేని మ + నోజహరులు
వేదలలు లేక గాగిలుకా + కోదరాధి, నాథు లప్పురి భూసుర + నాథు లరయ. 4
- పీ. అలవాక్కు తడఁబడ + నతిఘనండ్డెమించు, విధి యెంత తా సాంగ + వేదవేత్త
పాటింపఁగా నొక్క + పాదమేనియు రాని, పన్ను గాధిపుఁ డెంత + పండితుండు
కనపడ్డనస్తువె + ల్లను నారగించు వై, శ్వాసయం డెంత యా + చాగపరుఁడు
కరికి మొగము వాచి + నరునెక్కుచుం గర్వపడు కుదేయం డెంత + భాగ్యశాలి
- గీ. యనుచు లక్ష్మ్యంబు సేయక + యాగ మైక, పాండితీశాచసాభాగ్య + భాగ్యసరణి
మహితులై విప్రై లపత్రి + మానులగుచు, దనయచుండెద రారాజ + ధానియందు.
- అ. సంగరాంగణమున + శత్రు సేనలు రేగి, వేగిరింప ముంచు + వెనుక లరయ
బాహులేయుఁడొక్క + బలశాలియా యంచు, గేలిసేతు రందుఁ + గాగిలున్నపులు.
- ఉ. చెట్టులు కొంద టాముదపుఁ + జెట్టునె, చెట్టులు లేనిచోటఁ, బెం
జెట్టనినట్లు, భార్యవుని + జెట్టునె బాహుబలాధ్యుడన్న మా
పుట్టకమున్ను, రావలయుఁ + బో యింక నాజమదగ్గి నూతి మా
పట్టణ మత్తుగా! యనుచుఁ + బల్కెద రందలిరాజనందమల్.
- చ. గుణముల నెత్తు లాగెదరా? + కోలల నెప్పుడు సంధిసేతు రో?
ధణధణమంచుఁ గ్రిందఁబడు + తాళఫలపత్రిమారిమండలీ
మణియుతమ స్తకంబు లవి + మాత్రము గన్నడు! వారి బాణనై
పుణి రిపుకోటి కెప్పు దల + పోసిన గుండెకు గాలమై తగుక.
- ఉ. వారల కక్తికిం దగిన + వైఖరి శాంతము, వారి రూపపుం
దీరున కట్టు లవ్యమద + తీవిముఖత్వము, వారి విద్యకుం
గోరినయంత నీతి, సమ + కూరనిచోఁ బలుమాట లేల య
వార్వలవైభవంబులకుఁ + బట్టగఁ బగ్గము లుండునే ధరక?
- చ. సరిదధిశాధునందుఁ గల + సర్వమణుల్ ఫణిహాళిహాళిభా
మరమణిపంక్తి చూపఁబల + చూపునకుం గనిపించుచుండుఁ ద
త్పరిగల వైశ్యపుంగవుల + భూరిగృహంగణసీమయంద, యా
సిరి యిపుడున్నఁ గావలదె + చేతులకుక బగలేనిఁ గాగడాల్!
- చ. ఘను లెదురైన వారిపద + కంజయుగంబు కిరంబు పోక భ
క్తిని నతిసేయకుండు ఘన + కిల్పివపాత్రులు, 'నో' యనంగ 'నా'?

యను నది నాకు రా దనుని + రక్షరకుక్షులు లేరు కూదులం
దవపమ మద్ది కాలమహి + మాతిశయంబో, తదీయపుణ్యమో.

11

సీ. తిండికై యిల్లిలు + దేవులాడు కపాల, పాణులు కనకాద్రి + పాణులైరి
మూడడుగుల స్థలం + బునకేని గతిలేని, మస్కరులెల్ల కీర్తి + మంకులైరి
జీవనార్థము చచ్చి + చెడి క్షేత్రపడినట్టి, ఘనులు జీవనదాన + గబ్బులైరి
తన యప్పుచే మునిం + గిన దీనులెల్లరు, నసమానదివ్యర + త్నాధ్యులైరి

సీ. నమమతియనంగ ధనధాన్య + వైభవముల, ధరణియెల్లను సార్థాభి + ధానయ్యెన్
జాగరూకత ధర దున్ని + సస్యములను, నచటి కూదుల పండించు + నవసరమున.

క. కన వాయువేగమును మించిన వేగం బెపుడుఁ దమకుఁ + జెలువారంగాఁ

దనరారుఁ దురగ నామంబును సార్థకమనఁగ గుఱ్ఱు + ములు తత్పురిభాక.

12

సీ. ఏడుగుఱ్ఱంబులను గట్టి + యెల్లనింగిఁ, దిరుగుటకు నూర్యనకు నొక్క + దినముపట్టు
అచటి వాచాన మొకఁడున్న + నంతయేల, త్రిజగ మొకపూటలోపలఁ + దిరిగిరాఁడె?

చ. కనుగొన నందుఁ గల్గు వెల + కాంతలగుబ్బల కాఁగలేక పో

యిన యపకీర్తి యంతయు మె + యిల్కొన నట్లు వినిలమూర్తులై

చనియెనుగాని లేనియెడ + శక్తునిదంతికి నప్పురంబునం

దనయ మదేధసంతతికి + ధారుణి భేదము కానవచ్చునే ?

15

చ. తమ కుచగౌరవంబుఁ గని + తాలిమిమాలి మహాదుర్తి లట్లుగా

భ్రమిపడి, వాసవుండు తన + వచ్చిముచే నిఁకఁ గొట్టునంచు డెం

దమునఁ దలంచి ధాత్రిఁ దలఁ + దాఁచఁగవచ్చినయట్టి యప్పుర

స్వమదయమా యనంగ ధన + చందనగంధులు పొల్తు రప్పురిక.

16

క. చెఱకుఁబానకంబు + చేఁదు చేఁ దనిపించు, నప్పురమునఁ బాణు + నట్టి నీరు

తిరిప మేల యచటి + తీర్థంబుచే భుక్తి, సలుపవచ్చు బీద + సాదరెల్ల.

17

సీ. తరమానె పొగడఁ ద + త్పురిలోని సంగీత, ములసాంపు సౌధమం + దులులయింపు

కనితీరవలె నందుఁ + గల మహాన్నతమహి, ధరముఖుబారు, త + త్తడులతీరు

అనుభవింపఁగవలె + నందలి మందాని, లంబులతీవి వ + ల్లరులతావి

తల లూఁచి మెచ్చఁగా + వలె నందు నుద్యాన, ములరంగు ఫలపుష్పములబెడంగు

సీ. పెక్కుమాటల ఫలమెమిఁయొక్కమాటు, దానిఁ గనుగొనఁగఁ బోతఁ + నేని యవని
నిఱఁద “జననీ చ జన్మభూమిశ్చ” యనెడు, నూక్తిఁ దలపోయు నేయట్టిఁ కుంఠయేని.

- గీ. నగరి నెట్లువైపుచూచిన + నవ్వరత్ను, మట్టిమంటులె యందుఁ గ + నప్పట్టుకతన
నేకదేశానుమతిచేత + నెల్లమహికి, రత్నగర్భాఖ్య నపుడు సా + ర్థకమయండుగ్రి.
- పీ. భవననిర్మితచరి + పృథిమవలోకన, ధావదాశాంతదం + తావళమ్ము
పాప్రసాదరచితాబ్జ + కాపారమకరంద, పానభృమాగత + బంభరమ్ము
చంద్రకాలాంతర + స్థగితదైత్యేంద్రచి, త్రాలోకసంభ్రమ + దమరగణము
గారుడమణిగేహ + ఖచితతార్జ్యకార, భీతభీతానేక + విషధరంబు
- గీ. నగుచుఁ గన్నులపండువై + యబ్జభవుడు, భరతదేశాభిమానంబు + బయలుపడఁగఁ
జెనెనో యన రాజిల్లు + పిరులకెల్ల, దాపురం బగునాయయో + ధ్యాపురంబు.
- గీ. అపురం బేలు దశరథుం + డనఁగ నొక్కఁ, దద్వితీయస్వబాహు + బద్వితీయుఁ
డగుచు మరలెల్ల వేనోశ్యఁ + బొగడుచుండ, విందుగ్రి డమరావతీపురి + నేలుపగిది.
- పీ. దీనజనావన + దీక్షామహావ్రత, కార్యాచరణబద్ధ + కంకణుండు
విరుపమబలసము + న్నిద్రభుజాదండ, దండితకాత్రివ + మండలుండు
దానక్రియాగుణ + ధారేయతాదూర, దూరికృతామర + భూరుహంబు
చతురంబుధివరీత + సర్వసర్వంసహ, ముక్తాతపత్రితా + మూల్యయతుండు
- గీ. కలఁడె యిటువంటిరాజునిఁ + ఘనులు మెచ్చఁ, బాలుచునాతండు సముదగ్రి + భూరిసత్వ
శోభితుండయి తన కీడు + జోడులేక, సకలజనమానసాబ్జభా + స్కరనిపగిది. 22
- చ. జననాథాగ్రిణి, దానముల్ సలుపు ని + చ్చంచేసి, వర్తించుచోఁ
దనకైలాసమహీధరం బెచటఁ దా + దానంబుఁ గావించునో
యని శంభుండు, మనర్థభూధరమువై + నాదిత్యులకై రేవగల్
గమలకమూయక చూచుచుండుగ్రి పొగడం + గా రాదె తద్దానముల్. 23
- ఆ. అడిగినంతకంటె + పధికమిచ్చుటదప్ప, నాస్తి యనుట కతని + వాల్మీ రాదు
అప్పు డిప్పుడట్టు + లత్యాకు లున్న బం, గారుతోడ నిండ్లు + గట్టరాదె ! 24
- పీ. ఇహుడొనె సరములఁ + గవలించి తజ్జీవనంబులఁ దీయు సుం + తాపకారి
రాజొనె యన్యభా + ర్యలఁ బుద్గిషుల రేలఁ, జేనంటి యంటుచే + నెదుకళంకి
ఘనుడొనె సన్మార్గ + గత్తుల కడ్డమువచ్చి, వెన దుద్దినంబుఁగా + విండుకలుపి
ఈశానుడొనె యూ + హింస వధాంగీకృ, తార్యుడైనట్టి ము + హాకిరాతుఁ
- గీ. డనుచుఁ బ్రజలెల్లడనుఁగూర్చి + నభినుతింప, దైర్యగాంభీర్యసద్గుణ + భూర్ముండగుచుఁ
జెలఁగు వైభవగుణతిర + స్ఫురనిలింప, పాలకుం డగునానర + పాలకుండు. 25

చ. దయయును, శాంతముం దనకుఁ + దాలిమిచుట్టములై భజింప, నె
ల్లయొడఁగ, బ్రజానురాగము నె + లంగ, ననంగసముం డతండు దు
ర్జయుఁడయి యేలుచుండఁగ, న + రాతి యొకండును లేడు, తన్ను నెం
తయు నిరసించుటం గనలి + తారు సధర్మముదప్పు ధాతిలోక. 26

గీ. ఆనరేంద్రుభుజాప్రతా + పార్కుడెలమి, రేవగశ్శని యన కొక్క + రీతి వెలుగ
నళినసంమిలనోస్మిల + నములఁబట్టి, దెలియుదురు జను లందు రా + త్రిందివముల.

చ. అతఁడు చితుస్సముద్రపరి + ఖాంచితమా ధర నేలుచుండఁగా
గుతులను గోలుపోయి కడు + శోకముఁ జెందెడుతల్లిదండ్రులుకొ
మతి నెడి వర్ణహీనులయి + మద్యము మాంసము నారగించు దు
మ్మృతులను గానరారు పరి + కింపఁగ మందునకేని నందునకొ. 28

గీ. తనదుపూర్వుల మఱపించి + ధరణివిభుఁడు, ధర్మముగఁబాలనము నేయుఁతరుణమందు
శూరియొక్కఁడు దప్పఁ గ + పాలపాణి, కానరాఁడయ్యెనొకఁడేనిఁ + గాంతుమనిన.

సీ. జక్కవత్ కారద + చంద్రచంద్రాతపాం, కురములా యని కల + వరపడంగఁ
బాలసంద్రము పొంగి + వైఁబడునా యంచు, వేల్పులు దీనులై + వెఱఁగు సెందఁ
బగలె చంద్రుఁడు పుట్టె + నగు ననర్థం బని, యరిమనఃపద్మమృ + లడలుకొనఁగ
భూతధాతిఁ బనిత్ర + ముగఁ జేయవచ్చు మి, న్నేఱని జనులెల్ల + నెన్నుచుండఁ
గీ. గొండలను నెల్లెడల వెండి + కొండలల్లు, కరుల నెల్లెడలను సుర + కరులమాడ్కి
చత్రముల నెల్లెడల నితఁ + చ్చత్రములుగఁ, జేసి యానృపు సత్కీర్తి + చెలుపుమిఱు.

గీ. జనులు తనయానతిని శిర + సావహించి, చెప్పినది చెప్పినట్లుగాఁ + జేయుచుండఁ
బట్టినది యెల్లఁ బైడిగాఁ + బరఁగ నేపుఁజూపు నతఁడంగనా పుష్పఁచాపుడనఁగ.

వ. ఇట్లునన్యజనసామాన్యంబు లగుసద్గుణంబుల కాలవాలమగుచు, ధర్మోత్త
రంబుగాఁ బ్రజాపాలనము నేయు నన్న రేశ్వరునకు. 32

గీ. జనగుతచరిత్ర కాసల్య + యన నొకర్లు, మితహితాలాప యోర్తుకు + మిత్రయనగఁ
నాయకప్రేమపూర్ణ కై + కేయి యొకరె, జలజనేత్రులు మూపురు + వెలయుచుందు.

ఉ. వారలరూపసౌష్ఠవము + వారివచోవిభవంబు చెప్పినం

దీరునె పూర్ణిమాకుహిన + దీధితి వారిముఖంబుఁ జూచినకొ

బారును, వారివాగమృత + సారముఁ గోలిస, నల్లకారికా

వారము వాఱునన్న సరి + వచ్చునె తమ్ములు నాకుకమ్ములుకొ ? 34

గీ. బలము గలిగినచతురంగఁ బలముతోడ, వసుమతి జయించి యేలు నఁవ్వనుమతీకు
వశము గావించుకొనెఁ బ్రేమఁవశునిఁజేసి, యాలతాంగుల యొకకటాఁజొంచలంబు

చ. అల కుటిలత్వముం, గతినఁ తాతిశయంబు, విలాలభావ మా
జలఁనిభేక్షణాకచకుఁ చంబును, నత్తుల నాశ్రయించి భా
సిలి, నరనాథు మెప్పువడఁ పెన్ వివరింపఁగ నేల, దుర్గుణం
బులు సంఘతమ్ము; నట్లు యగుఁ బో! మహదాశ్రయ మెట్టివారికిన్. 86

చ. తెలియక నిర్దయక నమలిఁ తిందు, రిసీ జనులంచు, దాడిమీ
ఫలములలోని బీజములుఁ బ్రహ్మానుగూర్చి తపించి, వృక్షకా
ఖంఁ దలకిందై ఫలముఁ గా నలకాంతలదంతరాజి గా
వలయును, లేనిచో రదనఁ పంక్తుల కంతటి తేజ మబ్బునే. 87

గీ. వదనమంభోరహంబనుఁ వాంఛఁజేసి, యందు మకరందమానఁగాఁ నగు నటంచు
ముసరుకొనియున్న కుమ్మెదఁమూఁకయనఁగ, ముంగురులురంగుమీఱునఁయ్యంగనలకు

గీ. అన్నివిధములఁ బరురాన్యుఁ దాటితేటి, జనులచే వ్రేలఁజూపించుఁ కొననియట్లు
లాలతాంగుల, స్పృష్టిచేఁ యంగఁబోలు, నంబుజాంబకమోహనాఁ శ్రుంబుల్లు.

ఉ. చిత్రము వార లాకృతివిఁ శేషముచే, సిరిచే, నిరస్తలో
కత్రియలయ్య, గర్వముమొఁ గంబు నెఱుంగు, మేలు, వారి సౌ
భాగ్యము మున్నగాఁగలుగుఁ భవ్యగుణంబులు “యత్రి చాఽకృతి
స్తత్రిగుణా” యటంటకు నిఁ దర్కనతుల్యములై, వెలింగడున్. 40

సీ. పతిభక్తిలో ముందుఁ పరమావధిగ వారి, జెప్పియే యన్యలఁ జెప్పవలయు
తాలిత్యమనఁ కెందుఁ లక్ష్యంబుగా వారి, జూపియే యన్యలఁ జూపవలయు
భూఁబోఁడులకు శిరోఁ భూషణుగా వారి, దెలిపియే యన్యలఁ దెలుపవలయు
ధర్మవర్తనల కాఁ దర్కంబుగా వారి, వెన్నియే యన్యలఁ సెన్నవలయు

గీ. ననుచు వేశోత్థఁ డిమఁ గొనిఁయాడి యందుఁ, గాఁపురంబుండు చందనఁగంధులెల్లఁ
దమచు నడతల కెంతొ సంతసముఁజెందఁ బొలుచుచుందురు, మిగుల నఁ పూ
ప్రబోండ్లు. 41

చ. నలుగురినోళ్ళలోనఁబడిఁ నాసే నటన్నదోగుం, గనంగునికొ
వలకె నటన్నదుర్వశముఁ వాపికొనక సమకట్టి, ధాత్రిలో
ఫల, జననంబుఁగాంచు నలఁ భారతులా! రకులా! యనంగ, న
చ్చెలులరచోవిలాసములుఁ చెప్పక చెప్పెడు నప్పురంబునకొ. 42

వ॥ ఇట్లసమానసకలసౌభాగ్యులసమానలై యుక్కునుమగంధు, లమందానంద
కందలితన్మృదయారవిందలై నేవింపుచుండఁ, బెక్కిండ్లు సంతోష సాగరంబున నోల
ఁగొడుచు నమ్మహి కాంతుం డేకాంతంబున నొక్కనాడు 43

సీ. పుత్రభవఁ డొకఁడైనఁ ♦ బుట్టకయున్నచోఁ, బున్నామనరకంబు ♦ పోవుటెట్లు ?
నందనుఁ డుదయంబు ♦ నొందకయున్నచోఁ, గుల మెల్లకాలంబు ♦ నిలుచుటెట్లు ?
నూనునాననమును ♦ జూడకయున్నచో, నుత్తమలోకంబు ♦ నొందుటెట్లు ?
అత్మజుఁ గాంచుభా ♦ గ్యంబు లేకున్నచోఁ, బరిణయవిధికి నా ♦ ఫల్యమెట్లు ?

గీ. పట్టి యనువాఁడొకండు చూ ♦ పట్టుకున్న, వార్ధకంబున సౌఖ్యంబు ♦ వరలుటెట్లు
సౌఖ్యమున్నే ? యపుతుగిండు ♦ చక్రివర్తియానుగా కాతనికిఁ దాతయానుగాక.

గీ. వెలయు సంసార మనువిష ♦ వృక్షమునకు, నూనుఁడేగద యమృతోప ♦ మానమైన
ఫలమనుచుఁ బెద్ద పెద్దలు ♦ పలుకుచుండు, కొడుకు లేకున్న సంసార ♦ గోష్ఠి యేల ?

చ. జనసుతకీర్తు లై నతను ♦ జన్ములఁ గాంచనియట్టివారి యా
వనము వనమ్ము, తండ్రిలకు ♦ వన్నెయు వానియుఁ గూర్పు వంశవ
ర్ధను లగునూనులం దొడలఁ ♦ దాల్పనివారివిభూతి భూతి, నం
దనమున కేగినం, దుది న ♦ నందనుఁ డెందును సౌఖ్య మందునే ? 46

చ. ఒడయఁడైన నేమి, ధన ♦ ముండిన నేమి, ప్రజానురాగముం
బడసిన నేమి, రూపుగల ♦ భామిను లుండిన నేమి, యక్కటా !
కొడుకులచేతఁ దండ్రి యను ♦ కొంటకు నోచనినాదుజీవితం
బడవిని గాచు వెన్నెలయె ♦ యయ్యెఁగదా, యనుమాన మేటికికొ. 47

ఉ. వెక్కసమై కరంబు తల ♦ వెండుక లేన్నియె యన్నివత్సరా
లిక్కడకే గతించె, జర ♦ యేర్పడె, మృత్యువు సెప్పడెప్పడె
నుక్కిఁగఁ జేయుటం చెదురు ♦ నూచుచునున్నది, యెందు కింక నా
కెక్కడఁ బుత్రసంజనన ♦ మెక్కడ సౌఖ్యముఁ గాంచు టక్కటా ! 48

గీ. వత్సరముమీఁద నింకొక్క ♦ వత్సరంబు, వచ్చి నానాట నాదుపైఁ ♦ బడుకొలంది
నడుగునం బడి క్షీణించె ♦ నాత్మజాత, సైతము, నిదాఘనిమ్ముగా ♦ నలలమట్లు.

గీ. అని విచారసమద్రంబు ♦ నందు మునిగి, యున్న యాకోసలాధీశు ♦ నుత్తరింప
నావపగిది వసిష్ఠుఁ డా ♦ తావుఁజేరఁ, దరలివచ్చెను, దలవని ♦ తలఁపుగాఁగ. 50

చ. దత్త దత్తలక్ సృపాలుడు ము + దంబున దండముఁ బెట్టఁగా “ సుఖీ
భవ ” యని దీవెనక సలిపి + భాసురరత్న వినూతనప్రభా
ప్రవిమలహేమపీతమునఁ + బాధివుమ్రొల వసించి, యాముని
ప్రవరుడు సేచుముక్ మధుర + నాక్యములక, ముద మొప్పు నిట్లునుకొ. 51

గీ. భద్రమే నీకు. నీరాణి + వాసమునకుఁ, బదిలవే నీదుప్రకలకు, + బందుగులకుఁ
గుకలవే యెల్లరకుఁ బూస + గుచ్చినట్లు, పలికి నాసంశయంబును + బాప్రమయ్య!

చ. అనుపమదివ్యతేజ ! భవ + దానముక గన నేదో చింతలో
మునిగినయట్టఁలొ, నయన + ముల్ తిలకించిన నేమొ, దీర్ఘచి
తన మొనరించి వాడిన వి + తమ్మునఁ దోచెడు, హేతువేమియో
వివదగునేని నాకు విని + పించి మదిం గలచింతఁ దీర్చుమా. 53

చ. భరణి గించి నీవు వసు + ధారమణా! శతమా సహస్రమా
యజువదివేల వత్సరము + లాయె రమారమి, నాఁటినుండి యీ
వజ్రకు శుభంబునైనను శు + భంబును బొందుకు తప్ప దుఃఖమే
యెఱుంగవు, వంత యింత గొన + నేటికి నేటికి నాకుఁ దెల్పుమా. 54

శా. పాపంబుల్ పానరించితో? వసుమతిం + బాలింప లేవైతో? దు
ర్వాప్యపారంబులఁ జిక్కితో? స్వపులు క + ప్పం బీయఁగో? యీ మన
స్తాపం బేటికి, నీయెడం బ్రజల కి + స్థం బెందు క్షీణించెనో?
దాపంబూనక తెల్పు నేను వెఱవా + డం గాను భూపాలకా! 55

క. అని యీగతి గంభీర, స్వనమునఁ దన విధము మాని + చంద్రుం డడుగక
జనపతి సర్వము విట్లుని, వివయముఁ దళుకొత్త విన్న + వింపఁగడంగక. 56

గీ. కులగురుండవైన నీవొక్క + వలను వంశ, మూల మగుభాస్కరుం డొక్క + మూలఁజేరి
యనుదినంబును మానేమ + మరయాయుండ, నశుభముల కింక మముఁజూడ + నలవియగునె?

చ. మునికులసార్వభౌమ! మును + ముందుగ సర్వము దూరదృష్టితోఁ
గనుగొని నాఁడె యేడుగడ + గా నిడుఁజూపి దివంబుఁజేర మా
జనకుఁడు, తండ్రియుక గురుఁడు + సర్వము నీవయి యుండ నింక నీ
వివదగనట్టిమాటలు వి + వేకధనా! మఱి మాకుఁ గల్గునే. 58

గీ. ఇదివఱకె యొగదృష్టితో + వెఱుంగు మీకు, నేను సెప్పాట పునరుక్తి + యైననేమి
చెప్పెదను దుఃఖహేతువు + చిత్తగింపుఁడయ్య గురువాక్యమెం దలంఁఘ్యంబుగాదె.

ఉ. తామరసామ్రాజాదిగ మ + దన్వయ మన్వహవృద్ధితోడుతక
దామరతంపరై యజాని + దాఁక జెలంగి, మహాత్మ! కేడు నా
నామముతోడ నంత మగు + నా యనుచింత నిరంతరమ్ము న
న్నీమహి వాఁటివాఁటి కల + యించుచున్నది తాపసోత్తమా! 60

సీ కలవీపకుండైన + కొమరుండు లేకున్న, గొంపగా దది ముండ్ల + కంపగాని
గుగుజాంబురాశియా + నూనుండు లేకున్న, గృహము గా దది శని + గ్రహముగాని
సంతసమిడు నాత్మ + జాతుండు లేకున్న, నిల్ల గా దది చిత్త + జల్లుగాని
కుందరాకారుడో + నుతుండు లేకున్న నా,లయము గా దది మహా + లయముగాని
గీ. పితరులబుణంబుదీర్చు సత్పుతుండు లేని,వాని జన్మంబు జన్మమే + వసుధయందు
దల్లి కత్యంతకష్టమ్ము + ధరకు బలువు,గాక ఫలమున్నదే హాని + లోకవంద్య! 61

ఉ. కాయలు గానె జూడు, తల + కాయ కిరీటుఁబూని, యెన్ని నా
శ్లో యిఁక నీయవస్థ, యొడ + లుం బడలుక, జర యన్న హెచ్చుగా
నాయె, దలంప గుండె చెఱు + వై గనుపట్టెడు నాయుదంత, మిం
కే యది నాకు దిక్కు వచి + యింపఁగదయ్య తపోధనాగ్రణి! 62

ఉ. ప్రియము హెచ్చుటాయె దల + ప్రియము తోఁకకు వచ్చుటాయె, న
న్యాయఁబూడనాయె, ముఖ + మన్నది దుర్లభమాయె, జావు రే
పో యిఁక మాపా యాయె, నని + పోవఁ దిలోదక మిచ్చుదిక్కు లే
దాయె నికింతకన్నను దు + రంతము గల్గునె హానిపుంగవా! 63

కా. నూనుక రాజ్యమునందు నిల్చి పరమే + శుక భక్తిఁ బూజించుచుక
వానభ్రష్టుడనై చరింపఁదగు నీ + వార్ధక్యముం దక్కుటా
నానాకష్టచరాలవాలమయి గా + నక వచ్చు నీరాజ్యముం
బూనంజెల్లునె, దేహమే కడు భరం + బుం గొల్పఁగా దేశికా! 64

ఉ. ఎప్పుడు రాజ్యపుం గొడవ + లేప్పుడు సంస్కృతిగోష్ఠ లైనచో
నెప్పటి కింక జన్మ తరి + యించుట? యింద్రియముల్ పలుకుకొమ్మ
వచ్చినమీఁద హానియగు + దానఁ బ్రయోజన మేమి? గేహములో
చప్పఁగఁ గాలునప్పుడోకొ + జాగరియై మఱి నూయి త్రవ్వటల్? 65

గీ. అడవికేగ నరాజకం + బొను బుడఁచి, సదనమందున మునివృత్తి + సాఁగఁడెచ్చుడు
ముందు గతియేమి యనుచు రాత్రిందివంబు, మానసంబద్ధి డోలాయఁమానమయ్యె.

వ. అని యిట్లు హతావాగతుండును, గులగురుండును సకలసద్గుణగరిష్ఠుండు
నగు నవ్వసిస్థునకుఁ దన మనోగతం బెఱింగించి మఱియును. 67

మ. తనతోనే కుల మంతమందు ననుచిం + తంజెడఁగాఁ, బుత్రభి
క్షును గావించి దీర్ఘపుణ్య గాచి తపు డో + జక, నామమం గూర్చి నం
దను, భాస్వత్కుల మక్కటా దశరథాం + తంబన్నదుష్కిరి నే
వినకుండక సవరింపుమయ్య సుకృతీ! + విద్యాప్రభానాకృతీ! 68

వ. అని యిట్లు దీనానాపంబుల మొఱవెట్టుచున్న యానృపచంద్రునకు ముని
చంద్రుఁ డిట్లనియె. 69

అ. నూర్యవంశ మవని + సుత్రామ నీతోడ, నంతమందు ననెడు + చింత యేల
నూర్యుఁ డుండువఱకుఁ నూర్యవంశం బెట్టులంక మందఁ గలదో + యనఁకు! నెపుమ.

గీ. పుత్రకులకోసరంబు వా + పోవనేల, యిష్ట మొనరించుపుత్రకా + మేష్టియుండఁ
గొండ తలకిందఁ గనుపట్టు + చుండ తాల, కొఱకు నూరూరునక్కటా + తిరుగఁజనునె.

ఉ. కష్టముగాఁ దలంపకు మ + ఖండధరావలయేంద్ర! సన్మణి
వేష్టితపాదపీఠ! సర + విక మఱి యింతకు నాత్మజన్మలం
దిష్టము స్పష్టమై వెలిసె + నేని యథావిధి నీవు పుత్రకా
మేష్టి నొనర్చుమా, భవద + భీష్టము సర్వము పూర్తి యయ్యెడుకా. 72

గీ. అనఁకు! సకలగుణారామ + లైనవారు, విపులలక్షణు లగువారు + వినయభరితు
లైనవారును శత్రుఁ ళ్ను + లైనవారు, కొడుకు లుదయింతురో నీకుఁ + గువలయేక!

వ. అని యిట్లు గురువరేణ్యుండు వలక, నా రాజవరేణ్యుండు పెన్నిధిబొడ
గన్న పేదచందంబున నవరిమితానందభరితుండై, యయ్యజ్ఞంబునకు వలయువిధానం
బుల వెఱింగి, యొక్కనాడు నిజభృత్యామాత్యవర్గంబుతో బయలువెడలి యంగ
దేశంబుఁ బ్రవేశించి, యందు రోమపాదాభ్యర్చితుండై దీప్తాగ్నింబోసినాని ఋష్య
శృంగం గనుంగొని యమ్ముసీందునకు వినయవినతుండై పుదక్షిణనమస్కారంబు
లాచరించి, తాఁజేయు యజ్ఞంబునకు నమృతాత్మ్య నధ్యయ్యగాఁ బ్రార్థించి తదనుమతిం
బడసి రోమపాదు సమీపించి, — 74

చ. జనవర! నీ కుమారికను + కాంతను నల్లుని ఋష్యశృంగునిం
బనిగొని వీల్యవచ్చితి కు + భంబుగ నొక్కచుఖం జొనర్చి నం

దనులను గాంచుకొర్కిమెయి + దానికి సమృద్ధిబూని వారలన్
బనుపు నుటంచు వేడ జన + పాలుండె వల్లె యనంగ నంతటన్.

75

వ. ఒక్క శుభముహూర్తంబున కాంతాబువ్యశృంగసమేతుండై, వందిమాగ
ధులు కై వారంబులు సేయ నయోధ్యాపురాభిముఖుండై వచ్చుచుం దగుళిబ్బులం బిలి
పించి యయోధ్య నలంకరింపుడని యానతిచ్చిన వారను,

76

సీ. కనకరంభాచయం + బును వాకిళుల నిల్పి, నవరత్నముల దోర + జములు గట్టి
గంధోదకంబుల + గలయంపి చల్లించి, ముత్యాలపాడులతో + మృగ్గువెట్టి
ప్రతిపీఠి కొక చల్వ + పందిలి వేయించి, జెండాలు మినుదాఱు + చుండ నిలిపి
చంద్రకాంతముల ర + చ్చుల వేదు లలరించి, రాజమార్గముల శు + భ్రముగఁజేసి
గీ. నిమసమాశ్రయింబులో భుషీ + రమణువాఁడ, నేపు దీపింపఁగా నయో + ధ్యాపురంబు
నాకలోకంబుకంటె న + నేకగతుల, మించుకై వడి నపుడు గా + వించుటయను.

ఉ. అంత నృపాలహాలి నిజ + యజ్ఞవిలోకన మాచరింప సా

మంతనృపాలరన్ బిలువ + సంపగ వారును నేఁగుదెంచి ర

త్యంతముదంబుతోడ నృపు + నాజ్ఞ దలక బువుమాడ్కి దాల్చి శు

ద్ధాంతజనంబుతోడఁ జేతు + రంగబలంబులతోడ వేడుకక.

78

వ. అయ్యవసరంబున —

79

సీ. ఒక చెంత నిగమాంత + నికరాంతరంగాలి, మాత్రిమానితవిప్ర + మండలమ్ము

ఒకవార నలమార + సుతుమారధనురాగ, మోద్ధతరాజరా + జ్ఞోత్కరమ్ము

ఒకచోట మఖవాట + నికటాటదతిధనే, శ్వరభోగవద్వశి + క్షముదయమ్ము

ఒకచెంగట నివంగ + సకలాంగసన్నేద, చంచచ్చరణజాత + సంచయమ్ము

గీ. గలిగి ధరయిననట్లొక్క + కడననంత, రథములుండురంగములు సింధు + రములు భటులం
బరంగంగ బ్రపంచమెల్ల + సప్తత్తనమున, నమరినట్లుండె బురవాసు + లబ్రమంద. 80

క. ఎందలు వచ్చినను మహా, తుందిలమై యప్పురంబు + తోచె నృపున కా

నంద మిడి పుష్పకం బను, చందమ్మున నెంతయుక వి + శాలం బగుచుక. 81

వ. అంత దీక్షాకాలమ్ము ప్రవేశించుటయు, నమృతీరమణుండు మంగళస్నాన
మాచరించి ధాతవాసంబులు ధరించి భార్యాసమేతుండై వస్త్రధారణ, సరయూతీర
మ్మునందమర్చబడినయజ్ఞవాటంబు బ్రవేశించి, విప్రజనాశీర్వాదంబుల బడయుచు
బువ్యశృంగపురస్కృతు లైనవశిష్టాదిమునిజనంబులెల్ల సవనతంత్రంబులు నడుపఁ,
బుత్రికామేష్టికి నంగభూతంబుగా నశ్వమేధంబు యథావిధి సమంత్రకంబుగా

బూర్తిగావింప, నమ్మహాపాటుండును సంతుష్టులరంగుండై, యాజుల భూరిదక్షిణల సంతుష్టులంజేసి, ఋష్యశృంగు సమీపించి, యయా! పుత్రకామేష్టి నొనర్చి నన్ను ధన్యునిజేయుండని వేడిన, నమ్మునిపుంగవుండు హర్షంబు బెనంగొన, మంత్రవిధానంబులతో నాహుతుల నగ్నిహోత్రంబున వ్రేల్చుచుఁ బుత్రకామేష్టి చేయుచున్నంత, నయ్యగ్నికుండంబునుండి, 82

ఉ. నల్లని మేన రక్తవసఁ నంబు లాకానొకవితకాంతి రా
జిల్లగ, నగ్నిశీల లలఁ సింగమునైఁ గలకాలుమాడ్చి భా
సిల్ల, దినేశుఁ డట్లు విలఁ సిల్లఁచుఁ బాయసపాత్రపాణియై
మెల్లన దివ్యపూరుషుఁ డఁ మేయుండు వెల్వడె దుర్నిరీక్ష్యుడై. 83

చ. ఇట్లు వెల్వడి యాపాగ్రజాపత్యపురుషుండు తనకు, సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి, తన చెంగట ముకుళితవాస్తుండై నిలిచియున్న యన్నరనాథునిక్షించి, రాజా! నీయిచ్చంబునకు సంతుష్టుండనైతి, నిదిగో కులవర్ధనంబును బుత్త్రప్రదాన సమర్థంబును నగుపాయసం, బియ్యది నీధర్మపత్నుల కొసంగు మని యప్పాయసపూర్ణ కలశంబును తేని కొసంగి యదృశ్యుండైన నంత, 84

చ. నరవరుఁ డంత డెందమునఁ నందను లుద్భవమాదురంచు దు
ర్భరకుతుకంబు పాఁడుకొనఁ బాయసవృత్తము నాత్మపత్ను లె
ల్లర “కేద మిత్ర” మంచు సకఁ లంబు ధృవం బొనరించి వార లా
దరమునఁ జూచుచుండ ద్వివిఁ ధంబుగఁ బాయసముం బొనర్చుచుకా. 85

గీ. అందు నర్థంబు కాసల్యఁ కందులోన, నర్థము నుమిత్ర కాయర్థఁ మందు నర్థ
మల్లకై కేయి కిడి తక్కుఁ నర్థమెల్ల మరల నిచ్చె నుమిత్ర కఁ మృదుజవిభుండు.

మాలిని. విమతజనకృశానూ! విద్యదంభోభానూ!
అమరవిపినచైత్రా! యార్యసంస్తోత్రపాత్రా!
కుముదసరుగపాంగా! కోమలశ్యామలాంగా!
సమరవిదితబాహా! ష్టానుతాశోభిదేహా! 86

క. ప్రిశమితమునిబాధా! మహి, రశనాపరివేషిత స్థిఁ రాతలనాధా!
దశకంఠకంఠలుంఠన! విశదయశఃపూరితాశ! విశ్వాధీశా! 87

ఇది శ్రీ.....
పూర్ణప్రజ్ఞావివరచితం బగుశ్రీరామకళ్యాణంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరామాయగీతానామః

శ్రీ రామ కల్యాణము

ద్వితీయాశ్వాసము

నివోజ్జ్వలగృహ ! వి
ద్యావైపుజ్ఞాన్య ! శ్రితజః + నానవీక్షా !
మానితచరితా ! తాపస
సూనసకాసారహంస ! మాన్యవతంసా !

1

౪. దేవా ! యవధరింపుము. ఇట్లావరవర్ణితులు భర్తృదత్తంబు, వంశాంతురాల
వాలంబును నగు నప్పాయనంబు భక్షించి, కాలక్రమంబుగా గర్భంబు దాల్చిన
వారై యంతర్నిధి యగువిశ్వంభరాజేవివోరై సంతర్ని లీనపావకం బగుకమివృక్షంబు
చందంబున సంతస్ఫులిలం బగుసరస్వతీనదిభంగి విరాజిల్లు చున్నంత,

2

సీ. నడ లంతకంతకు + నాదారులైపోయె, జూచుకంబుల నల్పు + చూడనాయె,
మాయమై మధ్యంబు + మరలఁ గన్నడనాయె, దనియారునకు దృష్టి + తాఁగనాయె
జెక్కిల్లు పాండుర + శ్రీకిఁ గాఁపురమాయె, కళులఁ దొల్లటి హళా + హళులువోయె
నాఁటినాఁటికి మృతై + నోటి కిష్టంబాయె, దినుబండముల నాస + దీటిపోయె

గీ. ఓకిలింతలు, నిద్దుర, + లాడలిగులువు, లలసతలు, పొలుమాలిక + లధికమాయె
గూరుచుండియు లేవఁగా + భారమాయె బోను బో సంత నవమాస + పూర్తియాయె.

౪. అంత నొక నుమునూర్తంబున,

4

౪. సరళంబై గృహపంచకంబుఁ దమయు + చృష్టానమం దుండ, శ్రీ
కరహా చైత్రమునందు, గర్కటకల + గ్నంబందుఁ గౌసల్య, భూ
వరుఁ డిష్టంబు ఫలించి కాకుకమహా + వారానిధిందేల నా
హరి కర్ణం బగుపుత్రుఁగాంచె, దపనో + ద్యదామునికా రామునిన్.

5

గీ. అంత నొకముహూర్తంబునందుఁ జైత్ర, భవ్యచరితుని నయగుణభరితుభరతుఁ
డనఁజెన్నార నట్టిసంతదనుని గాంచె, నధిపుఁ డింకఁ బట్టరానంతఃసార్వమంద. 6

గీ. అంత నేకాదశీతిథి + యందు విభుఁడు, భూరితరహృదవాదిధి + బొంగిపారల
నవని లక్ష్మణశత్రుఁఘ్నులనెడువారిఁ, దనయులనుగాంచె నాసుమిత్రాలతాంగి.

సీ. వినవీధిసెల్లెడ + విరివాన పొడనూపె, నప్పరస్సముదయం + బాడఁదొడఁగె
గంధర్వజాతుల + గానంబు విననాయె, సురదుందుభులు మింట + మొరయఁజొచ్చె
వందిమాగధుల కై + వారముల్ విలసిల్లె, గమ్మతెమ్మెర వీవఁ + గాఁదొడంగె
నగరి నెల్లెడఁ దూర్య + నాదంబు లుదయించె, భూసుగాశీర్వాద + ములుచెలంగె

గీ. జందుఁగి డుదయింప సంతోష + సాగరమున

మునిఁగెడుచకోరముల మాడ్కి + మనుజులెల్ల

రాముఁ డుదయింప సంతోష + ధాములగుచు

వివతులై సౌఖ్యముల విజ్ఞి + వీగి రపుడు.

8

చ. నరపతికిఁ దనూ జన + నంబు ముదం దెనయంగఁ దెల్పుచుక

గరము దళద్వికాదశము + ఖం బగుచుక, గరిమంభకర్ణదు

ర్భర మగుచుక బురంబు నలు + వైపులఁ బిక్కటిలిక మరాళికిఁ

నిరపమసౌఖ్యదం బగుచు + నిస్సహజార్థటు లొక్క పెట్టనక.

9

చ. అంత దశరథుండును సఫలీకృతమనోరథుండై, శన సంతోషంబునకుఁ దగి
నట్లు విప్రజనంబుల భూరిదక్షిణల సంతృప్తులఁ గావించి, యిష్టమృష్టాన్నపానాదులఁ
దనిపి యావసిష్ఠ నివ్వంబున.

10

గీ. జాతకర్మాదుల యథోక్తసమయమందు, సలిపి బంధుపురోహితసహితుఁడగుచుఁ
బంచమాబ్దంబు చనుదేరఁబాలకులకుఁ, దలఁపఁగాఁజొచ్చె నివ్విధిఁభరణివిభుఁడు.

సీ. చతురశీతార్థ + సాక్షాత్కరణిదవ్య, వైభవా ౭౭భోగాన + విద్య విద్య

అభిలక్తియాపర + మావధీభూతని, శ్రేయసావాప్తిని + శ్రేణి వాణి

నిభిలజనావేక్ష + జీయ శిరోధార్య, భూరితరానర్థ + భూష భూష

పరదారపరధనా + హరణనానాపాప, భీషణవృత్తిదు + ర్భిక్ష శిక్ష

గీ. గానమరిపంబుఁబూనక + నూనులందుఁ, దగినకాలంబునం దుపా + ధ్యాయుకడకుఁ
బనిచి తలిదండుఁగ్రెంతటిపనులుమీద, నన్నఁ జదివించుటొప్పు లేకున్నదప్పు.

చ. అని మదిలోఁ దలుచి, వసు + ధామరఞ్గాయకుఁ డంత నొక్కవాఁ

డనుపమలీల బంధుజను + లధలు మందిర మేగుదేరఁగా

విసయవిధేయతాదిగుణ + విశ్రుతులక్ సుతులక్, బురోహితుం
జోనర నానర్చినట్టి సుము + హూర్తమునందుఁ బరిపఁజేయఁగఁ. 18

క. సర్వామ్నాయరహస్యవేదియయి, యో + జక్ సర్వకాశ్రంబులం
దర్శించునలకంటె నెక్కుడుగ వి + ద్యావైదుషిం గాంచి యా
సర్వజ్ఞం బురుడించునొక్కని యశ + శృండుక్ దయాసాంధ్య నం
తర్వాణిం బిలిపించి కాతుకము చి + త్రంబందుఁ దల్గొత్తఁగఁ. 14

ఉ. ఆరయ నెట్టిబాతిమణు + లైనను బండితదిక్యకాణసం
స్కారములేని వే ధరఁ బ్ర + కాశిలఁజాలవు, మాటలేల, వి
ప్రారథనాధ్యుడో, నృపతి + తల్లజుడో, గుమమేషుకోభనా
కారుడునా, ద్విపాత్మకువు + గాఁడె మనుష్యుడు విద్య లేనివో. 15

క. భూషణములె హారాదులు?, యోషలకుంబోలె బండి + తోత్తమ! ధాత్రిక్
భాషింపఁగనేలా? వా, గ్భూషణమే భూషణంబు + పో, పురుషులకుఁ. 16

ఉ. ఈక్షితి సంధసంతమన + మెల్ల నడంచి జగత్త్రయంబు, బ్ర
త్యక్ష మొనర్పఁగాఁ దగిన + యక్షి వివేకము; గాన వీరి కా
భిక్షయొసంగి, యంధు లని + పించక మాకులవృద్ధుఁ డౌజగ
చ్ఛత్రువుపోల్కిఁ గొంత కొన + సాఁగఁగఁజేయుము పండితోత్తమా! 17

వ. అని యిట్లాధరాఖండలుండు, వివిధసత్కారంబుల నప్పండితాఖండలం
బూజించి, మూర్తిభవించిన చతుర్వేదంబుల మాడ్కిఁ జేలంగు నిజపుత్రుల నాతని
కప్పగించిన, నాశండును, 18

గీ. వాని గర్భస్థమా కేత + కీసుమంబు, బరిమళముచే నెఱుంగు బం + భరముమాడ్కి
నాకృతులచేత నవ్వారి + యంతరంగ, పాటవంబులు తుణములో + పల నెఱింగి.

క. వీరలకు విద్యసెప్పిన, బేరుఁ బ్రతిష్ఠయను గల్గుఁ + బెంపగు నానం
స్కారము, బైవెచ్చుగ సమ, కూరుక్ సత్వాత్రిదాన + గురుపుణ్యంబుఁ. 20

వ. అని యంతరంగమున నుప్పొంగుచు, నృపుఁ డిచ్చిన జాంబూనదాంబరం
బుల ధరించి, నిఁగృహంబున కల్పాలకులఁ దోడ్కొనిపోయి యంత 21

చ. అధికతరానురాగము, మ + హాదరభావము నొప్పుచుండ, పోర
ప్రధమమునుండి వారు తగు + పాటి శ్రమంబునకెల్ల నైచి స
త్పథమున నిల్చి యేదినము + పాఠము నాదిన మప్పఁజెప్ప స
ద్విధి సకలమ్ము వేడ్కఁ జది + వించె గురుండు, గురుండు మెచ్చఁగాఁ. 22

మ. సారిదిక్ వా రిటు కొన్ని నాల్గకుఁ బర + శ్లోకాన్వయవాస్తవీ వ్యా
కరణానూనతరైకపాండితి, నలం + కారప్రకారమ్ము, నుం
దరవాచావిభవంబు, నేర్పి ధర నే + తాదృష్టమల్ లేరనక
దిరమా కీరితిఁ గాంచి రల్ల నృపుఁ డెం + తే సంతసంబందఁగాక. 23

మ. ఘోరక లక్ష్మణు మించ రాఘవుఁడు, వీఁ + కక రాఘవుక లక్ష్మణుం
డును, శత్రుఃస్ముని మించబూని భవతుం + డుక వాని శత్రుఃస్ముఁడుం
దనివించెందక యొక్కకొక్క రిటు “వి + ద్యా స్వర్థయా వర్థతే”
యను లీలక, విజిగీషులై చదివి ర + య్యాచార్యుఁ డుప్పొంగఁగక. 24

చ. అనువగుదారిఁ జూపు నెడ + నల్లకొంగలయానృపాలనం
దనులకుఁ జెప్పటన్నఁ బ్రమ + దంబుఁ నుండెను గాని, దేశికేం
దుగిన కొకనాఁడుఁ గష్టమని + తోఁచుచు, తాడుల నెక్కువారి నెం
దనుక భరింతుపో! తమకుఁ + దా మొకమాగ్ధముఁ జూచుకొనిపోక. 25

ఉ. ఎందఱి దేశకుండు తరి + యింపఁగఁ జూచిన ధాటి కాఁగి యా
యందఱిలో నృపాత్మజులై + యక్కఱకుం జనుడెంచివార, లే
మందును లోకబాంధవుఁడ + నంచు ముదం బిడఁబూనుఁ గాక, మ
ధ్యందినభానుఁ డల్ల కుము + దంబులకుం బ్రమదంబు నిచ్చునే. 26

క. ఈగతి పొసాఁత్యాదుల, నాగమములయందుఁ గీర్తి + కావాసములై
యాగురుని చెంతనే ధను, రాగమమునఁగూడఁ గుళలు + లై యటు పిదపక. 27

చ. గురుఁడు తనంతఁదాఁ బిలిచి + కోవిదులైతిరి పొండటంచు నా
దరమునఁబల్కు, వారు, గురు + దక్షిణలం గయిసేయ మేదిని
వరునియనుజ్ఞచేత విభ + వంబుకొలంది సమస్తభంగులక
గురుని యజించి, రంత జన + కుండును సంతసమంది యాత్మలోక. 28

క. పంచశరయావులై దీ, పించుచుఁ దనరారునట్టి + ప్రియతనయులకుక
పంచదళాబ్దంబు సమీ, పించి వయస్క్రియఁ గాను + పించఁగ నంతక. 29

ఉ. వెండిలి నేయు కోర్కి మదిఁ + వీతముపెట్టి చెలంగ నాధరా
ఖండలుఁ డంతఁ బుత్త్రుల + కై యనురూపవయోవిలాసలా
నండజయాన లెవ్వరోకా? + యంచుఁదలంచుచు, దీర్ఘ చింతలో
నుండఁగ నొక్కనాఁటి యరు + జోదయమందు కుభోదయంబుగక. 30

సీ. తనరాక ముందు దౌ + దౌవుల నెఱిగించు, బ్రహ్మతేజఃప్రభా + పటలితోడ
శుక్రత్యలంకారభా + సురుండంచు దనుడెల్లు, లలితకుండలయుగ + శంబుతోడ
నిరతంబు దనతపో + నియమంబు జెప్పక, చెప్పెడుఘనమృగా + జనముతోడ
తనను విశుద్ధజీ + వసుండంచుడెల్లు ని, రత్నలజలాంచితకమం + డలువుతోడ
గీ. దనకుకాస్త్రైకబుద్ధి వి + ద్యానిఘటకు, జ్ఞాపకముజేయఁ గలకుకా + గ్రములతోడ
దారిలోడన్నుగాంచెడు + వారు భక్తి, చేత సాష్టాంగసతులను + జేయుచుండ. 81

కా. మేనం జన్మిదములో తటిన్నిభములై + మించం గిరీటంబు చం
దానక మస్తకమందుఁ గెంజడలమొ + త్రంబుం బ్రకాశంప, వి
జ్ఞానాంభోనిధి వచ్చెఁ గౌశకుడు మె + చక టేడు సాక్షాద్భూత
ద్యానుండో! ఖరభానుండో! యని సభా + స్తారులో విలోకింపఁగక. 82

ఉ. వచ్చినహానివయ్యఁ బరి + వారముతో నెదురేగి మొక్కి, పెం
పచ్చుపడంగ నొక్కయుచి + తాసనమందునఁ జేర్చి, కోర్కెతోఁ
జెచ్చెర నర్హుసాధ్యముల + చేఁ బరితుష్ట నొనర్చి, వేడ్క నో
సచ్చరితాగ్రహీ! తమకు + స్వాగతమే యని పృచ్ఛ సేయుచుక. 83

ఉ. నేడుగదా మదన్వయ మ + నిందితమై తనరాచ ధాత్రిలో!
నేడుగదా కరంబు గణ + నీయుండ నైతి నృపాలకోటిలో!
నేడుగదా తరించితి! గ + జించిన పుణ్యము నాదుజన్మలో
నేడుగదా ఫలించె! మహా + నీయచరితుల మిమ్ముఁజూచుటక. 84

ఉ. వెయ్యి వరా లాసంగినను + విశ్రుతిహా భవదీయదర్శనం
బయ్యది సంభవించునె? జ + డాత్ముని నన్ను దరింపజేయఁగా
నెయ్యడనుండి యెయ్యడకు + నేగుచు నియ్యడ కేగుదెంచి నా
రొయ్యనఁజెప్పి, యో మునికు + లాగ్రహి! వీనుల విందు సేయుమా. 85

సీ. నేనుమే సుతనిర్వి + కేవలంబుగా మీరు, సాతుచుండెడు కృష్ణ + సారములకు?
సౌఖ్యమే మీకు మీఁఛాతుల కాధారముగ నున్నయాశ్రమ + భూజములకు?
కుశలమే హోమంబుఁకొఱకు నాజ్యము దిన, దినము మీకిడుహోమ + భేషవులకు?
నిర్విఘ్నమే ప్రతి + నిత్యంబు మీచేయు, స్నానసంధ్యాద్యను + స్థానములకు?

గీ. దెలియఁగాఁజెప్పి, యున్నదా + దేశకరణ, సుప్రతైకదీక్షాలాల + కుండనైన
నాదుడెందంబు నూఱుట + నందఁజేయు, ధన్యగుణగణసాంద్ర! యో + తాపసేంద్ర!

- చ. నిలయములందు మీరు కడు + నిష్ఠ మెయిందపమాచరించుచోఁ
దలవనియట్లుగా నటకుఁ + చావొక్కని సింగము లెవ్వయేనిఁ గో
ల్పలు లెవ్వయేని విమ్ముఁ బలు + పోకల నారట పెట్టి విఘ్నముల్
సలుపవుగా నచింత ముని + సత్తను ! మీదుతపస్సమాధికిఁ ? 37
- ఉ. భావిమహాపకారము ల + వంబు నెఱుంగకయే “ వినాశకా
లే విపరీతబుద్ధి ” యను + లీలఁ జరించుచు, మీర లాజ్యముం
బావకమందు వేల్చుతటి + భంగ మొనర్చుతలంపుతోడ, దు
ర్భావులు వానినెల్లఁ జెఱు + పక్ష సచకట్టరుగా ? తపోధనా ! 38
- క. నేమమున మీరు భగవ, న్నామం బొనరించుపట్టు + నక్ష విఘ్నములై
స్వామీ ! మిము మీశిష్యులఁ, బాములు బాములను జెట్టి + బాధింపవుగా ? 39
- ఉ. డంబుగ మీర లాఁపవి + డంబన నుండఁగ మీదుభోతవా
సంబులు సంబుపూర్ణకల + కంబులు యోగ్యములౌ పలాశదం
డంబులఁ గూరుచుండునజి + నంబులు దాఁచరె ? దొంగ, లంతరా
యంబులు మెండుగా శుభవ + యంబున కెందును ? గాధిసందనా ! 40
- క. హితమతి మీయుపవాస, త్రితములు మీదేహములను + బాధింపవుగా ?
నుతచరితా ! దేహందే, గతిగాదే యెందుఁ బుణ్య + కర్మల కెల్లక ? 41
- ఉ. కొంచకుడయ్య యెవ్వఁ డను + కొంటివొ నన్ను మునీంద్రచంద్ర ! మీ
పంచినకార్యముకొ సలుపు + బంటునుగానొకొ ప్పాణమేని న
ల్పించెద మీవ సౌఖ్య మొన + రించెద మీదుచునోరధంబు సా
ధించెద నిశ్చయంబుగ మ + కిక గలసర్వము నిర్వచింపుమా. 42
- ఉ. భారుణి యజ్ఞముల్ సలుప + ద్రిశ్యము లేకయ్యె, యీదురంతసం
సారమునందు ముక్తిఁ గన + జాలనిమమ్ముఁ దరింపఁ జేయనో,
దారుణకృత్య మేమయిన + దాఁపురమాయెనొ దెల్పుఁ; డూరశే
రారు మహాత్ము లెందుఁ దమ + రాకకు హేతువుఁ దాపసోత్తమా ! 43
- క. అని గుచ్చిగుచ్చి యడిగిన, మునినాథుం డంత మోద , మున జననాథుకొ
గని చాటుగర్భవాశక్యంబునుగా నిటువల్లెఁ బ్రకృత + మును సాధింపన్. 44
- ఉ. పెద్దలయందు భక్తియును + వేరు ప్రతిష్ఠలయందు రక్తియున్
మద్దులయందు సక్తియును + బాడఁగ మూర్ఖులీడులైన మీ
యొద్దఁ జెలంగుఁ గ్రొత్తలన + జొప్పవుగాని, మహానుభావ ! మీ
పెద్దల నెల్ల నేడు మఱి + పించెనుమీ, భవదీయ నమృతల్. 45

ఉ. భోగ్యమగా మునీంద్రునివిరి + బోజిని బొందనిజిష్టు, భోగసౌ
భాగ్యముచే భుజంగపతి + భావముఁ గాంచనిభోగి, తేనిగా
యోగ్యుని నిన్నుఁ జేకొనుట + యోదిననాథకులీన ! మాతపో
భాగ్యముగాదె, సర్వసుర + పన్నగజాతులకంటె నెంతయుకా. 46

చ. అడుగుటె దవ్వగాఁ బ్రజల + యాశయ మెల్ల నెఱింగి యప్పుడ
ప్పుడె యింక రేపుమా పనక + పూర్ణమనోరథులకా బొనర్చి యే
యిడుములఁజెందనీక తన + యిష్టతనూజులమాడ్కిఁజూచు నీ
వొడయఁడవౌట నీప్రజల + యున్నతిగాదె ? వివేకసాగరా ! 47

ఉ. అన్యహ మింతకుం బ్రజకు + నభ్యుదయానుభవమమ్మ, నల్లరా
జన్వతియా నదృష్టదశ + సాగరమేఖలకుకా దలంప మీ
యన్వయవాసు లెల్లరకు + నందుఁ దరించెడి యొగ మొక్కపో
దన్నదురార ! యొక్క పరి + ద్వన్నుపతిత్వముచేతఁ గల్గెఁ బో. 48

కా. “ రాజ్యంబందుఁ బ్రజానురాగ మలరా + రక నూదిలో దార మ
ట్టిజ్యాయండల మేలు నీయెడ నహో + “ ఏటః పదాంతా దతి ”
ప్రాజ్యవ్యాకరణోక్తి లేనియెడలకా + బాటించి, లోకోక్తియా
“ రాజ్యాంతే సరకం భువ ” మ్మనుట క + ర్థంబేమి ? భూపాలకా ! 49

ఉ. ఎందఱులేరు రాజులని + యెప్పుడుఁ బైపయి విష్టవీగు వా
రెందుకు, గోత్రవైరి యొకఁ + డింకొకఁడన్నఁ గళంకమూర్తి, యీ
చందము నుండు రందఱును + సద్గుణముల్ గన వారిలోన ని
న్నుం దులదూఁగువాఁ డొకఁడు + నుం గలఁడా ? రఘునంశపావనా ! 50

చ. కలవితమే, ముఖస్తవము + గా ననుకొందువో, యేమో, యీధరా
వలయమునందు నల్లభగ + వంతునిఁ బుత్తుఁగఁ గాంచి మాదుక
న్నుల కఱవెల్లఁ దీర్చిన ఘ + నున్, నినుఁజూచుట మా యదృష్టపుం
గలిమియెగాక, యేమియనఁ + గావలయున్ ధరణీపురందరా ! 51

క. నేఁడు తరించితి మిమ్ముం, జూడఁగ మీరలు గృహంబుఁ + జోచ్చుటచే నం
చాడుచు జగతీపాలా ! , పాడియె నన్నొక్క పెద్ద + పాటిగఁజేయన్ ? 52

ఉ. నేటిదినంబు నావలన + నీవు తరింపఁగ లేదు నూవె, మా
బోటులు వచ్చుచుండెదరు + పోవుచునుందురు, దానికేమి ? యే

- నాట భవన్మఖంబునఁ గ + నంబడి పాయస మిచ్చె నగ్ని యా
నాటిదినంబె నీదుజన + నంబు ఫలించి తరించి తెంతయున్. 53
- క. పోడిమిగఁ జేమియున్నెడఁ గిడే మదిఁ దోచునన్న + క్రియగా నీ వి
టాడిలివిగాని, మా కా, జాడం జేకూరునయ్య ? + సాజన్యనిధి ! 54
- చ. కుకుకముగాక యేమి, నృప + కుంజర ! నీవు చతుస్సముద్రము
దిగ్రతుయి యొప్పు నీవనుమ + తిం గయిఁబూని, పరానపేక్ష, నా
తతభుజక క్తిమైఁ గడుము + దంబున నేలుచునుండ నింక నే
గతి సుమకూరు మా కకుభ + కాండము ? నీవ యెఱుంగఁగావలెకా. 55
- ఉ. మానవనాథ ! నీకలిమి + మానసకృంఖలసంనిబద్ధపం
చాననలై చెలంగి, యని + కమ్ముఁ దపస్సవనవృతాద్యను
ష్ఠానము లాచరించుముని + సత్తము లేడ, విచిత్రహాను, బం
చాననజాతి యేడ, నప + చారము లేడ నెఱుంగఁ బల్కుమా ? 56
- ఉ. ఇంతకుఁ జేమి మున్నయది + యెక్కుడు మాయెడ నీకు, నోధరా
కాంత ! ధరిత్రి నీనె యొక + కంటఁ గనుంగొనుచుండఁ జొండరి
కాంతమహాధ్వరంబుల న + సంతములం బొనరించుమాకు నా
వంతయుఁ బుండరీకముల + యారటముల్ కలనైనఁ గల్లునే. 57
- చ. వలసినవస్తుకోటి, త్రిది + వంబుననే, ఫణిలోకమందునేఁ
జెలఁగెడిఁగాక, మాకు నఱ + చేతనె చూపుచుఁ బైన సాధ్వసా
కులలయి “ఓ” యనఁగ “నిది + గో”యని, కంటికి తెప్పమాడ్కి నీ
వలరఁగ గంటఁ జాడఁగల + రా ? నరమాతృలు మమ్ము భూవరా ! 58
- ఉ. నీవ సమ స్తభూతధర + జిం దలఁబూని ఫణింద్రుసర్వగో
త్రావహానార్తిఁ బాఁపఁగ గృ + తఘ్నత నీపృజమిఁది కెట్లు లా
కినివకోటిఁ బంపు ముది + చే నతఁ డంపిన సంపుఁగాక, యే
భావముతోడ నవ్వి మము + బాములఁ బెట్టుఁ గుళిలవాగ్రజీ ! 59
- చ. అలమధుటానమత్త మగు + నామధుపప్రకరమ్ము మావసం
బులఁ గవకంబు గన్నడిన + ముట్టుదువో యన నేల మాదున
ల్కలముఁ, బలాశవండుము, వృ + గత్వచ మియ్యది సన్నన్ద్రసింప నా
నలకువమై వృతంబుచెడి + నకా నుఖమైనను గాంచు టొప్పుదే ? 60

మ. తపసుండే భవదన్వయప్రభముఁ డా + తండేగదా ! నీరుజ్జ్
గృహ జేహర్ష్య సతండే నీదుప్రజుజ్జ్ + గీడెంచునా ? యేమియా
నుపనాసంబులచేత మాకు, విన వో + హో ! యెందుఁగూర్చుండినజ్జ్
నృపతీ ! వడ్డనఁజేయునాఁడు మనవాఁ + డేనిజ్ భయం చేటికిజ్. 61

చ. పలుమఱుఁ గోర్కెఁ దెల్పుచుని + పల్కెద వేమి వచితుఁ గాననం
బులఁ గనిపించునాకు లల + ముల్ దిని కాలముపుచ్చు నిస్సహా
త్మల మగుమాకుఁ గోరికల + తోఁబనియేమి, ధరిత్రి మాకుఁ గా
వలసిన వస్తు వేది ? భగ + వంతుఁడు దప్ప నృపావతంసమా ! 62

క. వినను, నీయుత్సాహం, బే నేటికి భంగపఱుప + నెంచవలయు ధా
త్రినాయక ! చెప్పెద నవ, ధానమనస్కుండవగుచు + దానిజ్ విజ్ఞమా. 63

క. కాననముల, మాసదను, స్థానంబుల కేమిలోటు + జరుగక యుండుజ్
గానీ, యెందును “ బహువి, ఘ్నాని శ్రేయాంసి ” గాదె + కారుణ్యనిధీ ! 64

ఉ. రక్కసు లిర్వ రెంతయుఁ బ + రాకృమకాలులు, మేము జన్మముల్
చక్కఁగఁ జేయునచ్చటికిఁ + జయ్యన వచ్చి కలంఠి, మమ్ములక
జిక్కులఁబెట్టి యగ్నుల న + స్పృగరముల్ గురిపించుచుండు రే
దిక్కునఁజూచినజ్ గనుల + దీప్తికిఁ దాఁక రదృశ్యదేహులై. 65

ఉ. దానినిఁ జక్కఁబెట్టి పృథ్వి + తంబగు మాదకశరాత్రియాగముజ్
బూనిక నెట్టివిఘ్నలవ + ముం జొరకుండఁగ రక్ష నేయ నీ
నూనుని బంపఁగావలయు + నూన్మతవాక్యధురీణ ! యధ్వరం
బైనయనంతరంబె శుభ + మండఁగఁ బుత్రికు నప్పగించెదజ్. 66

క. మాయంపఁగ వారిఁ దపో, వ్యాయామమె చాలు + నంతవలయునె ? గోటం
బోయెడుదానికి గొడ్డలి, నేయజ్ లాభంబుగలదె + యినకులతిలకా ! 67

కా. బాలుండంచును సంశయింపకు ధరా + పాలుండు రాముండు ని
శ్వలాతికృమవిక్రముండు సమరో + ర్వీమండలిక బ్రజ్జుల
జ్జ్వలాకాలము లాప్తబాణముల శ + స్త్రాకశ్రీః గ్రీడించుచోఁ
గాలుండేనియుఁ దేటిమాడఁగలఁదా ? కాకుత్స్థనఁగాగ్రీణీ ! 68

క. అని యిట్లు మాని భాషిం, చినవాక్యము లాస్పహాలు + చెవులకు ములుసోఁ
కినగతిఁ దత్క్షణమే తన, మనమును గలఁగింప నృపతీ + మానసమందుజ్. 69

- చ. అటువదివేలవత్సరము + లై పడరానిశ్రమంబుఁ జెంది దు
 మ్మర మగుయ్యముఁ సలిపి + కానక కన్నటువంటివారి కె
 ల్లరకును జ్యేష్ఠు, నారఘుకు + లంబున కాభరణంబుఁ బాసి యే
 కరణి మెలంగ నేర్చెదనొ! + కానను జీవముతోడ నీపయిజ్. 70
- చ. పనుపకయన్న నధ్వరము + పాడగునేమొ యటంచు భీతియొఁ
 బనిచిన రామచంద్రు సెడఁ + బాసి యిలజ్ మనఃజాల నింతకుజ్
 ముని యతికోపి, యేమనునొ! + ముందఱఁబోయిన గోయి వెన్నఁబో
 యిన మఱి నూయి యన్నగతి + యే గనిపించెడు నాకు నక్కటా. 71
- శ్లో. గాధినందనుండు + కాకుక మాత్మలోఁ, జెందునట్లు కృతువు + చెడకయుండ
 సుతుని బంపకుండఁ జూచెద నేమైన, మంచిమార్గ మున్న + మదిదలంచి. 72
- చ. అని ముహూర్త కాలంబు దీర్ఘాలోచనంబుఁ గావించి యంత నమ్మనీశ్వ
 రాభిముఖుండై యామహీశతమఖుండు, 73
- చ. జలజహితాతితేజ! తమ + సన్నిధి నీపదునాళ్ళు నేను నా
 బలములతోడ నిల్చి కృతు + భంగ మొనర్చెడుకూరకద్యులన్
 గలఁచెద మీదుయాగమును + గాచెద రామునితోడ నేమి? నా
 చలము బలంబు మున్నయిన + సర్వము నీక యెఱుంగనయ్యెడున్. 74
- మ. పరహింసాపరులై మెలంగెడు మహా + పాపాత్ము లాయామిని
 చరు లేడన్ గృతురక్ష యెచ్చట మనీ + కా! నోట వేల్వెట్టినన్
 గఱవంజాలఁడు, వెన్న వెట్టినను మిరి + గన్లేడ యిబ్బాలుఁ డే
 కరణిన్ మీపనిఁ జక్కఁబెట్టఁగలఁడో + కాసంత యోజింపుమా. 75
- చ. అని రాజచంద్రుం డనిన మునిచంద్రుండు దరహాసితాననుండై, 76
- ఉ. ధారుణినాథ! యాయసుర + తల్లజ లన్నను జెడ్డవారు సా
 ధారణులంచు నెంచకు మె + దన్ వనవహ్నికి గాలిమాడ్కి నా
 కూరుండు రావణుండు నను + కూలుండు వారల, కింక వారితోఁ
 బోరుటయన్న నన్న! మిము + బోంట్లకు మృత్యువుతోడఁ బోరుచే. 77
- ఉ. అకఠినాత్ము లన్నను, ను + రాసురఘోరరణంబులందు ము
 క్కాకలు దీరినట్టి మొన + గాండ్రు రణంబున వారిజోకకున్
 ధాకట నాచువారుం గలఁ + దా! యొకవేళను నాగుండాక పో
 నాకవిభుండో బల్కిని లి + నాకవిభుండో జయింపనేర్తురే. 78

- క. నుండోపనుండులని విని, యుండువు, నీ వట్టిదుర్గ + జోదధుల, కిసీ
నందనులు వారు, వాళ్ళు, వ్యందరమా? వారి నుగుణ + వైభవ మింకన్. 79
- క. తాటక, యత్నాటితమభి, వాటిక, దళదరిమనక + వాటిక, యది యా
పాటచ్చరులకుఁ దలియఁట, పాటింపఁ దరందె వారి + బాహుబలంబున్ ? 80
- క. ఆరాత్రించరులం దొక, వీరు, నుబాహుం డటందు + వేటొకవీరున్
మారీచుడందు, వారల, పేరులు వీనులకు ముండ్ల + పేరులు భూపా! 81
- చ. తునికడివారి కేనియును + గుండె గుభాలను వారినామముల్
వినునెడ, దీనియందు నఱ + వీసమయేని నసత్యలేకమున్
గనఁబడ, దింక వారి ఘన + కాయము వారల భీషణాకృతిన్
విని, కని, యుండఁబోము పృథి + వీవర! మేను వడంకుఁ బేర్కొనన్. 82
- ఉ. ఏయనఘాత్ముడేని వధి + యించునె వారల, నీనుతుండు నా
రాయణమూర్తి, రాక్షసవ + ధార్థము పుట్టినవాడుగాన, నీ
సాయముజేయునంచు గుణ + సాగర వచ్చితిఁగాని, లేనివో
నీయెడ కేగుదెంచెదనె? + యీగతి నేమియు నెంచకుండనే. 83
- క. అని, భీతిగలుగఁ బలికిన, విని, మునివాక్యముల కధిక + విహ్వలుడగుచున్
జననాయకుండు మునితో, ననుమానములేక యిట్లు + లాడఁదొడంగెన్. 84
- ఉ. భండనభూమియందుఁ గనఁ + బడ్డ “నమో నమ” యంచుఁ దొల్ల నా
ఖండలునంతవాడు దళ + కంతున, కాలఁడె యండగాఁగ ను
ద్దండత నుండుదైత్యసము + దాయము రాముని లెక్కనేయునా?
కొండలె మ్రింగువారలకు + గోపురముల్ మఱి యడ్డవచ్చునే? 85
- మ. అకృతాస్తుండు శరప్రచార మెఱుగం + డాజిక్రియాదూరుఁ డ
ర్భకుఁ డారాక్షసభీషణాకృతుల కె + బృంగిన్ బ్రవర్తించునో
యింక మీరాడెడువాక్యముల్ వినిన నా + కే మేను కంపించెడున్
సకలజ్ఞుండప్ర, నీవు రాము నడుగం + జన్నే మునీంద్రోత్తమా! 86
- ఉ. ఏమయి యేమి యానో విబు + ధేంద్ర! జయాపజయంబులన్న, సం
గ్రామమునందు నిత్యములు + గా, వొకఁ డీల్లు నొకండు గెల్పు, ను
ద్దామత నిర్వరుక్ విజయ + ధాములు గారు, గుణాలవాల! క్రి
రామునియందు నాకు నను + రాగము మెం డింక నేమి నేయుదుక. 87

క. శ్రీరాముడప్ప నన్యముఁ గోరికొనుడు తత్తణుబ + కొనసాగింతుక
సారాచారా ! పారా, వారావృతభూతలంబో + భాండారంబో. 88

క. అంచితబాహుబలుండై, మంచి చెడుల్ దెలియుమీఁద + మారాఘవుఁ బం
పించెద, రాక్షసులను దుని, మించెదఁ, బ్రకృతంబునక తు + మింపుము మానీ ! 89

క. అని పలుక నగ్నిహోత్రం, బున వాఙ్మయఁ బోసినట్లు + పొంగి కనలుచుక
ముని పండ్లు కొఱికి, పటుని, స్వనమునఁ దీవ్రముగ నిట్లు + పలుకం దొడఁగెన్. 90

ఉ. ప్రాణమునైన నిత్తునని + పల్కి యిటుల్ పొనరింతువా ? మృషా
వాణి ! భవన్మఖంబుఁ గను + వారికిఁ బాపము లుద్భవిల్లుఁ గ
ల్యాణము లంతరించు, నిఖి + లంబు ఖిలంబగు, నిన్నుఁబోలు వి
శ్రాణనశాలి భూమికి భ + రంబు కరంబు స్వకార్యతత్పరా ! 91

చ. ధనములతోడనేమి జడ + దారుల కక్కట, మేదిసీతలం
బును దలమీఁదఁ బెట్టుకొని + పోయెదమే ? యిక మాకుఁ బన్నిమా
లిన విడ దానకొందుని వ + లెక జనుడెంచెద వెప్పు డిచ్చకం
బును బచరించునట్టిరులె + పో ! నృపులన్నఁ బ్రపంచమందునన్. 92

వ. అని జ్వలజ్వలనుండుంబోలె సింహాసనంబున మండిపడుచున్న విశ్వామి
త్తుం గాంచి ధరాకాంతుఁడంతరంగంబున — 93

ఉ. కత్తెరబోను రాజ్యమనఁ + గా, నృపుఁ డెంతటి బాగరూపుడై
యొత్తిలుఁగాక, గాయము లె + వో ! ఘటియిల్లెడు, మేలె నేయనీ
మొత్తముమీఁద దుర్యశమె + ముందుగ వచ్చెడు, నెట్లు లుండుఁ గా
కత్తకు మంచి లభ్యమగు + నా ? మఱి వేమునఁ దీపి పుట్టునా ? 94

ఉ. “అ” యన నీమునీంద్రున క + హా ! యపకల్పము గాఁగఁదోచె “నా
రాయణ” యన్నఁ బెద్ద యప + రాధముగా నగుఁ, గోప మెక్కుడై
పోయె, శపించు నన్న భయ + ముక జనియించెఁ గుమారు నెట్లకే
నీయుట తప్ప నింకఁ దెరు + వేయది గానఁగరాదు నామదిన్. 95

వ. అదియునుంగాక 96

చ. కృతుపరిపాలనంబునకుఁ + గౌళికునంతటివాఁడు వచ్చి నీ
సుతు నిటు పంపుమన్న నికఁ + జాడఁగ నేల యొసంగలేదు దు
ర్మతి దశచక్రఁ డన్నయవ + మానముఁ జెందఁగ నేల, నిందతో
బ్రతుకుటకంటె జచ్చుటె కు + భంబగు మానము గల్గిపోదమన్. 97

క. నావలన దేహమే యిడి, కేవలముఁ బరోపకార + కృతులైనధరి

తీర్థిభుల కాలయం బగు, మావంశం బింక నేల + మంటం గలయన్. 98

వ. అని తలపోసి యెట్టుకేలకు ధరాపాలకుండు బాలకు నీయఁ గృతనిశ్చయమందై యుండునంతలో నాలగ్యంబున కోర్వమి రోషారుణలోచనమందై కాళికుండు నరపాలుఁ గనుంగొని కటంబు లద్యుర నిట్లనియె. 99

ఉ. వీల విచారమున్ సలిపె + బిందుమతీసుత ! నాకు దీక్షకుం

గాలము చేరువయ్యెఁ జనఁ + గావలె నేదియె తేల్చు, మేధరా

పాలకునేని వేడెదఁ బ్ర + పంచము సర్వము గొడ్డుపోయెనే !

యేలఁగ లేవుపో, తిరిప + మెత్తికొనంగను నూళ్లు లేవొకో ! 100

ఉ. సాగరమట్టి దీవిమమ + సంస్కృతి, దుఃఖము లిందు నోమహా

భాగ ! తరంగమాలికల + భంగిఁ జెలంగుచునుండు, నెప్పు డే

దో గనుపించు, దానిని బు + ధుండు గణింపఁడు, ని స్రరంగమై

సాగర మాఁగు టెప్పు డీక + స్నానమొనర్చుట యెట్లు భూవరా ! 101

మ. అఖిలంబున్ నృపుఁడొటచేఁ బ్రజకు మా + యాకప్తముల్ నీడు స

మ్ముఖమందుం బ్రకటించినాడను, సుఖ + మో ! దుఃఖమో యేల యీ

నశిసంబూనము, లేల యీముసుఁగులో + నం గుద్దులాటల్, ముఖా

ముఖి నేదో వచియించి పంపుము ఫల + మో ! కాయయో పోయెదన్. 102

వ. అని యాసనంబుననుండి చలించినవాడై గమనోన్ముఖుండు గానున్న గాధినదను వారించి తత్సార్వసింహాసనాసీనుం డగుమైత్రావరణుండు నృపు నుద్దేశించి శివ్యస్వాతంత్ర్యంబున నిట్లనియె, 103

సీ. సంపదలా ? తుణ + తుణభంగురంబులు!, విభవమా ? వాతాభ్ర + విభ్రమంబు !

భోగంబులా ? నభః + పుష్పాపరుంబులు!, జవ్వనమా ? నదీ + ఝరసమంబు !

కాయమా ? బహువిధా + పాయభూయిష్ఠంబు!, సంసారమా ? యూర్ధ్వి + చంచలంబు!

ఆయువా ? భిన్నకుం + భాంతర్జలాభంబు!, సంతోషమా ? తటి + తృన్నిభంబు!

గీ. ఇట్టియస్థిరసౌఖ్యంబె + యెద దృఢమ్ము, గాఁ దలంచి, కలకృమా + గతయశమ్ము
గడియలో నిట్లు గంగలోఁ + గలుపఁజన్నె ? వసుమతీనాథ! నీయంతఃవానికహనా!

మ. తొలుతన్ గోరినదెల్ల నిత్తుననియే + దో పల్కి, యాతండు పు

త్తులఁ గోరంగనె, యిట్లు తప్పుకొనునె + త్తుం జూతువా ? యీతపో

జ్వలనానన్యవిలోకనార్హః డగు వి + శ్వామిత్రుతోనా బశీ
చెలగాటంబులు ? పుత్రు నిచ్చియిక నా + శిర్వాదముం బొందుమా. 105

చ. అరయపుగాక గాధిసుతుఁ + డన్న నొకా నొకమానిమాత్రుఁడా !
నిరుపమబాహుసత్త్వఁడు, తృ + ణీకృత ధాతృపురందరుండు, భా
స్కరుఁడు తపించు నాతఁ డలు + గన్, గులగోత్రము లల్లలాడు, భూ
వర ! పలుమాట లేటికిఁ బి + పంచము పంచకనొందు వేల్పిల్మిడిన్. 106

ఉ. దానముకోసరమ్ము తమ + తావున కీతఁడు వచ్చెనొక్కొ యా
మానవభత్తు లీఘనుని + మార్కొనునంతటిపాటివారలా ?
మానవనాథ ! యేల యను + మానము, మేలు ఘటిల్ల నీకు, వ్యా
ఖ్యానములేల, చూచెదవు + గా ? కొమరు న్ముని కిచ్చి పంపుమా. 107

చ. కనుటకెకాని తేని కధి + కారము పుత్రులయందు వారిదొ
యనుభవ మెల్లెడన్ బ్రజల + యందె చెలంగుచునుండుఁ జూడుమా
వనములయందు నెట్లు ఫల + వంతమయయ్య ఫలంబు నొక్కడే
దినునె మహీరుహంబు ? పర + దేశుల కిచ్చునుగాని భూవరా ! 108

మ. అకృతాస్త్రిండో ! కృతాస్త్రిండో ! యగుసుతుం + డామాట నీకేల యా
సకలంబుం గని చక్కఁబెట్టుటకు వి + శ్వామిత్రుఁ డున్నాఁడు నీ
సుకృతం బింతకుఁ బండె, మాని సఫలా + శుంజేయు, వేటొక్కమా
ఱిక నీగాధిసుతుండు ని ని్నటుల “ జే + మీ ” యంచు యాచించునే ? 109

ఉ. బాంబుఁడు వీఁడు, రావణుఁడు + పంపినబంటులు వారు, వారికిం
జాలునొ, చాలఁడో యనుచు + జంకెదు; సింగపుఁ బిల్లయేనియున్
జాలదె దానవద్విరద + జాలము మాపయ ? నెంత కావలెక
దూలమహీధరంబులను + దూలయఁ జేయఁ గృతాను వక్కటా. 110

ఉ. కాదనఁ బోకుమయ్య ! తగు + కాలము రావలె, లే ద దెన్నినా
ల్ప దళకంతకంతపరి + లంతనకోవిదుఁ డీచుచోత్ముఁ డీ
శ్రీదయతుండు విష్ణువు, వి + శేషము లేటికి ? లక్ష్మణుండు కా
కోదరనాథుఁ డిద్వర స్వ + పోత్రమ ! తోడుగఁ జేసి యంపుమా. 111

క. పనుపుము బాగొనగింపక, మునితోడక బుత్తరత్న + ముల నాలస్యం
బును జేయు నెడల నవృత్తం, బును వివమై పోవుఁగాదె + భూపలలామా ! 112

వ. అని యిట్లు వసిష్ఠుండు నయభయంబులఁ గలతెఱంగెఱుంగఁ జెప్పిన నా
 నృపాలుండును, భయభక్తు లుల్లసిల్ల వసిష్ఠవిశ్వామిత్రులం బరికించుచు మెల్లన
 నిట్లనియె—

113

ఉ. దానము నేయుచో నుభయ + తారకమై విలసిల్లఁగావలెం

గాని, యొసంగువానికిని + నైకొనువానికిఁగూడ దుర్భరా

నూనతరప్రయాసముల + నుం బొనరించి కలంచునేని, నా

దాన మొనర్చి యేమి ఫలి + తంబగుఁ ? జేరు ప్రతిష్ఠ లుండునే ?

114

క. నిఖిలజ్ఞ ! శాద్వికులు తా, మఖిల మెఱింగియు నిమిత్త + మద్ది వివాహో
 న్ముఖమైనఁ గార్యకరణో, న్ముఖు లగుటకు సంశయింతుఁ + మొగి దీననెగా ?

ఉ. కూరులు యామినీచరులు + కుత్స్యితు లింద్రప్రహేంద్రబాలముల్

నేరుచువారు, వారిఁ గని + నిల్తురె ? జన్మముఁ గావనేర్తురే ?

వీరలు క్షీరకంఠు లర + విందదశాక్షు లశిక్షితాస్త్రిలం

చారయుచుంటిఁ గాని నుతు + సంపఁగ సంశయ మేమి దేశికా !

115

గీ. సర్వము జయప్రదంబుగా + జరిగె నేని, మాటలే లేవు మీకును + మాకుఁగూడఁ

గాని కొంచెము హెచ్చుతఁ గైనయెడలఁ, దెగువ మిమ్మును మమ్ము నిం + దించు జగము.

ఉ. పంచదశాబ్దముల్ గలుగు + బాలుర నేగతి మూర్ఖునట్లు పం

పించెను ఘోరరాక్షసుల + పీచ మడంప నృపాలకుండు, పం

పించెను బో, మునీంద్రులు వి + వేకధనులద ! వారలేని వ

ల్లంచు వచింప రాదె యని + యందురు వారును వీరు దేశికా !

116

ఉ. నందనులందుఁ గూర్మివల + నం దనుజన్ములఁ బంపలేక, యీ

చందముఁ బన్నెఁ బో నృపతి + చంద్రుఁ డటంచుఁ దలంతురేమో, నా

కెందుల కిద్ది, భావిగతు + లెల్ల నెఱింగిన మీరె కొరఁగాఁ

గందకు లేని యా దురద + గన్దొన బచ్చలికా ? తపోనిధి !

117

క. అని దోవారికుఁ గన్దొని, జననాథుండు రామచంద్రుఁ + సౌమిత్రిని దో

డ్కొని రమ్మనంగ వాడును, జని వచ్చుడు వేడ్క నాత్మ + జన్ములతోడక.

ఉ. వారలఁ జేతఁబుచ్చుకొని + వారిజబంధువులుండు, కాశికుం

జేరి ప్రదక్షిణంబులను + జేసి కరద్వితయమ్ము మోడ్చి, నా

నేరము నైచి పుత్తుల ము + నిప్రవరా ! గొనుచుంచు వేనమ

స్కారము లాచరింప, ముని + సత్తముడుకొ గుతుకాంతరంగుడై.

121

క. మజ్జిఖచితదివ్యభూషా, గణములతో నెదుటనిలువఁ + గా రాముని ల
 త్కృణుఁ గాంచి కాఁగిలింపెన్; త్తణికోపులుగారె మాని + సత్తము లెందుకొ ?

వ. అంత నమ్మునీశ్వరుం, డో మహీశ్వరా! యే మధ్యరావనార్థము భవత్సు
 రాక్షసాకాంక్షుల మగుటంజేసియు, నీవును గానకకన్నసంతాన మగుటచే యాగ
 రక్షణప్రేమణపరాజ్ఞుఖుండ వగుటంజేసియు, నియ్యర్థమ్మునం గొంత నిష్ఠురముగాఁ
 బలుకవలసె, నయ్యది నీమనంబున వేటుగాఁ దలంపఁబోవు, మదియునుంగాక, 123

మ. చిరకాలమ్ము తపించి పుత్త్రీకుల కి + ప్రింజేసి యామీద న
 ల్వర నీవార్ధకమందుఁ గాంచి యిపు డా + లోచింపజే మాకు న
 ధ్వరముం గావఁగఁ బుత్త్రు నీయఁదలఁతే + ధాత్రీశ! సామోక్షులకొ
 జెఱకా! తెల్లముఁ బెట్టుమన్న నిడునే + చేసేత మర్దింపమిక్ష. 124

గీ. సవనసంరక్షణము పుణ్యజనకమగుట, దానికి భవత్సుకుం డర్ల + తముఁడునగుటఁ
 వేర్వి నిన్నింత బలవంత + పెట్టవలసె, గాని, మదిలోన వేటుగాఁ + బూనకయ్యె.

గీ. ప్రిణములకంటె నెక్కుడై + పరఁగురాము, నంపుటయెకాక, లక్ష్మణుఁ + నంపినావు
 కలదె ? నీయివి, నీయట్టిఁభునునిచేత, చనుమతినాథ! తరియింపు + వంక మెల్ల.

ఉ. విందుమతేయ! కోరిక క + నంతగతికొ గయిసేయు టొప్పు మీ
 యందున, మీదు తాత యల + కాధిపుఁడేయఁడె కాత్తు నాఁడు ? సం
 క్రిందనతుల్య! కాని యింకఁ + గొత్తునిబోలెడువాఁడ నేను గా
 నందుల కాత్మయందు నెత్ + నంజఁగనయ్యెడు మాటిమాటికికొ. 127

వ. అని చింతాదంతురితాంతరంగుండునుంబోలె నటించుచు దారకద్యయము
 తోడ, గవనోన్ముఖుండు గానున్న యామునీంపు రాజేంద్రుం డవలోకించి, 128

క. నాకన్నులు నాభుజములు, నావం బ్రాణములు వీరు + నరసుత! మరలకొ
 నాకోసం నిలుపు కరుణా, లోకమునకొ నన్ను జీవ + లోకమునందుకొ. 129

వ. అని దీనముగాఁ బలుకు నారాజేంద్రునకు ధైర్యంబుగాఁ గాలయాపన
 మభిసయించి, 130

గీ. అధ్వరంబునకుకొ దటి + యాయె, దీక్షఁ, బూనఁగావలె నెలవిమ్ము + పోయివత్తు
 లభికల్యాణులైచుఁ జె + లంగునుతుల, శిఘ్రికాలంబులోనె చూ + చెదవుగాక !

వ. అని యవ్వారలఁ దోడ్కొని కాశికుం డరుగుచుండ నాతఁడు నెమ్మ
 నంబున, 132

గీ. కష్టహఁగాక, కుభుహనుఁగాక, కుతులఁ, బంపకుండిన మునికార్యభంగహను
 నిర్మలం దీక్షఁ, దీక్షన + నీయు మదికి, వేడ్కనీయుటయే పది + వేలు నాకు.

క. అని, యంతఃపురమున్ నిజ, తనయవిరహజనితభరముఁ దగ నోదార్పన్
జనియె నృపాలుం డటువై, జని రాత్తులు బండుగులును + సభ్యులు పేర్చిన్. 184

మణిగణనికరము

సరసిజభవముఖ + సకలదివిషదా
దరనుతనిరుపమ + తరనిజచరణా !
చరణనఖరరుచి + సముదయవళితా
మరముకుటఘటిత + మణిగణనికరా !

185

పంచచామరము

సరోజబాంధవాన్వనాయ + శర్వరీనికాకరా !
కరాంబుజోల్లసన్నికాత + ఖడ్గఖండితాసురా !
సురేశముఖ్యగీతసద్య + శోరమాధురంధరా !
ధరాసుతార్థఖండితేందు + ధారితద్ధనుర్వరా !

186

ఇది.....కి త్సార్లప్రజ్ఞకవి
విరచితం బగుకీరామకళ్యాణంబున ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః

శ్రీ రామ క థ్యాణ ము

తృతీయాశ్వాసము

శోభితాభిలాంగా !

కాశిక సవనావనప్రభా ! కాండబలా ! వా

గీతమహేశసురేశ, భ

నేకాదిసమస్తదివిషాదాదీతీతచరితా !

వ. దేవా ! యవధరింపు, మివ్విధంబున నవ్విశ్వామిత్రుండు దారకద్వయముతో దశరథుని వీడ్కొని యాశ్రమాభిముఖుండై యరణ్యమాగ్ధముంబట్టి పోవుచు సార్థయోజనదూరం బరిగి సరయుదక్షిణతీరంబున నక్కుమారులం గని, 2

ఉ. మారునిబోలునట్టి సుతు + మారు లిసీ, వడ దాకి దప్పి గొన్నారలు మోము చూచినఁ గ + నంబడు వాడినరీతి, వేళ కాహారము లేక డస్సి యడు + నైనఁ గదల్పఁగ శక్తి లేకయున్నార లటంచు నెంచి గఱు + నాధునితో మునినాధుఁ డిట్లునుక. 8

చ. నరవర ! యప్పుడే బడలి + నాడవు, చూడఁగ నావగింజలో నటసగపేనిఁ బోము మన + యాశ్రమవాటికకుక, తుధాత్మసాభరమున కాఁగలేవయితి + బాలుడ వెప్పుడు రావు, నేటి కి పరిసరమందు నుండము ప్రభాతము వచ్చినఁ జైన నేఁగనా. 4

క. కావున నీలో సరయు, నైవాలిని కేగి మీరు + స్నానక్రియలం గావించి రండు త్పుత్తు, ద్వావర్తకము లగుమంత్ర + వరముల నిత్తుక. 5

చ. అరుగఁగవచ్చు నామడల + కామడలేని శ్రమంబు లేదు, వత్సరముల దాక నేమియు మె + సంగక యున్నను బాధ లేదు, ని

బృరము బలంబు సాహసముఁ + బ్రౌఢిమ వీని జపించువారు పా
యరు, సకలంబునుం గరత + లామలకం బగు వీనిచే నృపా! 6

క. బల యని యతిబలయని, భూవలయంబున వీని జనులు + వాకొందురు ఖ్వా
తలవాధ! యివ్వి శ్రేయః, ఫలమూలంబులును, బద్ధ + భవమూలంబుల్. 7

క. మతి నిలిపి మందుఁజేసిం, జతురత పీనిక జపంబు + సలిపినచో, గీ
వృతియో! వాగ్వింభోష్టి, పతియో! భుజగేంద్రలోక + పతియో! గాఁడే. 8

క. మది నేమిగాఁగఁ దలఁచితో, సదయాంతఃకరణ! బాహు + జన్మల కివి, దు
ర్మదదుర్మధ్దునభూభృ, ద్విదురమ్మలమాడ్కి, వాజఁ + బెంపానఁగూర్చుక. 9

ఉ ఈ కరణిం దపస్వి వచి + యిందినవాక్యము విన్నతోడనే
యాకలి, దప్పి, దుర్బలత + యంతయు నప్పుడే మాసిపోయిన
తై కనిపింపఁగా, సరయు + నంతికముం జని స్నానసంధ్యలక
వీక మెయిం బొనర్చె, రఘు + వీరుఁడు దమ్ముఁడుఁ దాను నిష్ఠతోక. 10

వ. అట్లందుఁ గృతావగాహుండై, దురవగాహంబులైన యబ్బలాతిబలల గురు
సమ్ముఖంబున నేర్చుకోఁ దలంచి వచ్చిన, నాచార్యుండును దన్యవోగతం బెఱిగినవాఁడై
యివ్విద్యలఁ బ్రసాదించినఁ, దత్త జాపగతముత్పిపానులై, యారాత్రి తానును గురుం
డును దమ్ముఁడు నందె తృణశయ్యల శయనించి పృథాతంబగుడు మేల్కొని— 11

సీ. శ్రీభగీరథరాజ + సింహప్రతిష్ఠాఢ్య, తపనవంశ్యయశఃప + తాక యనఁగ
సర్వసహంభోధి + సంభవాంగాంచితో, దారమాక్తికకంత + హార మనఁగ
నిర్దురాక్రతిబహి + ర్నిర్దతాఖిలమర్ద్ర, పూర్వజన్మాగ్నిత + పుణ్య మనఁగఁ
వైవల్యదుర్గమా + గాధమహాసాధ, భాసురదివ్యసో + పాన మనఁగఁ

గీ. దనరి యభ్రీంకపాదభ్రీ + తరతరంగ, మాలికాజోలికారాజ + మానవిమల
పరమహంస శ్రీయంబొచుఁబరఁగుదానిఁ, గనుగొనిరి వారలవుడు గం + గాభవాని.

క. కించిన్మీలితనిజనే, త్రాించులులై భక్తి చిత్త + మం దధికంబై,
మించం గీర్తించిరి ముని, పంచాననుఁడును నృపాల + పంచాననులుక. 12

కా. రంగారంగ భవత్సమీపమును జే + రంగా జనుం డెట్టిదు
స్సంగుండేని తుణుంబులోన నఘని + స్సంగుం బొనర్పిగతు జే
భంగంబుం గొననీవు ముద్దియు మహా + భంగాళిలో నీవు నీ

గంగం డేలేడివాని భవ్యగుణసం + గా! దివ్యగంగానదీ! 14

కా. ఏయేబాద్యము నేని నీసలిల మెం + తే దుగ్గించుఁ బో యాపథ
 ప్రియంబై, వివర్ణతః తిభరముక్ + భంజింపుఁగాఁ జానినో
 నాయుగ్రిం డోకరిం దలక్ నిలుపువాఁ + డా ? “ బౌషధం జాన్నపీ
 తోయ ” మృన్నజవోక్తి తప్పనె ! నమ + స్తోమంబు భాగీరథీ ! 15

క. చారిపాదపద్మమందున, సరవిక్ జననంబుఁ గాంచి + సర్వజ్ఞుడౌ
 హరుశర మెక్కితి, నీగుణ, గరిమం బేర్కొందరంబై + గంగాజననీ ! 16

క. అని యిటు గంగాతైవా, లినిఁ బొగడుచు నంగదేశ + లీలల సెల్లం
 గనుగొనుచు మాగ్ధమధ్యం, బున రాఘవు లంతరంగ + మున ముదమందక. 17

సీ. కామాశ్రమంబుని + గణుతింప సాధక, నామ మండినపుణ్య + ధామ మిద్ది
 భూతాశితోఁ దపం + బును సల్పఁగా వోయి, కేతుఁ డుండినపుణ్య + దేశ మిద్ది
 అరివర్ణమున కగ + మ్యంబుగాఁ బద్యసం, భూతి చేసినతపో + భూమి యిద్ది
 పృతిఘటించి పినాక + పాణితో మదనుండు, సిద్ధిబొందినమహా + క్షేత్ర మిద్ది
 గీ. ఇద్దిఫలవృక్షసాంద్రమై + యెపుడు నెండ, యనఁగ నెఱుంగనియట్టిము + న్యాక్రమంబు,
 గనుగొనుమటుంచుఁబోవుమా + గ్ధమునఁబేరు, పేరునకుఁజెప్పమానిబ్బం + దారమందు.

చ. ఇబ్బంగి నయ్యంగ దేశవిలాసంబులఁ గుతూహలాంతరంగులై విలొకించుచు
 కమ్ముచుఁడఁ, బొగిడ్డు గుగ్గింకుటయు, నందున్న మునిజనంబులఁ గౌశికాంశేవాసు
 లగుటయు, నారాత్రి విర్వృత్తపాయంకాతానుష్ఠానలై యుండ నిద్రించి, మఱువాఁడు
 పాతఃకాలంబున నమ్మువ్వరు జాన్నచి నుత్తరించి వచ్చుచుండ—

పీ. జనము లేమిని బ్రయో + జనము లేని భృతాభ్రమందలం బగుసాధ + మండలంబు
 వాడుక లేమిఁ కా + ద్వండినట్లు దోచుజ, లాశయం బట్టి జ + లాశయంబు
 అనుభవించెడు వార + లరుదొటచే వృధా, సముదయం బగు ఫల + సముదయంబు
 మరల నెప్పుడు మరా + మత్తు లే కణగారు, గోపురంబును దాఁకు + గోపురంబు

గీ. వెనఁగి నిర్జనమై యొప్పు + నీపురంబ, జేపురంబాకొ ! యని లోన + ద్వాపరంబు
 కాపురము నేయ రాముండు + కాశికాభి, ముఖుండగుచుఁబుట్టువిస్మయో + న్ముఖతదోఁప.

చ. మునికులసార్వభౌమ ! కవ + ముచ్చటయై, యసమానభోగభా
 జనమయి యొప్పి, పౌష్ణ మిడఁ + జాలియు నిర్జనమై యజాగ్రత
 స్తనముగతిం జెలంగు నిది + దానికే గారణమేమి ! యిద్ది యే
 జనపద ! మంతయుం జెలిపి + సంక్షయముం దుదమ్ముఁ జేయవే.

క. నావుడు మునివరుఁ డిట్లును, భూవర ! విన వేడ్క నీకుఁ + బుట్టెంగానకొ
నే వినిపించెద వినుమని, యావిధిఁ జెప్పందొడంగె + నితివృత్తంబుకొ. 22

చ. జనసుత ! యిందుఁ బాద మిడ + జంకుడు రెట్టిరులేనిఁ దాటకా
వన మిది యొక్కవేళ బల + వంతుఁడ నేనని సాహసించి చొ
చ్చిన నెవఁడేనిఁ బ్రాణ మఱి + చేతనె యుండు నికాటిభీతిచేఁ
గనుఁగొను పెక్కులేమిటికిఁ + గాకియు గ్రద్దయు నాడ దిచ్చటకొ. 23

చ. ఘనతరమైన దాని పృథు + కాయము మందరపర్వతంబు క
న్నను నొకయింతపెద్దగఁ గ + నంబడు, భీకర హాతదానన
మ్మును నొకసారిఁ జూచిన య + ముండు గిముండును బాటిపోవుఁ దూఁ
చినగతి దానిదేహ మభి + పేకముచేసినయగ్ని కీడగుకొ. 24

ఉ. కొందఱు పాటి రాచెనఁటి + ఘోరతరాకృతిఁ జూచి, యిలకనుం
గొందఱు తత్తుధాగ్నికళ + మం గుఱియై కలభంబు లై, యే
మందును గొంతమంది నిల + యంబుల వీడి పరారియైరి, గా
నం చుద కొక్కమర్త్యుడయి + నం గనిపింపఁడు దీనిచే నృపా ! 25

క. మును వలదకరూళము లను, జనపదములు సర్వసస్య + సంపన్నంబుల్
ధనవంతము, లివి, యిపు డొక, వనమయ్యెను నీనికాటి + వలన నృపాలా ! 26

క. జను లిందు లేమి నిష్పడు, మునియాశ్రమములకుఁ జేర + మొదలిడె, నకటా
మునులను దినుటకు; నెందుం, దిననేర్చిననోరు కట్టఁ + దీరునె నృపతి ! 27

కా. రాణకొ జన్నములేల మీకు జడులా + రా ! యెందు కీచాగ్రివిడ
ప్రాణాయామము, చుట్టుదారి యిది గీ + ర్వాణాలయం బేగఁ ని
ర్వాణం బెప్పుడు మీకు, నీనులువుఁ దో + వం బొందు నిశ్చింతకా
స్థాణంచే దివ మిచ్చు మీకు నను నీ + దుష్టాత్మ యజ్ఞంబులకొ. 28

ఉ. అంగము నొక్కప్రాద్దనుచు + నక్కట మాడ్చుచు, నాత్మహత్య చే
యంగను బున్నె మున్నె ! యథు + మబ్బుఁజూడీ పయిపెచ్చు, పెంచుఁ డే
భంగము లేక యంగముఁ గృ + పాణమిదే యిలక మీకు ముక్తమా
కుం గడుఁదృప్తి నిచ్చు నని + కూయిడు నియ్యది యాశ్రమంబులకొ. 29

క. స్వారాజు మీమఖంబుల, కారూఢానందుడగుచు + వంపినకునుమా
సారం బని కుఱియు నస్పృహారల నన్నులను వడ్డ + ధారలపగిదికొ. 30

- క. ఆ యశురజనని కనుఁగొనుమా ! యొకఁడననీల సాధ్య + మగునో, మాకుం
జేయని కీడును, విఘ్నము, చేయని యజ్ఞంబుఁ గలదె + తీతిపాలమణి ! 31
- క. నిటలాత్తుతులితు, లఘటిత, ఘటనాపటు లంచుఁ జంపఁ + గడఁగదుగానీ
యటుగానిచో తుణుఁజే, నిటఁ బ్రాణముతోడ నిల్వ + నిచ్చునె మమ్ముక ? 32
- క. భయదాకృతియై, మాకుక, నయనంబుల్ కట్ట ! మూసి + నం, దెఱచిన ని
ద్దియై గానిపించు, వినుమంతయుఁ జల్లకు వచ్చి ముంత + దాచుగ నేలా ? 33
- గీ. ఈపురముద్దురకల రూపుఁమాపుటకును, బెరిమ మాజన్నములఁ జక్కఁ + బెట్టుటకును
ఈయశురసంతకాతిధిఁ + జేయుటకును, గాదెనినుఁ గొనివచ్చితి + మేదిసీక ! 34
- చ. అని వచియించి గాధినుతుఁ + డల్లదిగో ! యొక్కోసుదూరమం
దున నివసించుఁ బుత్రైకుల + తో నలతాటక, యొక్కసాయకం
బున శతధార వాసవుఁడు + భూధ్రునికాయము నేసినట్లు దా
నిని దెగ నేసి నర్దెసల + నిర్మలకీర్తిశకాంతు నిల్పుమా. 35
- క. అని మాని పల్క, శ్రీవధ, జనితాసహృతయు వదన + సరసీజంబం
దునఁ గానిపింప నీకతి, మనమునఁ దలపోయఁదొడఁగె + మహినాథుఁ డొగిక. 36
- ఉ. శ్రీవధ పాతకం బనుచుఁ + జెప్పుచునుందురు పెద్ద లక్కటా
యీవిషయం బెఱుంగఁదొకొ + యీవిధి కే విధి సమృతించెడుం
గోవిదుఁ + డీతఁ డిట్లునుట + కుం గత మేమయియుండు ? దీనిలో
భావము గానరాదు, పార + పాటు మునీశులకుక ఘట్టిల్లునే ? 37
- గీ. గురునివాక్యంబు మీఱఁగాఁ + గూడ దండు
శ్రీవధముఁ పాతకం బని + చెప్పు చుందు
రెండు నేకత్రి దృష్టమై + యుండె నిప్పు
జేమి నేయుదు నింక నా + కేమి తెరువు ? 38
- చ. గురునిమనోరథంబు సమ + కూర్చెద మన్నను శ్రీవధవృధా
భర మిటు మొగ్గనీయ, దిది + భారము పొప్పుని యూరకున్నచో
గురు నవమానముక సలుపు + కూకుడ నయ్యెదఁ, గీడె మూఁడు నే
కరణిగ నున్న నిప్పు డడ + కత్తెరలోపలి పోకకుంబరెక 39
- క. అని పరిపరివిధముల నె, మ్మనమునఁ జింతిల్లుచున్న + మనుబాధీశుం
గనుఁగొని మానీంద్రుం డే, యనుమానము లేక యిట్లు + లనియెఁ గడంకక. 40

- చ. అరయుదు వీరునోగము + సంతుయుఁ జంత వహింపుఁబోవమా
తరుణి గదా యటంచుఁ బెడ + దారిని బోయితి వయ్యో! యీ నిశా
చరి యిట నింకఁ గొన్ని దిన + సుబులె యుండినఁ జుట్టుఁబ్రక్కలం
బురములు నగ్రహారములు + బూడిదగావె నృపాలచంద్రమా! 41
- గీ. అనురవై దృష్టియున్నచో + నణఁగు జగము, జగ మె శ్రేమించినం జంపఁజను నిశాటి
జ్ఞాపతివి నీవు కనుమా నిశాటిమా, ఇంబు మేలో జగన్మారఁబంబు మేలో? 42
- క. రాజు వధానర్థం దని, రాజులలోఁ దెలియనట్టి + రాజుం గలఁడే,
యోజమెయి వేటలో మృగ, రాజుల మన్నించుచుందు + రా మీరు నృపా! 43
- క. పరహింసాపరులకా గడు, గరుజాదూరుల నృపాల! + గాతులె శికాకో
దరములఁ గనిన "నహింసా, పరమా ధర్మ"యను మేటి + పండితులైనా. 44
- చ. రణమున వెన్నుఁజూపక ప + రాకృమ ముల్లసిలంగ, దువ్వకి
క్షణమును శివ్వరక్షణము + సల్పుట యుత్తమ మెందు త్తత్త్రియా
గ్రాంబలకుఁ గాన సర్వజన + కంటకయై ఘనదుస్కిరీయాపరా
యణ యగుదీనిఁ ద్రొంచి యింక + నైనను హనురఁ గాచు బొప్పదే? 45
- ప. అని యిట్లు మునినాథుండు వలంక రఘునాథుండు వినయవినమితాన్యుండై
చ. అతివలఁ జంపరా దలల + లంచు మహాత్ములు మిమ్ముబోంట్లు స
మృతి వచియింప నాత్మ నను + మానము మాటికి బాధవెట్ట నీ
గతి మఱి సంకయించితిని + గాని మహాత్మ! యెఱుంగ మొక్కొ, మీ
కత సకలమ్ము మీకు నవుఁ + గా దనునంతటిపాటిపాడనే. 47
- కా. మీ వాక్యంబును వేదవాక్యమునుగా + మీ చేయి మీఁజేయిగా
భావంబుండున నిల్చి భక్తిరసమొ + పృక్ మీదుత్రోకంకన
పావీరింబును బాక కాసముఖుల + పారాయణం జేయుచుకా
నైవారంజానరింతు రన్వహమునుకా + గాధయ! వేయేటికికా? 48
- కా. పాకారాతి త్రికంకుఁ గిండఁబడఁదోగ్ర + వక్షజూచి నాకేకుతో
దీకో నానృపతిం దలపోరిమ "మ + ధ్యే తివ" యం చందునే
నాకం బొంతు సృజించి నిర్ణయం బా + దాకాగ్రంతులంజేయు భూ
లాక్షబ్రహ్మపు నన్ను నెన్నఁగలఁడే + లోకేకుడుకా? దేశకా! 49
- గీ. ఇట్టి మీర శ్రీపథకాక్షి + యుక్తురేని, శేను దలవంచుకొని దాని + నే గడంగి
నేయుధునయేని నెల్లరఁజేయుధంత, మంతయు ఘనీంద్ర! గోవరంబగుటయెట్లు? 50

- క. మీ రాడుదానిఁ గాదన, నోరాడునె సంశయంబు * నుం గొను టెల్లక,
మోఱుట గూడ, శ్రీవధ, దారుణకృత్యం బటంచుఁ * దలఁపఁగఁగాడే. 51
- క. ఇద్దరివేటలనుడి గుణవిధా! శాస్త్రము గూడ * వెంటాడుంబో
యిందర భయమేటికి సంసిద్ధోస్మి భవన్నియుక్తఁ * జెల్లించంగన్. 52
- చ. అని యిటు మాటలందు విన * యంబు నయంబు సెలంగ, నార్తులం
దనుతధర్మమందు నభ * యంబు భయం బలరారఁ జూపునా
యనునయమాదవంబునకు * నచ్చెరువుం జెరువౌమఁ బాఱఁగా
ముని నృపమానువాణి కను * మోదము మోదముఁ జూపి యిట్లునున్. 53
- క. తెలియక యాధాన్యంబు న, బలయని పలుమాటు దీనిఁ * బలికెద వకటా!
యలఘగుణాన్ణన! సత్య మ, బలయా మదకరినహస్య * బల యిద్ది సుమా. 54
- క. శ్రీ యేనిఁ బురుషుఁడేని బ, లీయంబుగఁ గూర్చులైన * లింగవివక్షం
జేయక వారల లోక, క్షేయంబగుపొం.టెఁ దునుమఁ * జెల్లు నృపాలా! 55
- చ. ఇటు క్షణికాత్మజుండు వచి * యించుచునుండఁగ, నంత నాకురం
గటను మనుష్యు లున్నటులు * గాఁ బసివట్టి పదప్రభుత్వనా
ర్భటి ధరణీతలాగ్రి మదుర్తి * వక జనుదెంచి నిశాటి యెవ్వ రి
కటకము నింత నిర్భయము * గాఁ జనుదెంచెద రంచు నుద్ధతిన్. 56
- చ. ఇలవయి జీవితేచ్ఛగల * యెవ్వరు నివ్వన మేగుజేరఁగాఁ
దలఁపరు, వీర లెట్లా వెడ * దారిగ వచ్చిది, నేడు వీరలం
దొలికబళంబుగా ముదము * తోఁ దిననా నని, యానిశాటి లోఁ
గిలకెల నవ్వుకొంచుఁ గడుఁ * గేకలువెట్టుచు వచ్చునంతలోన్. 57
- ఉ. దూరమునందె మాని యతి * దుష్టను దాటకఁ గాంచి దానియొ
య్యారము దానికూరతయు * నంతయుఁ దప్పక పూసగుచ్చిన
ట్లారఘరాముతోడ నని * యాయుధపాణివి కమ్మటంచు, గం
భీరరవంబుతోఁ బలుక * వీరముపోయి నృపాలనూనుడున్. 58
- గీ. పయికి గంభీరముగనట్లు * పలికెఁగాని, లోన శ్రీనాథ్య యిష్టంబు * గానికతనఁ
దప్పికొన సెంతమాత్రంబు * దారి లేమి, నుల్లమంచున నిట్లు చిం * తిల్లదొడఁగె.
- చ. కటకట నాదుమూలకము * గానిక నేటికి నూర్యవంక ము
త్పటదురితాంబురాళి మునుఁ * గ్గకనల వెంగద, మూదుతండ్రి యె.

తటివతుకంబు గాంచెనో మ + నంబున నక బొడగించి, యిప్పుడం
తటివెతక దెచ్చి పెట్టితిగ + దా కొఱమాలినయ్యాకొఱంతతోన్. 60

గీ. ఇప్పు డిటునుండి దివము లే పేగు మాకు, నకట యెటా పొద్దుపుచ్చంగ + నగునుగాని
కర్మములసాక్షియై కల + కాలముండు, కులముసామికిఁ గట్టంబుఁ + గూర్చినాడ.

క. మానవభక్షిణి వచ్చెడుఁ, గానున్నది కాకపోదు + కాని మైత్రనం
జేసినవఱకుఁ జూచెద, మానసమం దింక నొండు + మార్గం బున్నన్. 62

వ. అని యిట్లు కొంతతడ వాలోకించి 63

చ. పొలఁతని జంపఁగా మనసు + పుట్టదు, దేశకున్నాజ్ఞ మీఱఁగా
మలఁగదు చిత్త, మిందు కొక + మార్గముఁ బన్నెద, నీనికాటిచే
తులఁ దెగ నేతు, దాన నిది + దుండగముల్ పచరింప, దిందుచే
సలివినవాడ నాదు గురు + కాసనముకొ, హృదయప్రమోదముకొ. 64

క. అని కరవాలము చేతం, గొని నిర్భయ మొప్పు మాని + కుంజరుసవిధం
బునఁ గాలయమునిచందం, బున లక్ష్మణుతోడ రామ + భూవర్షం దుండకొ. 65

చ. కనుఁగొని రామచంద్రుని నొక + కంటు నికాచరి, యేమివింత యీ
మనుజుఁడు నన్నుఁ జూచియును + మృగక సృగక ఖడ్గ మొండు చేఁ
గొని నిలుచున్నవాఁడనుచుఁ + గోపము రూపముఁ దాల్చు దోఁకతొ
క్కిన భుజగంబు కైవడి నొ + గిక్ గికురించి నృపాలు నిట్లునుకొ. 66

ఉ. ఎవ్వఁడ వివ్వనంబునకు + నెవ్వనితోడుగ వచ్చినావు, దా
దవ్యులఁ బాటుచుందు రిది + తాటక యాశ్రమమంచు, నేమి నీ
కొివ్వ ? ననుం గనుంగొనియుఁ + గొంకపు జంకవు, నిల్చు మిదై నీ
కొి వ్వడఁగింతు నిందుం గనుఁ + గొందువుగాక మదీయసత్వముకొ. 67

క. రక్కసులు కత్తిఁ గనుఁగొన, నుక్కటి పాటుదురటంచు + నూపించితివా
యెక్కడి వెట్టియొ బూచుల, కక్కట భూతములు భీతి + నందునె నెపుమా? 68

క. సంత్రిస్తుల నొనరిచి బా, ధింత్రిని రక్కసులఁ గలఁచు + లేకువ ముని యీ
తంత్రముఁ బన్నెనుగానీ, మంత్రములకు రాలునొక్కొ + మామిడికాయల్! 69

మ. అని ధట్టించుచు నానికాచరి పృథి + వ్యాకాశముల్ రెండుఁ దా
కునటుల్ కాయముఁ బెంచి సాధ్వససమ + గుగింజేయఁగా రాము నా
వనమందుకొ వివృతాస్యయాచుఁ గబరిం + పకొ జూచుడుకొ, దత్తణం
బున బాణం బరి వోసి యేనె హృదయుం + బుకొ రాఘవుం డుద్ధతికొ. 70

- చ. శరహరితాంశైశ్చజనః సత్సములైల నడంగ నంతటక
బరుగిడి కొంతదూర మొకఁ పాదపముం బెకలించి యీనునక
గిరగిర దిప్పి గర్వ మణఁ గించెద నంచు వృషాబుమీద మ
త్సరమున నేనె, నల్ల ముని సత్తముఁ డడ్డుత మంది చూడఁకె. 71
- చ. ఇనటలుఁ డంత మధ్యమున నే యమదండములీల సత్సరం
బునఁ దనమీదవచ్చు ఘనఁ భూయహముక ముని మాచుమండఁ దు
క్తునియలుగాఁక నొకఁ డెడఁ తూపున నేవున రూపుమాపఁజే
సిన భయమంది యాచనఁటిఁ చేయున దేమియు లేక యాత్మలోన్. 72
- ఉ. వీర దనమానక క్తిగలఁ పీఠఁడుఁ బాలుఁ డటించుఁ జంపఁ జే
యాడమి నింతపుల్లై హృదయంబున బాలిఁగొనంగఁజెల్ల, దే
బాడను నేని వీని నికఁకఁ జంపుట మేలగు, వీరదె యున్న మా
బాడకుఁ గీడు మూఁడు నిదిఁ బాస్తవ మంచుఁ దలంచి యుగ్రితకఁ. 73
- చ. వినువీధిఁ గనరాక తాటక శిలాఁ పృష్ఠిం బ్రయోగింపఁగా
తనుబెటక రఘువంశసంభవుఁడు దోఁ ర్వీర్యం బవార్థంబుగా
గొనయంబుక దృఢమృష్టి లాగుచు జనులోఁ గొండాడఁ గోదండముతో
గొని పూణంబుల నేయఁగా నది మహాఁ క్రోధంబుతో నంతటక. 74
- క. ఇది గాదు వీరఁ జంపఁ బిలింపఁ బగు తెరునటంచుఁ భావమునందుక
మొదలిడె మాయఁబడి బున్న ముగ నదనంబున కంత ధరణిఁ కాంతెనితోడక. 75
- చ. ఇట్లు కొంతతడవతితుములంబుగా సుమరంబుఁ గావించి యానికాటి 76
- సీ. కారుమబ్బుల సంధఁ కారుమ్యుఁగావింప, వాతాస్త్రమున దాని శవమ్యునర్చి
తరుఘ్నవన్మృత్యు శబావాగ్ని సృష్టింప, వరుణాస్త్రమున దానిఁ వాసి తెఱచి
మాయచే భణుల నిఁ ర్వాణంబుఁగావింప, గరుడాస్త్రమున వానిఁ గర్వ మడచి
వింటమండియ శిలాఁ పృష్ఠిఁ బై వ్రేంప, శరవృష్టి నద్దానిఁ సత్వ మణచి
- గీ. అత్తడి నికాటి యెత్తిన యెత్తులన్ని, విఫలములఁజేసి రాఘవోఁ ర్వీరరుండు
కరముల్లను రెండు నొకతీవ్రఁ శరముతోడఁ గూలనేయంగ నదియును నేలఁబడియె.
- క. నేలఁబడియొక శరాన్ని, క్షౌలలకక జలము విడి నిఁ కాటి వదన ము
ద్యౌలకతి ధైర్యచి దామనిఁ గోలిం దినరాఁక దామఁ పోత్తముఁ డంతకొ 78
- క. మనుజుకే కవీంద్రునికఁ గనకర మేటికి మనుచక్రం భూకుక, యిది మౌర్య
గును నిన్ను వన్ను లక్ష్మణు, ననుమానము లేదు చంపుఁ మతిశక్తిగమునక. 79

క. ఏలా చెరలాటము నర,పాలా ! నూయ్యండు గుంక * వచ్చెను, సంభా
కాలంబున రక్కసులకు, నోలిక బల మధికమందు * రుత్తమబుద్ధుల్. 80

క. అని యిట్లు మాని పలుకుట,యను రక్కసి తన్ను మ్రింగు * నుద్దేశముతోఁ
జనుడెంచుటయును గనుఁగొని, జననాథుం డంత మదిని * సంభ్రమ మెసఁగె.

ఉ. నారస మొండు దీసి, ముని * నాథుని మానసమందు నిల్పి, దు
ర్వారరుహించితుం డగుచు * రక్కసి వై విదువంగ, నద్ది త
త్కూరిరళిముఖవ్యధకుఁ * గూలె నిమేషములోనఁ, దన్ముఖ
ద్వారమునుండి కాల్వలవి * ధమ్మున రక్తము పాటుచుండఁగె. 82

క. దేవతలు పుష్పవర్షముఁ, గావించిరి మింటఁ గౌతు * కంబున వేల్పుం
బూవుంబోడులు నాడిరి, భూవిభుని పరాక్రమంబుఁ * బొగడుచు నంతక. 83

చ. ఇట్లు రాముండు తనచే దాటక నిహత యగుటంచేసి శ్రీహత్యాపాత
కంబు తన్నుఁ జాట్టుకొన్నట్లుగా భావించుచు, మునినైనం జాడఁజాలక యథో
ముఖుండై యుండునంత. 84

చ. అలమట పెట్టుచుం గువల * యం బనయంబును దాపకారులై
మలమల జీవలోకముల * మాడ్చెడువా రెవరేని, నావలెం
బాలియుదురంచుఁ దెల్పి స్వప * పుంగవు దుఃఖముఁ బాపనో యనక
జలనిధిలోనఁ గుంక జల * బాతహీతుండు హతప్రభావుడై. 85

క. ఆకాశంబున పొరుదీర్చుచు శకుం * తానీకముల్ పారె న
స్తోకక్రికమనీయమాచుఁ గుముద * స్తోమంబు రాజిలై, సం
భ్యాకాలంబుని పూన్మాణోత్తములు సం * భ్యావందనాదిక్రియా
బ్యాకృష్టాంతరులౌచుఁ జేరి నదీ * ప్పాంతంబులం దంతటక. 86

సీ. తపనబింబాపాత * దళితపాథోమార్గ, బహిరాగతాంభోధి * పాడబంబా !
పల్పిమాచలకూట * పరిణిద్ధగైరిక, ప్రితతిచ్చవిచ్చటా * ప్రిసరణంబా !
రాజదర్శనసము * ద్వేజితాపరహరి, ద్రుమణీవిలిప్తాంగ * రాగరుచియొ !
సాయంవియోగార్త * చక్రివాకీమనో, విధిపరావత * ద్విరహాఖయొ !

గీ. అప్పురస్నానగళితలా * త్పాదిరాగ, సంకులత్కించదయణని * ర్ధరర్థురంబా !
యనుచు జను లూహాసేయంగఁనంత నాక,సంబునందున సంజకంబాయలొప్పె.

చ. సమయమువేరిపూరుషుండు * శత్రువుఁ డోరవి యస్తమించుటక
దమకముతోడఁ దెల్పినది * తథ్యము కాదో యెఱుంగుకొల్పితో

నెమకఁగనో యనంగ, ధరఁ జీభ్రగుహాగ్రమునుండి యంధసం
తమసము లంతటఁ బరఁగెఁ ధారుణి యానినభంగి నంతటఁ.

88

సీ. పరిధావనేతరేఁ తరయోగపశ్చాత్ప, తజ్జనాకీర్ణరఁ ధ్యాతలమ్ము
వటుదర్శముజ్జ్వలఁ జ్ఞటిలపికాచికా, భ్రమవిద్రవత్పాంధఁ సమదయంబు
సాంబోధనికవచఁ స్సామ్యాయమయమితి, ప్రత్యభిజ్ఞాకృతఁ ప్రతివచంబు
దండతాడనరవేఁ తఃప్రియాతేత్యుహ్య, మానవృద్ధద్విజఁ మండలంబు

గీ. నగుచు ధారుణిసెల్ల మెంఁ దైరిమిరము, మిన్నెకాటుక వర్షించుఁ చున్నదనఁగ
నంధతమసంబె యిటుసమస్తాంగములను, బూయుచున్నదియోయనఁబొలుపుమీఁటె.

ఉ. లోకులకండ్లు మూసి పేనుఁ లోభముచే నకటా! దిగంగనా
స్తోకవిలాససంపదలఁ దొంగిలె సంతమసంబు నాప్రభు
త్వాకలనంబునందె యిటుఁ లాయెనుగా! యని, యిర్లమూఁకఁ జీ
కా కొనరింపనో యనఁగఁ నంతట రాజుదయించెఁ దూర్పునక.

90

సీ. గ్రీష్మనిర్ద్వరములఁ క్రియ జారిజీప్త్రీల, యాకాప్రవాహంబుఁ లంతరించె
గర్భదరిదుర్గిలఁ శాంతితంబులమాడ్కి, మున్నీటియూర్మలుఁ మిన్నుముట్టె
అతిసముచ్చయ మథోగతిక యన్నటు మించి, తమమెల్ల నంతలోఁ సమసిపోయె
సత్పత్రదానంబుఁ చామఁ జందికలు న, భుచ్చయోత్తరముగాఁ బెచ్చువెఁగె

గీ. గైరవంబులు వికసించెఁగలవత్తేనిఁ, గనఁదగదటంచునేమొ పఁ ద్రినులుమోము
వాంచె, జక్కర లడలె, దంపతులు మోద, వారినిధిలోనఁ గించుమీఁదైరియపుడు.

సీ. నాకధునీపుండఁ రీకమంచుం బూవుఁ, దేసెకై వచ్చినఁ లేటి యనఁగ
శ్రుణు చక్రమునకుఁ జేసిన గండిమై, దీపించు గగనదీఁ ధితి యనఁగ
బాగంగనాముఖఁ పద్మంబు ముద్దాడు, పట్టునందగిలినఁ బొట్టనంగ
దమమనంతయు దిగఁ ద్రావుటచే లోనఁ, గనిపించు కటికచీఁ కటి యనంగ

గీ. గురుసతిగమనం బనుఁ ధూరపాప, మహిమచేతను సేర్పడఁ మచ్చ యనఁగ
గనుఁగొనఁగనయ్యె సప్తదంకమలవైరి, మేనియందొంద్రీనీలంబుఁ బోనినలుపు.

ఉ. కాలఘనుండు కూకుదుఁడుఁ గానిక సాంధ్యయగన్ని సాక్షిగా
నోలిని మింటనయ్యెడు విఁ ధూద్యహనోత్సవమందు నల్లబోవ్వి
త్సీలలితాంగి, చందురునిఁ కిర్నమునం దిడు ముత్తైపుంబలం
బాగిలనఁ బొత్తునంతట నఁ భస్మలనుండునఁ దారకాఘమూర్తి.

92

సీ. తటఘట్టనేతస్త + తఃపతితంబులై, పాలుచుమిన్నేటితుం + పురు లనంగ
విష్టుపదంబైన + వినువీధి వేల్పు లం, దంబుగా నిడినకుం + దంబు లనంగ
నటనక్కమంబుచే + నటరాజు వినుమేనఁ, గనిపించు ఘర్మాంబు + కణము లనంగ
నటురవకై వేల్పు + వడ్డ్రంగి యులిచేతఁ, దొలచిన రేవెల్లు + తునక లనంగ

గీ. అంబరము పేరి రత్నాప + ణంబునందుఁ, జౌకగా నమ్మబఱుచువజ్రంబులనంగ
నేత్రీపర్వంబొనర్చుచు + నింగియెల్ల, మిణుకు మిణుకంచుఁ జాక్కలు + మెఱు సెనంత.

వ. ఇట్లు రాత్రి చనుదెంచుటయు నద్దరుశిష్యులు మువ్వరు సాయంకాలాదిత
కర్మముల యథావిధిగా నిర్వర్తించి, యచ్చటి కనతిదూరంబునఁ దృణశయ్యలఁ
బ్రత్యేకంబు గావించుకొని నిదురించునంత

95

సీ. సానవెట్టినమంచి + జాతిరత్నపుముక్క, తెల్లవారు నటంచుఁ + దెబ్బుడక్క
సోమరిపోతుల + సాలయించుతలత్రిక్క, యిండ్లదోపిడికాండ్రీ + కెదురుచుక్క
జ్యోతిర్విదుల ఖనూ + చులఁజేయు వెనురిక్క, తొగఁజేనిపాలింటి + తొఁకచుక్క
తేజఃప్రసోహనం + దీప్తికై దొలియిక్క, యంధసంతపసుంబు + నణచు మొక్క

గీ. పొద్దున నె లేచి పయనమై పోవుబాట, సారలకు నెల్ల మాఁడవ + జాములెక్క
జక్కవలచిక్కుఁదీర్చ మి + ణుక్కురనుచు, వెలనెదూరుపుదెస నంత + వేగుజుక్క.

ఉ. శ్రీ యలరారఁ దారకల + చేఁ బరివేష్టించుడై త్రియామముం
బాయక గూడి నైజరుచిఁ + బాసి విరక్తతఁ బాండురోగియై
పోయె ననంగ వెల్లనయి + పోయె నికాకరుఁ డంతఁ గుక్కురో
కోయని కూసె నిండ్లపయిఁ + గుక్కుటముల్ ద్విజులెల్ల మేల్కొనక.

97

సీ. ఎడఁబాటు నోర్వక + మడయనున్ననిజేకు, త్రిణ మాగుమ నె నొక్క + చక్కనాకి
తెరివాఱవచ్చె నీ + పాలయల్గు విడుమంచుఁ, గిరురించె బ్రాజేకు + నొకచకోరి
ఆర్ద్రప్రసూత నా + థా ! విడిచనకంచు, నునిపోవఁ బతి వేఁడె + నొకవిహంగి
సంజడమృంజిక్కి + జడిఁజెందుపతికి శు, కొర్రదయం బెఱిగించె + నొకవడంఘి

గీ. పక్షముల వీచిమేల్కొల్పి + పాఠినాథు, నికటమునను కుఖించె గొం + దొకమరాళి
యేమిచెప్పుదు నన్నింటి + నీవిధంబు, వేగిరంపడఁ జేసె న + వ్వేగుజుక్క.

98

వ. ఆసమయంబున

99

సీ. మందాకినీసార + విందగంధాయాత, మందమందానిలా + స్పందనముల
సాలనుప్రాతిత + శారికాకీరీకా, కలకంఠకాకలీ + కలకలములఁ
గోకారికరసమా + ధౌకాంతరాళి, షేకీకృతహిమాంబు + కిరముల
అంతికాశ్రమహాని + సంతానకాత్యంత, సంతోషకృతశాస్త్రీ + చింతనముల

గీ. మేలుకొని గాధిపుత్రుండు బాలకులును, గాల్యకృత్యంబులను దీర్చి కడఁగవోడ
స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానఁ + సత్క్రియలను, సలుపఁ బరిసరతటినికిఁ + జనఁగ నంత.

ఉ. మానక యామినిక విరహిఁ + మారణచే జనియించుపాపసం
తానము జ్ఞాళితంబుగ వొ + నర్పఁగనో, ద్విజరాజు గావునక
బూనికఁ బ్రాతరాష్ట్రకముఁ + బూర్తియైనర్పుట కోస మొక్కొ ? తా
స్నానముఁ జేయఁబోయెనఁ + జంద్రుండు గుంఠెను బళ్ళిమాంబుధిక. 101

చ. కమలవికోధి తూపగిదిఁ + గాలహతుండయి యబ్ధి గుంఠుడుకొ
రమణుండు పోవఁ గల్గినవి + రాగముతో, బ్రతు కేటికంచు దాఁ
గుచుదినులెల్ల నీరమునఁ + గూలెను, దారలుఁ బుష్కరంబునక
గ్రుచుచుగ నంతరించె, బతి + గామినులేకద ! యెందుఁ గామినుల్ ! 102

చ. ఆనయము లోకబాంధవుండ + నై యలరాఁడునాదుభార్యఁ బ
ద్మినిని నికాంతవేళఁ దన + మేటికరంబులఁ దాకి యంటుఁ జే
సెను విధుఁ డంచుఁ బెన్దినుక + చే నటు రోషకషాయితాస్యుడై
దినమణి వచ్చుచుండెనని + తెల్పెను నంతఁ బ్రభాతరాగముల్. 103

నీ. వినయవిహీనుని + విద్యలంబోలె దీ, పంబులు దీప్తిహీ + నంబులయ్యె
శబ్దానభిజ్ఞుని + సాహితీవలెఁ దను, స్సమితి, “ పజే పజే ” + ఘృతమయ్యె
మరణోన్ముఖున కిచ్చు + మందులగతి మత్స, లంబులు కాంతిమా + రంబులయ్యె
దివిటీకడ నున్న + దీపములట్లుగా, గ్రహములు మందభా + స్కంబులయ్యె

గీ. వల్ల భుండు వచ్చెననుచు నుత్కుల్లలగుచుఁ, బద్మినులు సంతసంబునఁ + బరఁగిరంత
గగనమున వింతకాంతులుఁ + గంతులిడఁగ, భానులింబంబు పూర్వాద్రిఁ + వైనఁదోఁచె.

మ. ఇనుఁ డభ్రం బనుసింహపీతమున న + ల్లెక్కంగ నొసంబరం
బున, బందీగృహబద్ధులక విడిచిపోఁ + బుచ్చంగ కాసిం చెనో
యనఁగా వెల్లడై నంతఁ బద్మ మనుకా + రాగారమందుండి పె
ల్చిన సాయంజలకాంతరాళపతితాం + చచ్చుంచరికాఘముల్. 105

మ. తమిఁ గర్ణంబులు తూట్టుచెంద నపక + బ్దంబుల్ ప్రియోగించుచుక
దమపక్షంబుల కడ్డులేదని దివాం + ధంబుల్ ప్రిభాతంబురా
నిమిడెక, కైలగుహాంతరాంతరములం + దీఘాకవుల్, కాకవుల్
కుమారాంజన మొప్పు నిల్వఁగల్గె + మూర్ఖాత్మతం బాచినక ? 106

ఉ. అంత సమీరనాయకు ల + వార్పతి చూడకమున్నె లేచి తా

రంతరమందుఁ బువ్వువతు + లంచనియుకొ గయికోక, పద్మినీ

కాంతలఁ గూడి కాల్యల న + గంబులవైబడి వచ్చి, రెవ్వరే

గాంతురటుం చదృశ్యులయి; కాముకకోటికి నేడ ధర్మముల్ ?

107

వ. అంత నాశివ్యత్పతీయుం, డన్నదీజలంబులఁ గృతావగాహించె, యహ
ర్ముఖోచితకృత్యంబుల నెఱవేర్చి, సూర్యభగవానున క స్థులంబు సమర్పించి భక్తివిసమిత
గాతుండై సూర్యాభిముఖుం డగుచు

108

సీ. మిత్రాయ పాపల + విత్రాయ లసదబ్జ, పత్రాయ దేవ తు + భ్యం నమోస్తు

సూరాయ నిగమైక + సాంయ భృతకోక, వారాయ దేవ తు + భ్యం నమోస్తు

అర్కాయ మంగళో + దర్కాయ సాధుసం, పర్కాయ దేవ తు + భ్యం నమోస్తు

అరుణాయ పటుత్తిక్త + కిరణాయ పుష్కరా, భరణాయ దేవ తు + భ్యం నమోస్తు

గీ. శ్రీకరకరప్రచారాయ + లోకబంధ, వాయ తుభ్యంనమోస్తు సూర్యాయ యంచ
ధ్యానమిలితలోచనద్యయముతోడ, సంజలిఘటించె నామళి + కాత్మజుండు. 109

వ. అంత రామలక్ష్మణులును సూర్యాదినమస్కారంబు లొనర్చి యధ్వశేషంబు
గమింపఁదలంచి, యీశ్వరు ననుగమించు వినాయకకార్తికయులభంగి విశ్వామిత్రు
వెంట నరుగుచు

110

సీ. తమమ భక్తి ఫలోప + దల నిచ్చు భూరుహ, నీకముల్ సామంత + స్వపులుగాఁగ

బార్పద్యుమంబుల + వై బాడు శుకపిక, గణములు వందిమా + గధులుగాఁగ

బవనచలల్లత + భ్రమణంబు తెదుట వే, శ్యాజనమధురలా + స్యములుగాఁగ

బ్రాతరబ్రాహ్మత + వాతపోతంబులు, శ్రమదీర్ఘ నంగర + తుతులుగాఁగ

గీ. దుర్గమారణ్యసీమయం + దునను వారు, జడిగొనక యిట్లు రాజోప + చారములను
ననుభవించుచుఁ గౌశికుంఁడచటిచిత్ర, విషయములఁజూపుచును బోవు + వేళయందు.

గీ. రాక రా కిలు వచ్చె. శ్రీ + రాముండనుచు, గౌరవార్థంబు వలనక్మీ + గానసభను
బెట్టెనో యన మావత + ఘట్టనమునఁ, గీచకంబుల మృదువేణు + గీత మొప్పె. 112

వ. ఆసమయంబున —

118

ఉ. అక్కడి చిత్రముల్ దెలుపు + నపు మునీంద్రుండు రామచంద్ర ! యీ

ప్రకృతనఁ జూడుమా యనుండు + బాగుగ రామపదంబు వీనులక

జక్రమి నీతఁడే విధుండు + చిక్కులు దీరె నటుంచు ముంగలక

నైక్కొను కూర్మి నిర్వైచ బ్రియు + నేస్తముఁ గోరి, చకోరి పోవుచుక. 114

గీ. పుష్పవారాచుఁ డితఁడు కాఁబోలు నితని, శరములకు గుఱియైనచోఁదరుణిఁగూడఁ
జనుననుచు వింటుఁ దోలినఁజనక రాము, నుత్తలము మాన్పె సతి వీడిఁయొక్కలేడి.

గీ. అనుగుణుం డగుపతి లేని + వనటఁ గునుచు, బాణబాణౌఘదళితాంగి + పగిది నెడుటఁ
బూవులందాల్చి యొక్కొక్కొందీవెగరిత, యధిపుడెందంబుఁ బోవునో + సపహరించె

వ. ఇట్లు వనసౌభాగ్యంబుల సరయుచు దారింబోవుచు నెట్టయెదుర— 117

సీ. నిత్యోత్సవములచే + నిగతమ్ము వనలక్ష్మి, నివసించుకొటగా + నెగడుదాని
ఫలవృక్షముల బుభు + త్ఫలగు పాంథులకెల్ల, నన్న సత్రిముమాడ్కి + నలరుదానిఁ
గమలబాంధవుకరా + ఘాత మెట్టిదో స్వప్ను, మందైన నెఱుంగని + యట్టిదాని
ఫలభక్షులై పరా + త్పరుఁగొల్పు మానుల, కళాగ్రంథ మాటప + టైనదానిఁ

గీ. దడవులేక శకుంతలం + తానములకు, మానితంబుగ నిల్వ నీ + డైనదాని
వివిధవృక్షులతాదుల + వెలయుదాని, నరుగుచోఁ గాంచె నొకయరఁజ్ఞాని నృపుఁడు.

క. కాంచి తదీయమనోజ్ఞత, రాంచితపరమేస్థిస్థుష్టి + కాత్మ మదంబుం
గాంచుచు, మార్గాయాసం, బించుకయుఁ దలంపకుండ + నేఁగుచుఁ దనలోక.

క. శేషంబుగాక, దీని వి, శేషంబులనెల్లఁ బొగడ + శేషునకైనక
భాషాపతికైనను, ఫణి, భూషణునకునైనఁ దరమె + భూతలమందుకె. 120

వ. అని యిట్లు కొనియాడుచు నచ్చటి విశేషంబుల కాత్మ సలతుచు నందలి
సహజవిరోధిసత్త్వంబులకుఁ గలకూటమికే బొంగుచు లక్ష్మణునకు మెల్లన నిట్లనియె.

సీ. అరసిలే యయ్యదే + వార్యక్షపాతంబు, శరభంబుపై నెక్కి + స్వారిఁజేయుఁ
గంటిచే ద్విప్రము సిం + గంబునోటికి మేఁతఁ జేసేతఁ గబళంబు + చేసి యిచ్చుఁ
గాంచిలే యాపన్న + గమ మయూరముపురి, వీడలోఁ జల్లగా + నిద్రఁజెందుఁ
జాడుమా యాపిల్ల + లేడి వ్యాఘ్రంబుమీ, సాలందుకొనుచు ను + య్యాలలూఁగు

గీ. అరసితిమె యిట్టిచిత్ర మెం + దైన, నెట్టి, సమయముననైన, ధరఁ బరఁ + స్పరవిరోధి
జంతుసంతాన మీలీల + సఖ్యపడుట, గనుఁగొనఁగఁ దోఁచు నిది తపో + వన మటుంచు.

వ. ఇవిధిగా వారు మనంబునఁ దత్తలక్షణంబులచే నయ్యది మున్యాళిమంబు
గావలయునని యూహనేయుడు నయ్యది యెఱింగి కాశకుం డిదియే మదీయాళిమం
బని చెప్పుచుండఁగ నే, యందలి మనులు విశ్వామిత్రుని రాక యెఱింగి, వారి
కెదురై తోడ్కొని పోయి రంధ్ర.

భుజంగ ప్రయాతము

నమత్స్వర్వసామంతః + నాథోత్తమాంగో
త్తమేద్యత్క్రిరీటోరు + ధామాభిరామా!
సమస్తాత్మభక్తప్ర + సన్నాంతరంగా
తిమాత్రాత్మవాసా! సు + ధీభ్యేయభాసా!

124

కవిరాజ విరాజితము

లలితసమస్తక + కాలలనాసమ + లంకృతగాత్ర! యనూనగుణో
జ్వల! వరదా! జల + జాతహితాన్వయ + సాగరపూర్ణనిశాకర! ని
ర్మలకవిరాజవి + రాజితభూరిప + రాక్రమచారుభుజాయుగళా!
అలఘుతరప్రతి + భాంచిత! యద్ధవి + హార! విచిత్రమహామహిమా!

125

ఇది.....శ్రీపూర్ణప్రజ్ఞకవి
విరచితం బగుశ్రీరామకళ్యాణంబునఁ దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః

శ్రీ రామ కథానామము

చతుర్థాశ్వాసము

కర ! శ్రీకరగుణర

త్నాకర ! రత్నాకరావృతావనిభరణా

స్తాకభుజ ! భుజబలద్యే

ధాకృతశీతాంశుఖండ + ధరణోదండా !

1

దేవా ! అవధరింపును. అట్లావిశ్వామిత్రుండు రామలక్ష్మణులతో సిద్ధాశ్రమంబుఁ బ్రవేశించుడు, నందలిమునులు గౌరవపూర్వకముగాఁ గౌళికు నెనుంగొని సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించుచుం దోడ్కొనిపోయిన నందతండు దీక్షితుండై యుండె ననంతరము వేకువజాముననే కాల్యకృత్యంబుల నెరవేర్చి తమ్మునితోఁగూడ రాముఁ డయ్యెడ కేతెంచి.

2

కా. పాత్రఃకాలమునంద మేలుకొని ని + ర్వర్తించి స్నానాదులకైతఃప్రీతిఁ గుశాసనంబున సుఖా + సీనుండునై భక్తి నిర్వాతప్రోజ్జ్వలదీపమ ట్లలరుచి + శ్వామిత్రుఁ, గోపాన్నిని ధూతామిత్రుఁ, బవిత్రుఁ నందుఁ గని తో + డ్దో మొక్కితొఁ డిట్లును.

3

కా. తేజోభాస్కర ! యెప్పు వత్తు రసురల్ + దీక్షుక వనం బెన్నినా భోజం గావగఁజెల్లు నా, నట మని + పూహం బనుక, మాని దీక్షాతోమం డెపు డేగుదెంతుఁ యెఱుం + గంజాల మారక్కసుల్ రాజా ! యాదినమాది మీకు వడవళా + రాత్రంబు గావండుగుక.

4

కా. అనిచెప్ప, బాణబాణా, సనములు ధరియించి రామ + సౌమిత్రులు వేమనులు ముదమంద నొడతె, ల్లను గనులుగ మెలఁకువం జె + లంగిరి మిగులక.

5

ఉ. ఆనరనాథు లట్లు హృదః యంబునఁ జీమ చిటుక్కుమన్న నా
మానవభతులే యనుచు • మార్కొన నా నమసంతసంబుతో
దానవదానవద్విపవి • దారణదారుణవృత్తు లైనపం
చాననపుంగిశోరముల • చాడ్చునఁ గన్నడఁ జొచ్చి రత్తతీన్.

6

మ. ఎటు వీక్షించిన రామలక్ష్మణులు తా • మే యై, యరణ్యంబు నం
తట, బాణాసనధారులై భుజబలో • ద్యచ్ఛక్తి బాలింప న
చ్చట హానీశ్వరులెల్ల వీతభయులై • స్వాహితినాడంబు లు
త్పటమై యొప్పుగ వేల్చి రాహుతు లమ • ర్త్యశ్రేణి యుష్పాంగంక.

7

క. ఆలీల నానృపాలక, బాలకు లటుఁజెప్పఁ గంటి • వై వ్రాల్చక శ్రీ
ద్ధాళులయి కాచు చటవీ, శ్రీలాలిత్యంబుఁ జూచు • చిత్తముతోడక.

8

వ. ఒక్కనాడు

9

ఉ. విదుదినంబు లిప్పటికి • నాయె నిశాచరుఁ డొక్కఁడేనియుం
బాదము పెట్టఁ డిందు నికఁ • దైననుమాత్రము వచ్చునొక్కొ, యిం
క్షిదివసం బొకండెకద • యేచుగు నింతట నంచుఁ దద్వన
శ్రీ దరిసింప లక్ష్మణుని • జీరి రఘూద్వహుఁ డంత నిల్లునుక.

10

ఉ. చేతమునందుఁ గామమును • కేరగనీక విరక్తిఁగొల్పునీ
యాతత హాతపోవనము • నందె విరుద్ధము సర్వదా యత
స్వాతపవారకంబు లయి • హాయిడుకొమ్మలతోడఁ గాముక
వ్రాతముమాడ్చి నొప్పుతరు • వర్గముఁ గాంచితివోయి లక్ష్మణా !

11

గీ. ద్విజసమూహంబు దగ్గఱ దీసి తన్నుఁ, బొగడుచుక వచ్చునత్కవి • పుంగవులకుఁ
బ్రత్యహంబును గోరిన • ఫలము లిచ్చు, రాజువలె నున్నయీతరు • రాజుగంటె.

కా. అంతేనామలు వేదచింతనము చే • యంబోలు నిబోధి, నీ
ప్రాంతంబందున దీక్షతోఁ దమద్విజ • త్వరె బద్ధి యస్వర్థతా
వంతంబుం బొనరింపనో యన కుక • వ్రాతంబు లవేదముల్
సంతోషంబునఁ జెప్పుచున్న వవిగో • సామితి ! యాలించితే.

12

చ. కెలఁకుల నున్న చెట్లఁ బరి • కించుచుఁ దొండము లెత్తి వానిశా
ఖలఁ దెగటార్చు నేనుఁగులఁ • గాంచితే ? నాచెయిచాయఁ జూడుమా
కొలఁకుల నిర్మలాదకముఁ • గోలుచు లేగసవుల్ మెసఁగి వి
చ్చలవిడి సంచరించువృగ • సంతతిఁ గాంచెడు కాద్యలంబులక.

14

గీ. చూడు మటు భూరుహాభిప్రాయము + సుప్తనకుల, నాసికావివరోత్థనము + క్వాసమారు
తమ్ములకొగ్గొలుచుకొ గొతుకముతోడఁ, గొలుకాకొదరంబులుఁ గానిపించు.

మ. అతిగాఢంబుగఁ గూర్చియున్న దదిగో + హర్యక్ష మిక్షించితే
మతిఁ దత్కేసరముకొ మృణాళమని సం + భావించి మత్తేభ ము
ద్ధతిలాఁగుకొ దిలకించితే; వానినిపో + తం బద్దె సమ్యక్కుడా
ర్థమై తత్సతపీతముక్త మగువాని + ప్రియగ్రమం గొరెడుకొ. 16

గీ. తమపదువుతోడఁ బోవుచు + దారిఁ గృష్ణ, సారములు మేనికండూతి + దీరునట్లు
రాయుచున్నను గదల కుఁగ్రముగఁదపముఁ, జేయునీమనిసుతుల నీక్షించినానె?

గీ. ఉరగదంకాదిబాధల + నొందకుండ, నాతపోనిధిపర్యంక + మధివసించి
మేఠఁ గొనిరాఁగ నేగిన + మాతకొఱకు, నెదురుచూచెడునాపిల్ల + యిట్టిఁగంటె?

సీ. త్రివనణస్నానంబు + తీర్థవిధానంబు, తరువల్గులాజన + ధారణంబు
ప్రాతరాష్టికమును + బరమేశుధ్యానంబు, నతిభిజనాభ్యాస + తార్చనంబు
నిశ్చలభావంబు + నిత్యాగ్నిహోత్రంబు, సదసత్వదార్థ వి + చారణంబు
నిగమైకపతనంబు + నిమ్నగాసలిలంబు, కందమూలాహార + భాదనంబు

గీ. ఘనతరనికుంజశీమలఁ + గాఁపురంబు, వదనకమలంబునను బ్రహ్మ + వర్చసంబు
గలిగి చెలువారుమునివృత్తి + కన్ననుభయ, లోకగుభభాజనం బిల + లోనఁగలదె?

చ. తలఁపఁగ లోకమందు జడ + దారుల దోవిభవంబు వారిని
శ్చలవృద్ధయంబు వారిదగు + కాశ్యతసౌఖ్యము వారికైతిలో
పలను శతాంశమేనియుఁ బ్ర + పంచమునెల్ల సతంబునుకొ భుజా
తలమునఁ బూని యేలువను + ధాపతికేనియు సంభవించునే? 20

అ. భూమిపాణఁడొను + బురుహూతుఁడొ దపో, నిధులయగ్రిమందు + నిలువలేరు
దానఁగాదె గాధి + తనయుండు రాజ్యంబు, మాని తపముఁ జేసి + మానియగుట.

మ. అని యిట్లుయ్యాశ్రమంబు నభివర్ణించుచుఁ దమ్మునకుఁ దత్త్వవిశేషంబు
లెరింగించుచు నానందించుచుండ 22

సుగంధి. ఏటు కొక్కమానిగాఁగ + నేసి చుంపుడీ తలతో
తాటికాయలట్లు భూత + ధాత్రివైన రాల్పుడీ
కూటకంబుఁ బట్టి నేలఁ + గూల్పుడీ యటం చొగిజొ
దూటకానుతుల్ సయాతు + ధాను లోచు రా నటకొ, 23

క. ఈమాడ్కి వారు తమయా, రామాలోకమున కంత * రాయ మటుండం
గా మనులఁ దిట్టుకతమున, రాముఁడు తత్త్వణమె కినుక * రా నుగ్గుండై. 24

చ. నిలునిలుఁ డోరి నేఁడె ధర * జీతలికిక బలియిత్తు మిమ్ముఁ గూర్చి
రులరయి యేమిపాపము నె * టుంగక కీచారిఁ గొల్పునట్టివా
రల కహితంబునీయుదురె * రాముఁడు రాక్షసకాళరాత్రియై
యిల మిముఁ జంపుపొంటె జని * యించె నటంచు నెఱుంగరైతిరే. 25

క. కలనికి నాయితమై కద, మెలకువమై నిలువుఁ డిప్పుడె * మీవొప్పొజ్జా
నిలముల నస్మద్భిశ్శర, బిలేశయము లిప్పుడిప్పుడె * పీలుచుఁగాతకే. 26

చ. అని పలుకొనుబాహుఁ డను * నారజనీచరుఁ డుగ్గుండై రుషి
జనితమహారణాక్షుండయి * జన్మ తరించె నితండు రాముఁడా !
కనుఁగొనఁబోవునట్టిలత * కాశులఁ దాఁకినయట్లులయ్యె, మా
జననియుణంబుఁడీర్చుకొనఁ * జాలితిఁగా యని రాము నిట్లనుకొ. 28

ఉ. కల్గరివై జనించినది * గా మము నెన్నఁడుఁ బాయనట్టి మా
తల్లిని జంపి కాశ్వతపుఁ * దద్విరహంబు నొసంగి తీవు నీ
తల్లికి దానికింబ్రతిగఁ * ద్వద్విరహంబు నొసంగి కూర్మిసం
ధిలగఁ దాటకాబుణము * దీర్చెద నీ ల్లలుకంగఁ బండుగే ! 28

క. అనిపలుకు, సుబాహుం గని, జనయితిని బాసి నిలువఁ * జాలవుకాబో
లును బాపం బీయస్త్రము, నినుఁ దల్లిసమీపమందు * నిలుపుఁగాతకే. 29

క. అని యాగ్నేయాస్త్రంబుం, గొని యభిమంత్రించి శరముఁ * గోదండమునం
చున నుంచి వేయ భస్మం, బునుగాఁగావించె నిముస * మునన, సుబాహున్. 30

గీ. ఆపిదపఁ దిరిగియెప్పుడా * రూపుతోడఁ, గానరాకుండ మారీచు * గాటమైన
మారుతాస్త్రముతో నేయ * మనుజవిభుఁడు, పోయిపోయియతండునం * భోధిబడియె.

క. అంతకదమ్మనమర లా, పాంతక గనరాక పోతి * పోయిరి, మునులుక
సంతోషించిరి, యాబల,వంతునిపై నపుడు పుష్ప * వర్షముఁ గురినెకా. 32

వ. అంత విశ్వామిత్రుండును, దనదీక్షావసానంబున రాఘవచంద్రుని నభినం
దించుతలంపున నయ్యెడ కేతెంచి, తనకు సాష్టాంగప్రణామం డగుకాము నీక్షించి 33

అ. దుష్టులైనవీరిఁ * దుగ్రిటిలోపలకొ యమ, లోకమునకుఁ బంపి * మాకకాదు
కువలయమునకెల్లఁ * గూర్చితి కుతుకమ్ము, చంద్రుఁడట్లు రాఘ * వచంద్రు! వీవు. 34

క. జన్మంబిప్పటి కెట్టివిఘ్నలవలే + శంభైన లేకుండ ని

ష్టన్నంబయ్యె దరించివాడను భవ + త్యాహాయ్యముంజేసి, సా
జ్ఞాన్నారాయణమూర్తి పీఠగద ! నీ + సత్వాదికంబుకొనుతిం
ప, నేనెంతటివాడనయ్య రఘురా + మా ! భక్తకల్పదురీమా !

35

క. అనిరాముం బొగడుచు నా, దినశేషముఁ గడపి సంధ్యఁ + దీరిచి నృపనం

దనులను బరుండుడని య, మృనివరుడు తలంచెఁ + జిత్తమున నిక్కరణిక్. 36

చ. కృతువు సమాప్తమాయె, జన + కంటక తాటక కూలె, దాటకా

నుతుఁడు సుఖాహుడుకొ మడనె + శూరులు రక్తము లెల్లరుం బలా

యితులయి రెల్లెడక విజయ + మే సమకూరెను లేదు శాంతి నా

మతి కినుమంతయుకొ బలువు + మస్తమువై గలయట్టు లుండెడుకొ.

37

గీ. పౌర్ణి రాముండు శైవచా + పంబుద్రుంచి, ధరణినుతయైన సీతను + ద్వాహమాడు

నాడుగా రామకల్యాణ + నాటకంబు, నడుప నూత్రీధారుడనగు + నాకు శాంతి.

చ. తనపనికోసమై యొరుల + దగ్గఱకుం జని చేయించాచి య

య్యనఘులపుత్త్రులకొ గొనిన + యప్పుడు చయ్యన వెంటవెంటనే

తనపని పూర్తిచేసికొని + తత్తనజన్మల నప్పగించుద

స్కను నెటువంటివానికయి + నకొ మతి కంటికి నిద్రవచ్చునే !

39

క. అని యిటు దీర్ఘాలోచన, మున మునిగియ, రాత్రిశేష + మును గడపి యుష

స్సుననె, కృతాహ్నికుడొమునిగని రాముండు లక్ష్మణుండు + గడవనిభక్తికొ.

గీ. నిరుపమతపఃపృథీపకా ! + నేటిదినము, నెలవొసంగుము మా కను + స్థేయమేదొ

అనుడుమునియనుసంపూర్తి + యయ్యెగాదె, కృతువు, కార్యంబువే టేమి + కలదుమనకు ?

చ. జనకుండు వీర్వఁ బంచె దన + జన్మముఁ జూడఁగ, మాకు నచ్చొట్టుం

జనవలే, మారు నిన్నిదివ + సంబులుఁ గ్లేశముఁ జెందివార, లం

దునఁ గననా విచిత్రములు + తోకొనిపోయెదలెం డపూర్వహా

ధనువు నయోనిజాతయగు + తన్వీయుఁ గానఁగవచ్చు నయ్యెడకొ.

42

క. గురసరిసిజాన్యయో ! కి, స్మర తాంతయో ! సిద్ధపద్య + నయనయో ! విద్యా

ధరకామనియో ! యన నా, తరుణీరత్నంబు పొలుచు + ధరణీపాలా !

43

గీ. మంజూలముతయి హృదయంగ + మమ్మలైన, యమ్మధురవాణినాలునే + త్రీమృలకును

జాలకెంతయుమహిఁగని + వృమ్మలొటఁ, దమ్మలను పేరఁబొలుచుఁబ + ద్దమ్మలధిప !

గీ. కేశకైవాలినీసమా + క్షీర్ణ యగుచు, మంజుపదపద్మబాభాస + మాన యగుచు
విశ్రుతాఖిలభవనయై + వేయునేల, పరంగు నక్కంత లావణ్య + సరసివోలె. 45

గీ. ఎవ్వడేఁగాని శివచాప + మెక్కువెట్టె, నేని నాకన్య జానకి + నిచ్చి యట్టి
విక్రమోదారు నృపు గౌర + వింతుననుచు, బాధింపుండగుజనకుండు + ప్రతినజేసె.

చ. అది విని దేశదేశముల + యందు వసించెడు రాకొమారు లా
నుదతిగొనంబులుం జెవుల + పోకినఁ బట్టుగ రానికూర్మితో
మది నిలువంగలే కటకు + మన్ననమై జనుదెంచి చాపముం
గడులుప లేక పోయిరి మొ + గంబులు వాడఁగ వచ్చుదారి నే. 47

క. మనుజేశ్వర! యాబాణా, సనమును వర్ణింప మాకు + శక్యంబగునే
కనుఁగొందు గాక నీవే, తినఁ బోవుచుఁ గూర రుచులు + తెలియఁగ నేలా? 48

క. ఇటు ముని పలుకఁగ, రాముఁడు, కుటిలాలకఁజూచు వేడ్క, + కోదండంబుకొ
బటు గతి వంచెడు కోరిక, ఘటియిల్లఁగఁ బల్కు నంతఁ + గొళుతుతోడకొ. 49

గీ. చననలయుఁ బిల్వకుండిన + జన్నముల కటంచుఁజూతును శ్రుతి, పెద్దలైన మీరె
పిలువ,నింకేమి యోజింప + వలెదధాన్తు, బద్ధులము భవదాజ్ఞకు + భానుతేజ! 50

చ. అని యట్లు వారును బలికిన, నంత నమ్మునీశ్వరుండు తక్కుటి మనీశ్వరు
లతో రామలక్ష్మణులు వెంటరా మిథిల జేర నరుగుచుఁ గతిపయప్రయాణంబుల 51

క. మిను దాఁకువృక్షవంతులఁ, గనుపండు వొనర్చునట్టి + కాంతారమునకొ
గనుఁగొనిరి వార లొక్కెడ, ననుపచునుఖధామ గౌత + మాశ్రమసీమకొ. 52

చ. అచటి నికుంజపుంజములు + నచ్చటి భానుకరచ్చవిచ్చటా
విచికిలచారుతామరస + విశ్రుతసుశ్రుతగీతపుష్పలి
జ్జీచయనవీనగానకమ + నీయత రోరుస రోవరంబులకొ
రుచిరములై మలిమలుచుల + రూఢి మనంబు హరింప నేఁగుచుకొ. 53

క. పాషాణమునుండియ యొక, యోషారత్నంబు వొడవు + నుష్పాంగుచు రా
ఘృహణుఁ డను మునివరుతో, భాషింపు మి డెవ్వ, రేల + ప్రభవించె నిటుల? 54

గీ. అనుడు, మని యను నిదిగౌత + మాశ్రమంబు, యామెతద్బాధ్య, కాపోప + హతికిఁజిక్కి
రాయియై నీచుపదధూళి + రామయ్యెన్, నిన్నుఁ బూజింపని పైవచ్చు + చున్న దదిగా!

చ. అని కోశకుండు చెప్పుచుండఁగనే యాయంగ నాచుణి, భర్తృవచనప్రకా
రంబుగా నప్తుహాతు, దుష్టనిగ్రహాథంబు రఘుకులంబున జన్మించిన నారాయణమూర్తి
గా నెఱింగి కృతప్రణామయై, భక్తిపూర్వకంబుగా నిట్లు స్తుతించె. 55

మ. బహుభాంహోజటిలాంధకారపటలీ • భానూదయోజ్జ్వలితం

బహుతారబ్యాదవానలాభ మశుభా • హార్యాకసీభూత, మా
దుహిణేకాననురేంద్రముఖ్యవిబుధ • స్తోమైకసంభావ్య మీ
మహి సీపాదరజోలవంబు రఘురా • మా! భక్తకల్పదుమి! 57

క. రాలిక్ నాఁతి యొసర్పు లేమి ఘన మా • రా! నీ కహా! వర్ణనా
తీతందా భవదీయ కక్తి, శిలలక్ • దేలింతు సంద్రంబులోఁ,
గోఁతిక్ బంకజనూతిఁ జేసెదవు, నీ • టుక్ దుల్య లున్నారె? లో
కాతిపాఠభవముర్తి వీవు, రఘురా • మా! భక్తకల్పదుమి! 58

క. వన్యాహారములక్ భుజించుచుఁ దపో • వ్యగాఠ్మతై నిన్నె సా
జన్యంబోష్ణఁగఁ గొల్పుహానితతికే • సందర్శనం వీవు, నా
భన్యత్వం బది యేమియందును నినుక్ • దర్శింపఁ గంటిక్ జగ
న్మాన్యంబయ్యెను సాచరిత్ర రఘురా • మా! భక్తకల్పదుమి! 59

గీ. పతిని ననుగూర్చిన మహోపకృతికి నీకు, నే నొసర్చెడియుపకార • మేమిగలదు?
నేను భర్తృసమన్విత • నైనపగిది, నీవు శిశువుంటె, యంగనా • నివృత్తుడ వగును.

క. అని యాగతి యమ్మానిని, తనకాపంబునకు ముక్తి • దయచేసినయా
యినవంతుని క్లాఘించుచుఁ, జనియెను గౌతమునికడకుఁ; • జని రవ్వారుక్. 61

క. ఇటు చనిచని ముందర రమణీయతరం బగురాజమార్గంబులును, నభ్రంకవం
బులగుపాఠికారంబులును గలిగి యలరారు నొక్కనగరంబుం గని శౌసల్యానందనుం
డానందంబుఁ జెంది యది యెవ్వరిపురం బని మునివరు నడుగ నతండు— 62

గీ. అదియె సద్గుణపుంజమై • యలరు జనకు, చేతఁ బాలిత మగు గుణా • శిథిల మిథిల
కనుమ! స్వాహేతి నిగమని • స్వనములోడ, జన్మపుంగ్రంబొగల్లేచి • మిన్నముట్టు.

ఉ. 'ఊఁ' యనకుండఁ బండితు లా • హోయన వేదము తాయగుద్దిన
లేయెడఁ జెప్పవన్న వచి • యింతురు, కాశ్రమలన్నసో! తృణ
ప్రియహ, గౌతముండె ప్రితి • వాదిగ వచ్చిన సోర్మదల్పఁగా
నీయరు, సాటి యెవ్వరిక • నీపురిగల్గు మహీగుణాశిక్తి? 64

గీ. మేదినికి శాశులౌటచే • గాదు రాజ, హంస లగు టిందలినృపావ • తంకులెల్ల
లలితతర మగుదివ్యక • శౌసమృద్ధి, నభిలలోకాప్తతగురాజ • హంకులైరి. 65

సీ. మతితిరస్కృతబృహ • స్మతులన్న నవ్వారి, బుద్ధివైభవముల • బాగడనేల?
తమపు దాల్చినపుష్ప • భవ్యులన్ను నారి, యిందంబు చందంబు • నడుగనేల?

అధరీకృతత్రిపు + రాజలన్నను వారి, కోదండగరిమ వా + త్రివ్వసేల ?

అర్థికై బాణింబు + లర్పింతురన వారి, దాత్పుతామహిమంబు + దత్తపసేల ?

గీ. అతి యనఁగఁ జక్రమనితప్పఁ నన్యమేదో, యెఱుంగరన వారిసౌభ్రాతఁ మెన్న సేల ?
యినకులవతంస ! పలుమాట + లేల ముగుణ, రత్నరత్నాకరము లిందు + రాచవారు.

క. సముదితవృద్ధయాంబుజులై, క్రమలభముచేతఁ దృప్తి + గాంతురు గానీ
తమయెత్తుభనముఁ బోసిన, నమలిన లిటు వైశ్య లవ్యత + మాడరు భూపా ! 67

గీ. పాదజాలు భనధాన్యసం + పన్నులగుచు, సేద్యమును నిజవృత్తిగాఁ + జేయుచుండఁ
గాఁపురముఁజేయుదురుజనులొకఱనంగ, నెట్టిదియొగూడఁ దెలియ కీపట్టణమున.

గీ. శిష్యుఁడు సమస్త శాస్త్రపు + సిద్ధుడగుట, దేశికునిపాండితీస్ఫూర్తిఁ + దెలుపునట్లు
ప్రజలు నిజకులాచారత + త్వరతనుట, మానవేంద్రునిపాలనా + మహిమఁజాటు.

చ. అని యిట్లప్పురీవిశేషంబులను, నందలివారిసద్గుణములను, శ్రీనిపాలనా
చాతుర్యంబును, మునివరుండు పేర్కొనిన, సానుజుండై వినుచుఁ గోట ప్రవేశించు
తఱి నందొక్క సౌధోపరితలంబున- 70

చ. స్మరఁడనుబోయవాఁడు తన + స్వాంతమృగంబును బట్టి నిడ్డవా
గురలన నొప్పుముంగురులఁ + గొత్తసిరిం దులకించుదాని, న
చ్చరలనుబోలు నెచ్చెలుల + చాటున నుండెడుదాని, నిండుచం
దురుజెనమొముదాని, నొక + తోయజనేత్రును గాంచె గూరిమిఁ.

గీ. కాంచినదియాది దానియా + కారగరిమ, నయనయగళికి వాసేచ + నకముగాఁగ
రాగముబయల్కొనంగనా + రాజనుతుఁడు, అడఁచుకొనియిట్లు చింతించె + నాత్మలోన.

ఉ. ఎవ్వతె ! యాప్రిపుల్లజల + జేక్షణ, నాన్వదయంబు నక్కటా
పువ్విలుకానితూపులను + బోలుకటాక్షపరంపరాపాతిక
నొవ్వఁగఁ జేయుచున్నది, ఘ + నుండగు కాశికుఁ డన్నగుయ్య లీ
జన్మనియందుఁ గానఁబడు + జానకి యీజలజాతీ గాడుగా ! 78

అ. ఈలతాంగివైన + సేలకో ! నాకను, రాగ మెదవ నంత + రంగమందు
నాడువై విరాళి + నాఁటికి నున్నట్టు, గానిపించు సేమి + కారణంబు ? 74

మ. అనురాగం బధికంబు గల్గియును నా + యం, దేను వీక్షించుచో
పను వీక్షింపక యట్లునిట్లు గను, మే + నం బుల్కు లేపార సేఁ

జనుచున్నం గనకుండ నొక్క మొగి నా + చాయక బ్రసరించులో

చనమల్ కామునితమ్మితూపులూ యనక + బందాస్య యుత్సంతక. 75

ఆ. ఇట్లు లాత్మదలచు + చేకాగ్రవృత్తితో, నెఱుగఁడయ్యెప్పుడు + గురునితోడఁ
బోవుచుండఁగాని + పోవునదెటకొ! య, మృధురవాణిహిఁద + మనసు దగిలి. 76

వ ఇట్లు కాశికునితోఁ బోవుచుండ నంత జనకుండు ద్వారపాలనివేదిత కాశి
కాగనునుండై, యెదు రేతెంచి యమ్మునీందునకు మొక్కి యుచితా సనాసీనుని
జేసి యభయకుళలోపరి— 77

క. ధారుణిపతులందు మహా, దారుడ నైతిక ఫలాప్తి + దనరె సవంబుక

మీ రరుదెంచుటచే మద, + గారంబు పవిత్రమయ్యెక + గౌతుకి నైతిన్. 78

గీ. అనుచు దత్పార్వభాగంబు + నందునూర్య, చంద్రులట్లున్న రామల + త్కృణులఁజూచి
యేమహాత్మునిగుతులు పీఠిరువురంచు, హూని నడుగంగ, నతఁడును + మైథిలునకు.

చ. దశరథపుత్రి లీమగుణ + ధామలు, పీఠికి నెవ్వరుక జతు

ద్వళభువనంబులందును బ + రాకృమమందున సాటిరారు, బా

లితు లగు దైత్యులక దునిమి + లీలగ నాసవనంబుఁ గాచి యీ

పశుపతికార్యకంబుఁ గను + పండువుగాఁ గనవచ్చి రీగతిక. 80

గీ. కాన వేగంబై యాచార + కార్యకంబు, వసుమతీనాథ! దెప్పింప + వలయు ననిన
నట్లకాక యటంచు నా + యచనిజాని, బలులఁ బదివేవురను దేరఁ + బనుప నంత.

వ. వారును స్పృహజ్ఞ శిరసావహించి, యాచారకరాసనంబుఁ దేర నేఁగ
నచ్చట, సీతాదేవియు రాము సీతించినది మొదలు నంగజబాధాదోదాయమానాం
గియై, చెలికత్తెల వీడి, రాముండు గానవచ్చునట్లొక్కయెడ నొంటరిగఁ గూరు
చుండి రామునియంద బధానురాగయై— 82

కా. సాంద్రానందముఁ గూర్చుచుక జనదిద్వ + తాపాత్రిమై, మేల్గానాల్

సంద్రంబ ట్టలరారుచుక దశదిశా + చక్రింబునుం గాంతిని

స్తంభుండై దరహాసచంద్రికల జ్యోతి + తాన్వవంతముం జేయు నీ

చంద్రిం దెవ్వఁడో! నాదు కన్నుఁగవతుక + సంతోషముం గూర్చెడిక. 83

మ. నవలావణ్యవిలాసవారినిధిలో + నక శ్రీ దలిర్పక సము

ద్భవ మైనట్టి శకాంకుఁడో యనఁగ నే + తద్వక్త్ర మొప్పారు, ద

ద్భవ హాగర్తము నాఁగ నాభి తనరుం, + దద్వీచులో నాఁ దగుక

దిగివతుల్, నాపున మీతఁ డెవ్వఁడోకా యం + ధీభూతముం జేసెడిక, 84

సీ. ఈయందగానిమై + చాయ నీక్షించునై, గునుమాయుధుని జూడఁ + గోరు నెవతె?
 ఈసుందరాకారు + నించుక చూచువై, నలకూబరునిమాట + దలంచు నెవతె?
 ఈమహనాంగుని + మోముఁ గన్గొన్నచోఁ, జండుకువై భ్రాంతిఁ + జెందు నెవతె?
 ఈతనిలావణ్య + మింత గోచరమైనఁ, బాకకాసనిఁజూడ + భ్రమయు నెవతె?
 గీ. ఇట్టిసౌందర్యనిధియైన + యట్టినాథుఁ, బడయఁజాలనినాఁతిసా + భాగ్యమేల?
 భాగ్యమేల? తలంప న + పుడఁతిజన్మనంబు భస్మంబులోనివా + వ్యంబుకాడ.
 గీ. నీలమేఘంబుకైవడిఁ + గ్రాలునితని, చేత లాలితమై వీని + చెంత నెపుడు
 మొఱపుఁగ్రొందీవెయుంబోలఁ మెలఁగుమెలఁత, భాగ్యమేభాగ్యమద్దానిభవమేభవము.

ఉ. తమ్ముల నేలునీతఁ డను + తత్త్వము నొక్కివచించు వీనినా
 స్తమ్ములై, ధర్మవేత్త యను + సంఘటిఁ జెప్పెడు వీనిజాత్యజాం
 కమ్ములై, యెంతయుఁ శ్రుతిలఁ + గల్గఁపువేళముఁ జాటు వీనినే
 త్రమ్ములై, యెవ్వఁ డీసుగుణ + ధాముఁడు నాదుమనోభిరాముఁడో.

87

వ. ఇట్లంతరంగంబున నారాజకుమారు నీక్షించినది మొదలు తన్ని బద్ధస్వాంత
 యై యున్న భర్తృదారికకుం దక్కుంగలతత్కులనామధేయజిజ్ఞాస లగునంతఃపురాం
 గనలకును, నవ్వారు దశరథాత్మజు లారామలక్ష్మణు లనియు, హరచాపారోపణంబు
 నకుం గొళికానీతులై సభామండపంబున కేతెంచి రనియుఁ జెప్పిన, నాలతాంగు లపరి
 మితానందభరితరై

88

సీ. ఈతఁడేకా ! ఋష్య + శృంగసంభృతచరు, ప్రభమాంకమైనపు + భావకాలి
 ఈతఁడేకా ! శత + మాతంగబలయైన, తాటకఁ దున్నిక + ధన్యమూర్తి,
 ఈతఁడేకా ! దాన + వాతంకముం బాపి, కాశికుసుతిఁగన్న + ఘనభుజుండు
 ఈతఁడేకా ! రాతి + నాఁతిఁజేసినయఘ, టితఘటనాశక్తి + వితతకీర్తి
 గీ. ఇతఁడేకా ! తొల్లిదేవతా + హిత మొరర్పఁ, బంకజాసనముఖసురఁప్రార్థితుఁడయి
 దశరథావనిజానికీఁ + దనయుఁడోచు, నవతరించినయట్టినా + రాయణుండు !

89

క. అని యిట్లు దాసదాసీ, జనములచే వినియు నచటి + బలజాతాత్ముల్
 వినితించుట గని, జానకి, ఘనమై యనురాగభరము + గడలుకొనంగఁ.

90

ఉ. అక్కట వీనియందు హృద + యంబు దగుల్కొనియెక మరల్పరా,
 దెక్కరణిక లభించు నీతఁ + డేమి యొకర్చెద, నీశరాసనం
 బుక్కున నీతఁ డెక్కిడఁగ + నోపునో ! యోపఁడో ! యోపకున్న, నా
 మక్కువఁ దీర్చువా రెవరు + మానసముక మరలించు టెట్లాణో !

91

- ఉ. ఎందఱు రాజు లీధనువు + నెత్తఁగ వచ్చి పరాభవంబునుం
జెందఁగలే; దిదెంత యని + చెప్పచు నెందఱు వీనిని గద
ల్పం దనుచేతఁగామి వడిఁ + బాటరు, బాలకుఁ డీతఁ జేమి చే
యం దురదృష్టురాల, నృపుఁ + డుండువగా విలుఁ బెట్టనేటికిఁ ? 92
- గీ. తథ్యముగఁ బుష్పచాపుని + తాత యితఁడు, రూపరేఖాదులే దీని + రూఢి నేయు
నేజనకునింటఁగలదొకో + యామహాత్మునాయకునిగాఁగఁ బడయుప + వ్వా యతాక్షి ?
- ఉ. ఎందుకు మందభాగ్య నగు + నే నెచటకొ, వినయాదిసద్గుణా
సందితలొకుఁ డాస్వపతి + సందనుఁ డెచ్చట? నక్క యేడ, సం
క్రందనలొక మేడ? వృథ + గాఁ బరుగెత్తెద వేల డెందమా !
యందనిమానిపండ్లకయి + యాస వహించుట నీకు న్యాయమా? 94
- గీ. అక్కటా! యేటికి నలభ్య + మా పదార్థ, మందు గాఢానురాగంబు + నందఁజేసి
యబల యను దయ కాసంత + యైన లేక, చిక్కులం బెట్టె దూరకే + చిత్తజన్మ!
- ఉ. పంచశరండ వంచు నినుఁ + బల్కుదు రందఱు, వేనవేలు వ
న్నించుచు నుండు బాణము లి + నీ హతి పంచకు నర్థ మై దెటుల్ ?
పంచశరాభిధానము భ + వత్సర్వమై విలసిల్లు టెట్లుగుం ?
బంచతఁ గూర్పుబాణములఁ + బట్టుకతంబునఁ గాక మనన్మథా ! 96
- అ. సౌఖ్య కారి యంచుఁ + జల్లనివాఁ డంచు, మందు లంద్రునిన్ను + మాతరిశ్వ !
అగ్నిజమ్మటెఱుంగఁ + రకట “వాయో రగ్ని”యనెడువేదవాక్యమనృతమగునె?
చ. అని యిటు లాలతాంగి హృద + యంబునఁ బుట్టియుఁ దన్ను నేను న
మృనసిజుడైన రోసి, పర + మానునివై గనులెఱ్ఱఁజేసి, నే
గని తనుఁ జేరుచిక్కుపయిఁ + గన్పొమలకొ ముడివేసి, మీనకే
తననికతాప్రసాదములఁ + దద్దయు మానము దూరియుండఁగాక. 98
- గీ. నర్మసఖి వచ్చి యటకోర్పు + నాఁతిమిన్న, తెఱఁగుమఱుగేమియునులేక + తెలిసిచతుర
భావజంబుల నిట్లని + పలుకఁదొడఁగె, నంబుజాక్షికి శ్రోత్రప్రప + ర్వంబుగాఁగ. 99
- కం. పిలిచినబలకవు, మోమునఁ, దిలకంబేనియును సరిగ + దిద్దవు, నిన్నుం
దలిమాడ్కిఁజూచు చిలుకలఁ, దలఁపవు, నీకిట్టిచెయ్ది + తగవా! మగువా! 100
- కం. వారిజదళ నేత్ర! యలం, కారమ్ములఁ బూస వేమి + కారణ మిస్సీ
వారుకొ మీరుకొ నితో, వారేగద యెట్లు బున్న + వారోగనుమా. 101
- కం. రాముడొట సర్వమగుణా, రాముఁ డొట, సతీమనోభి + రాముం డొట, ను
! క్రిమహిత వంచు నీవై, వ్యామోహత వచ్చియున్న + వాఁడు మృగాక్షి ! 102

గీ. తాటక నొకేటులో జనుఁబిటియందుఁ, బ్రాంతకాపుగఁ జేసినఁ ప్రాధుఁ డితఁడు
ఈమహాత్మున కీచాపఁ మేమిలెక్క, యితరరాజుల యట్టిఁడేఁ యీతఁ డబల !
ఉ. లేమరొ ! యెందు కింక నవఁ లీలగ నీవారకాద్యుకంబు నెం
తే మద మొప్పఁ ద్రొంచి, భవఁ దీయులు కాతుకవార్ధిఁ దేల నీ
రాముఁడే కూర్చి నీదగుకఁ రంబు గ్రహించెడుఁ, గానిచో మహా
ద్దాముఁడు గాధినూనుఁడు వృఁ ధా యిటు కీమహనీయుఁ డెచ్చునే ? 104

కా. తుల్యుండో దయితుండు కల్లెనని సంఁ తోషించుటో ! నేత్రసా
ఫల్యం బొప్పగఁ జూచుటో ! యతనికైఁ ప్రార్థించుటో ! కాక, యీ
కల్యాణం బగుకాలమందున వృధాఁ గా నీగతికై జత్తవై
కల్యంబా ? నినుబోటి బోటి కిటు లోఁ కల్యాణి ! యర్హంబాకో ! 105

గీ. రాముఁ డనఁగను భువనైకఁ రత్న ; మట్టి,వానికై నీవు పెడుకంగఁ వలసియుండ
నిన్నె యాతండు కోరుచుఁ నున్నవాఁడు, సంబరంపడవే మింకఁ జంద్రవదన !

సీ. సరయుతరంగిణీఁ సలిలాగతంబులె, పవనాంకురంబులుఁ మైకొనంగ
అత్యంతశుభ్రంబులెఁ ప్రార్థిమాచంద్ర, చంద్రాతపంబులుఁ శ్రీమలువాఁప
సహకారపల్లవాఁ స్వాదకమయిత, కంతలొచుం చికాంఁ గనలు పాడ
విమలలతావితాఁ నములు వాతాందోళితంబులై పుష్పవఁ గ్లంబు గురియ.

గీ. మందిరారామముల లతాఁమండపముల, రహి నెలంగఁగ మధుమాసఁ రాత్రులందు
వీనితో సౌఖ్యవారాశిఁ లోనఁ దేల, నభిరుతము కాదె నీవొఁ బఁ ద్రాయతాక్షి !

క. లోకనుతుం డీతఁడు నినుఁ, జేకొనఁగా రాఁగ నీన్యఁ సింహుకై నీ వా
లోకింప వేలకీ “సిరిరా, మోకా లొడ్డంగఁ జూచుఁ మూఁడులు గలరే ?” 106

సీ. ఎడఁబాయు టెట్టిదోఁ యెఱుంగక నిత్యంబు, గాఢాసురాగసంఁ గఠిఁ దనర్చి
పలుకరించినఁ బెద్దఁ ప్రతిమాడ్కిఁ బైరాక, స్మితపూర్వమధురభాఁ పితృ మూని
ఎవ్వరిపై భేదఁ మే లేక సర్వత్ర, దక్షిణనాయకఁ త్వమ్ముఁ దాల్చి
మెలఁత నెమ్మనములోఁ మెలఁగెడువల్లు సౌ, కీల్యాణిసప్తఁ శ్రీ వహించి

గీ. కంటి కెంతయు నింపయిఁ కళ లెఱింగి, వలచి వలపించుకొఁగలఁ వాఁడు జన్మ
నంబు గలవాఁడు, గలవాఁడుఁ నాథుండొట, యంబుజాతలపూర్వపుంజ్యంబుకాదె.

వ. అని యిట్లాకలకంతి, తదీయగుణకీర్తనంబు గావించి శ్రీరామునియంద
దితఃపూర్వంబె పృన్వత్రానరాగయై, వారకాద్యుకాశోపణంబుఁ గావించునో తదో

యని సంకయించు భర్తృదారిక మనశ్శల్యంబుఁ బోఁద్రోచిన, నమ్మగువయ్యఁ
గించిదంతర్గతానంద యగుట మోమునం గనుంగొని మెల్ల మెల్లన మఱియు నిట్లనియె.

సీ. మలినవస్త్రంబు లి + మృడ్మిఁ గట్టఁగ నేల, యతివరో లేవె పీ + తాంబరములు ?
తొడవులు నెమ్మేనఁదొడగ వేల లతాంగి, కఱవాయె నే. యలం + కారములకుఁ ?
దల దువ్వుకొననేల + ధవళాక్షి ! నీయాన, చెల్లింపదొక్క దా + నీజనంబు ?
ఇంపుమై ఘురుఘుమా + యింపఁ బూయవడేమి, చాన ! లేదే నీకుఁ + జందనంబు ?
గీ. ఎందుకు విచారమందెడ + విందువదన, సమయమిదికాదు విడువు వి + చారమునకు
అదిగా ! తెచ్చుచున్నాను + హరధనుస్సు, వచ్చుచున్నది నీస్వయం + వరమునేఁడె.

క. విను, మేల యిఁక స్వయంవర, మునకుం దగినట్టి వేష + మును బూను, మిటుం
డిన నిన్నుఁ జాతు రెవ్వరు ? కనువారికి ముద్దు మాట + గట్టఁగవలదే. 112

వ. అని యిట్లు పలికి దా నన్నమాటల కచ్చెలువ యంగీకారనూచకంబుగా,
హాసముద్ర) వహించుటం జూచి, ప్రక్కనున్న చెలికత్తెలకుం గనునైగఁజేసినయంత,
సీ. పున్నమచందురుఁ + బురుడెంప నన్నట్లు, తిలకమ్ము మోమునై + దిద్దె నోర్తు
దర్శకబాణోఘ + దలితాంగి యన్నటుల్, తుఱుమునఁ గొివ్విరుల్ + దుఱిమె నోర్తు
ఎదుట నద్దముమాడ్కి + నినుఁ జాతు వన్నట్లు, నిల్వటస్తము ముందు + నిలిపె నోర్తు
చిక్కులు తీఱు, ని + శ్చింత నీ కన్నట్లు, వాసిమైఁ దలచిక్కుఁ + దీసె నోర్తు
గీ. డంబుమీఁతెడు చీనిచీ + నాంబరంబు, పేర్కొ గొనివచ్చి తాఁ గట్టఁ + బెట్టె నోర్తు
వైడిసొమ్ములు మెయిఁబొందు + పఱచెనోర్తు, సహజలావణ్య యైనయా + చంద్రముఖికి.
గీ. సంతసమువీఱ నిటు వయ + స్సౌజనంబు, చేత సమ్యగలంకృత + గాత్రీయగుచుఁ
జాన రాణిలై కీర్రాము + వైన నేయ, స్మరుఁడు దాల్చిన మోహనా + స్త్రంబనంగ.

వ. అంత వచ్చుట జనకుండును వీరభటానీత మైన యాహరధనువును విశ్వా
మిత్రునకుఁ జూపించుచు నిట్లనియె. 116

క. కనుగొంటివె యీ బాణా, సనమేగా మన్న పాక + కాసనముఖ్యుల్
వినుతించుచుండఁ, ద్రిపురంబును తుఱుమున భస్మకేవ + ముగఁ జేసె మునీ ! 117

క. తోపించి పిలువలేదని, కా ! పాకారాతిముఖులఁ + గడఁద్రోచి భుజా
టోపం బలరఁగ కివుఁ డీ, చాపంబున నాడు దత్తు + సవనముఁ జేఱచెకొ. 118

ఉ. భానుర మైనయిద్దనువుఁ + బట్టికదా ! ఫణిభూషణుండు, భ
స్మానురు, సంధకానురు, మ + హానురులకొ, మఱి యెంతమందినో

గాసి యొనర్చి యొక్క తుల + కాలములోపలఁ జంపె, దీనిదా
వాసియు వన్నెయుం దెలుప + వారిజసంభవుఁడేనిఁ జాలునే ?

119

మ. గరుడుల్ సిద్ధులు సాధ్యులుకొ ద్రిదకులుకొ + గంధర్వులుకొ యక్షుకిం
పురుషుల్, కిన్నరు, లెందఁతొందఁతొ మహీ + పుత్రిం గొనకొవచ్చి దు
ర్భరమా నీ విలు వంపలేక కదలిం + పక్షగూడఁ జేఁగాక పా
యిరి స్వగ్ధం బెటు చూచువార మని యెం + లే నాత్మ లజ్జించుచుకా.

120

కా. ఈచాపం బొక లెక్కయో యనుచు నెం + లేఁ ద్రుంచువారింబలెకొ
వాచాటత్వముఁ జూపి తాఁకి విలు వం + పక్షలేక స్వర్ణాద్రిస
ధీరీచీనంబని యెత్తలేకయె ధరి + తీర్నాథు ల ట్లెందఁతొ
మాచే గాదనివారు; మర్త్యులకు సా + మాస్యంబె సంధింపఁగక ?

121

క. ఐనను జూపింపుడు నృప, నూనుల కీర్తిల్లు ద్రుంచు + వోఁ దత్త్వమే
మానీంద్రీ ! కాకుకంబున, జానకి నిడి నేఁ గృతార్థ + జన్ముడఁ గానే !

122

ప. అని యిటు గాధినందనునితో వచించు నజ్ఞన కేంద్రీవాక్యంబులకు రాముం
డంతరంగమున.

123

ఉ. ఈవిలు నెక్కువెట్టుటకు + నింతగఁ జెప్పుచునుండె నీధరి
తీర్వరుఁ డేమికష్ట మొకొ + దీనిని ద్రుంచెడువారె లేరుగా ?
భూవలయంబునందుఁ గల + భూపతు లంతటిహీనులా ? యస
దాభవము, మాన్యుఁ డీతఁ డిటు + పల్కుట కేమినిమిత్తమొగదా !

124

గీ. చాననైఁబేర్చి దుర్బలు + లైననృపులు, వచ్చి విలు ద్రుంప లేకపో + వచ్చుఁబలము
పెచ్చు గలవారు రాకపో + వచ్చు; దాని, వలన నీగతి వచియింప + వలె నికండు.

మ. అని చిత్తంబున నెంచుచుకొ ధనువునై + నతుల్ పుసారింపుచుకొ
జనకుకొ జూచుచు దేశకోత్తమునను + జ్ఞాల్భిక్త వేచుచుకొ
ఘనమా స్వీయభుజాబలంబుఁ దెలుపం + గా నెప్పుడా యెప్పుడా
యనురాముం గనిపెట్టి మైథిలునితో + నాకొకిటం డెట్లుకా.

125

గీ. గరుడు లెవ్వరో యక్షుకింపురుషులెవరో, సాధ్యులెవ్వరో నురలేరో + వంద్యులెవరు
కార్యకాకర్షమునఁ గొఱఁగాములైన, యంతనే యియ్యది యసాధ్యమనఁగ వశమే !

మ. అలగీర్వాణులె మిన్నలొక్కొ ! వారి లే + దా వానికింబైనివా
రలు లేరా ! మఱి వారిపైన న్నుగుణా + రాముం ధుదాధుండు ని

రత్నలండ విష్ణువు లేడె ! పార్థివమణి ! తా దెక్కునవ్వనికికొ

దలఁ దన్నంగలవాడునుం గలడు కా ? దా యెందు కీతొందర ? 128

సీ. ఏకవింశతివారఁ మెల్లరాజుల నాజిఁ, జెండినమేటి మఁ ద్త్యండు కాడొ ?

జలజంతువులతోడఁ సంద్రొంబు చిటికలొఁ, గోలిసమాని మఁ ద్త్యండుకాడొ !

తీజగంబునుం బదఁ తీతయమ్ముచేఁ గొన్న, దండిచంగండు మఁ ద్త్యండుకాడొ !

అనరాదు కాని నూఁ తనస్పృశిజేసి పే, గొన్న యీతండు మఁ ద్త్యండుకాడొ !

గీ. మద్ద్యలేకార పీరు సాఁ మాన్యమైన, పనులె యేతత్కృతంబులుఁ పార్థివేంద్ర !

యెందుకీవిల్లఁద్రొంపఁగాఁ నెందుజన్మ, మెత్తియన్నాడొ ! యేపురుఁ యోత్తముండు ?

గీ. మానవుల కెందు నిది సాధ్యఁ మాయటండు, మానవులనంగ నంతవైఁ బైనఁగలరె ?

యెవ్వ రెఱుంగుదు లేపుట్టఁ నేమిగలదొ ! రాముడే వీని నెక్కిడఁ రాదె యిపుడు.

వ. అని యిట్లు నిజవాక్యఖండనం బాచరించునమ్మునీంద్రునకు, నమ్మహి

మహేంద్రుం డిట్లనియె. 181

ఉ. వీరకమెయిక్ విలక్ విటువఁ పీరులునుంబలె వచ్చి యెందటో

రాకొమరులొ, వృధాశ్రమిభఁ రంబునఁ బోవుటఁజేసి యంటి నే

నీకరణిక్ మదిక్ విసిగిఁ యీరఘురాముడె యెక్కువెట్టువో

నా కింక నంతకంటెను ఘం నం బగుకాతుక మేమి కాళికా ! 182

గీ. జానకీదేవి శ్రీరామఁ చంద్రుతోడఁ, బాణిపీడనసౌఖ్యంబుఁ బడసెనేని

శ్రీమహాలక్ష్మిలోకైఁ నేవ్యమానుడైననారాయణునిబొందిఁ నట్లుగాదె. 183

క. ధన్వంతరీ దీతఁడె విలుసా, జన్వంతం బలరారఁ బేర్చిఁ సందించినవో

నన్యాలోచన లేటికిఁ, గన్యారత్నంబు నేనుఁ గానుక యీసే. 184

క. అని యీగతి జనకుడు తనుఁ, గనుఁగొనియత్సంతభక్తిఁ గౌరవములతో

ననుడు, మునీంద్రుఁడు రాముఁ, గనుసన్నక్ సందిసేయుఁ కార్యక మనినకొ. 185

గీ. చాప మెక్కిడనొ మహాఁ, త్సారా మొకట, నీతఁడెంద్రాడనయ్యెడుఁ సిగ్గు నొకటఁ

జేరి నృపు మందువెన్నాడఁ జేయుచుండ, నాలసించుడు వనుఁ గుళిఁకాత్మజుండు.

గీ. జెట్టులెందటో యిది యెక్కుఁ పెట్టలేక, చనినవారంట, వింటిగా ! సందిసేయు

వేగ నీవిల్లు, జగదేకఁ పీరుఁ డనెడి, గౌరవము వచ్చు జనకుండుఁ గన్య నిచ్చు.

మత్తకోకిల.

కాన నావచనం బహుముఁ గా జొనర్చుము, కన్యకా

దానపూర్వముగా నృపాలుఁ గృఁ తప్రతిజ్ఞనిఁ జేయుమా

మానసంబున నొండు చింతను * మాను నీకె శుభంబగుకొ
బూనుమా హరచాపముకొ నిను * బోటి కేటికి జాగింకకొ ?

138

వ. అని గురువరుండు తొందరించుటయుం, దనకుఁగూడఁ దదాకర్షణోత్సాహ
మతిశయించుటయుఁ దలంచి యా రామచంద్రుఁడు ధనురాశోపణంబుఁ జేయ నిశ్చ
యించి గురువరేణ్యున కఱిగి మందసకడ కేలేంచిన, —

139

సీ. కార్మక మెత్తఁగాఁ * గడఁగఁ గానీ యిది, కొనసాగునా యను * కొనెడివారు
మననీత కంఠటి * మాత్రమొక్కో! మఱీ, లే యని గుసగుసల్ * నేయువారు
మునియివేకియా * కొనిరాగఁ ద్రోసిరా, జనఁజెల్ల దీమాత్ర * ననెడువారు
ఏపుట్టలోపల * నేపాము గలదో! యె, వ్యండు నెప్పగలఁడని * నుడువువారు
గీ. ఏల జగదంబులాడెద * రింతులార, పండో! కాయ్యె! యిప్పుడే * బయలుపడును
లెండనుమ సారెతును మంద * లించువారు, నైరి యంతఃపురాంగన * లందునపుడు.

క. సీతయు నిదివఱకె వయ, స్వాతంత్ర్యే వినియు, రామ * చంద్రుని సత్వం
బాతటి సంతయు మఱచుచు, బాతద్వాపరమునైన * స్వాంతముతోడకొ.

141

వా. ఈవి లీమహనీయుఁ డెక్కిడనివో * నే నేమి కాఁజెల్లు, నా
భావం బొక్కరితోడఁ జెప్పటయు స * ద్భావంబు కా, దక్కటా
పూవిల్లుండుఁ బడేపడే చనవ, నే * బో ట్లైదురో నామనో
దావాగ్నికొ శమియింపఁజేసి శుభమం * దకొ జేయఁ గాదంబినుల్ ?

142

గీ. చెలు లెరింగిన నెగతాలిఁ * జేయ నెంతు; రోరులు విన్నను బాగుగా * నుండ; డెటులు
గోర్తి కొనసాగు? మునుఁగులో * గ్రుడ్డులాట, యయ్యెబోనాదుచరితమ * యయ్యెయ్యె

క. ఈరితిగఁ జింతిలు నా, నారీమణి కదరె, వామ * నయనంబు శుభ [నేడు.
స్ఫోరకమై, సందేహని, వారకమై వాంఛితార్థ * ఫలపూరకమై.

144

వ. అంత నక్కాంతయు హరితస్వాంతయై, పురుషులకు దక్షిణనయనాస్పందం
బుంబోలె, బూంబోండ్లకు వామనయనాస్పందంబు శుభభృదంబ యందురు, నాకుం
జాడ రామచంద్రపాణిహాణంబుకన్న మఱొండు ముఖదాయకంబు కానేరద, నాకి
య్యది యానందంబు సమకూర్పునే యనియు నట్లేలకాదు, పండితులవాక్యంబులు
రిత్రప్రాయశ్చయనియు విత్కించుచు, మఱియు నిట్లనియె.

145

కా. ఎందుకొ నీసరివారు లేరుకద ! మా * యా కామినీజాతి కా
నందంబుకొ సమకూర్పుపట్టిన, నన * న్యం బంద్రుని నీకెక్కి, యే

- చందానక నను రామకీర్తనా! యీ సర్వంబు నీచే నమ
స్సందోహంబు లానర్తు వామనయనా సస్సందంబ! నీ కెంతయుకా. 146
- క. అని యిట్లు పలుకునీతం, గని యోదార్పంగ నొక్క కామిని పజ్జం
తెనిమిటి నరసెడుకోకాం, గనఁ గని యన్యాయపదేశ కముగా ననియెక. 147
- గీ. వల్లభుని నీకుఁ గూర్పఁగా వచ్చియున్న, వాఁడు చూడుమదే లోకబాంధవుండు
చింతఁజెందఁగ నేల నీ చిహ్నుదీర్చు, నైపు మొకక్షణకాలంబు చక్కవాకి! 148
- గీ. పగలు గావునఁ బతి నెడఁబాసి పార్వతి, తలమునం గుందునెన్నెలఁపులుఁగుబోటి
గాంచి నెచ్చెలి కోదాన్వుఁ గాఁగఁబలికె, సరసముగ నిట్లు లోకవయఁ స్యాలలామ. 149
- గీ. వేడినిట్లూర్చు లూరకే విడిచె దేల, యెట్లులో కొంచె మోపికఁ బట్టు నీదు
నయనముదమ్ములకు మహానంద మిచ్చు, నట్టిచంద్రుండు నేడురాఁదాకిచకోరి! 150
- చ. అని యిట్లు భర్తకై వగచు సప్త, డహేతువుగాఁగ వామలో
చన మది స్పందమాటయు, వె సకే దనకార్యము సిద్ధిజొందున
ట్లనువుగ నెచ్చెలులో పలుకు సప్తమకులో శ్రీవణద్వయారసా
యనమయి యుంటయుకా, నుఖుఁ హంబుధి జానకి తేలియాడఁకా. 151
- గీ. ఇంకఁ గొందఱు చెలికత్తె లేల సమ్మ, ఖంబునందున రాయబా రంబు లిట్టి
యెడనె యన్యాయపదేశంబుఁ బింతులార! తెల్లముగఁ జెల్పఁడీ తత్త్వ మెల్ల ననుడు. 152
- ఉ. ఒక్కలకాంగి యష్టపుడె యొక్కపటంబున రాము వ్రాసి యా
ప్రక్క నె జానకిం గనుల పండువుగా లిఖియించి, చూపఁగా
నక్కమలాక్షి యేల పరి హాసములాడుదు రంచు లజ్జ, నా
చక్కదోలంగిపోయె, నెక సక్రములాడఁ దమం దలోదరులో. 153
- క. పున్నాగంబును బ్రాకృత మాధవికి బ్రా ప్తం కేయ రమ్యంచు నా
సన్నాళిం బిలువంగ నాపె, ధరణీ జక బల్కుశ్రీరాముడే
పున్నాగంబన, నీత మాధవి యనం బోటి మిముం గూర్పఁగా
సన్నాహం బొనరించు మీజనకుఁ డీ సర్వంబు నీ కేటికికా. 154
- ఉ. ఏమనినకా తెలులో తనునె యొక్కసక మొప్పనరింప, లేచి యా
రామసమీప మేగుదము రమ్మని యొక్క వయస్యఁ బిల్వ, నా
రాముడె నీదుసన్నిధికి రాఁగలఁ దేల కృపింతువంచు, న
కొమలి పల్కుడుకా; సఖులు గొబ్బున నవ్విరి యొక్క పెట్టునకా. 155

క. ఈపగిదిబల్కు సఖ్యా, లాపమ్ములు లోఁ గుతూహ • లమ్ము నొసఁగినకొ
గోపమ్ముఁ బయికిఁజూపెడు, భూపుత్తిక కనియె నొక్క • పూఁబోఁడి వడికొ. 156
గీ. ఉన్నమాటకు నులు కెక్కు • వన్నమాట, నిమ్మనం బయ్యె నేటికి • నీదుపట్లఁ
బంకజాక్షిరో! ముంజేతి • కంకణముల, కద్ద మేటికి సకల మీ • వరయఁగలవు.

వ. ఇట్లు వారు మాటలాడికొనుచుండ నచ్చట రాముండును గురువరేణ్యునకు
నమస్కారంబుఁ గావించి, యెల్లరుఁ జూచుచుండ, 158

సీ. మిథిలేశ్వరుఁడు ముక్కు • మీఁద వ్రేలిడికొని, యనిమేషదృష్టియై • యరయఁచుండ
విల్లిమహాత్ముఁడే • విలువుఁగాకని నీత, యిష్టదైవతముల • కెఱుఁగుచుండ
ఈనాఁటితోడనే • యాడేరు నాకన్య, మని కాశీకుండు మోద • మందుచుండ
ఇందరిచేఁగాని • యిది వీనిచే నగు, నా? యని చూచువా • రనుచునుండ

గీ. వీలఁ గార్యక మొకకేల • లేవనెత్తి, నారి సంధించి యాశ్రయ • ణంబు లాఁగఁ
బ్రళయనిర్భూతపాతరా • వంబుతోడ, దిక్కు లదరంగ నది చెండు • ముక్కలయ్యె.

క. ఆమోదమండ జనకుండు, భూమిసుతచేత నపుడు • పాలుపుగ, నాశ్రి
రాముమెడవై, వసుస్వామి స్తోమము వేయించె నవ్య • కుమదామంబుకొ. 160

వ. అంత జయజయధ్వనులతో మంగళవాద్యంబులు దిగంతంబులం బర్చె
స్వయంవరాగతు లగుభూకాంతులు దప్పు, నెల్లరును హర్షితస్వాంతులైరి యంతమిథిలా
వశిష్టరుండును గల్పాణంబు నిర్వర్తింపఁ గౌశికానుమతంబునఁ దనమంత్రీసత్తముల దళ
రథున కీచార్త దేలిపి వివాహమహోత్సవంబునకుఁ దోడ్కొనిరా నయోధ్యకుం బనిచిన.

తోటకవృత్తము.

సమరావనినిష్ఠత • కతుగజా!, నుమనోగణకీర్తిత • శుద్ధగుజా!

పుమదాజనమానస • పంచకరా!, నమదార్యగజార్తివి • నాశకరా! 162

క. నిరుపమబల! పితృజ్ఞా, పరిపాలనబద్ధదీక్ష! • పద్మదళాక్షా!

ఖరదూషణాదినక్తం, చరభయదాంభోదజాత • జంఝూవాతా!. 163

పృథ్వీవృత్తము.

సరస్వదురుమేఖలా • సకలభూమిభూమితలే

ట్కిరీటచణిసత్ప్రభా • కిరణరాజినీరాజితా!

నిరంతరమునీణ్యనో • నిలయభాసురా! కాంబరీ

కురంగపరిమారకా • కువలయేష్టసంపూరకా! 164

ఇది శ్రీపల్లె పూర్ణ ప్రజ్ఞకవి

విరచితం బగుశ్రీరామకళ్యాణమునఁ జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః

శ్రీ రామ కళ్యాణము

పంచమశ్వాసము

మహితనయాంకృత

వామాంగ ! కృపారసప్రసాద ! వర్షదపాంగా !

కామితఫలదా ! సుగుణాఽ

రామా ! రణవిజితపరశు + రామా ! రామా !

1

వ. దేవా ! యవధరింపు మట్లు జనక ప్రేషితులై యమ్మంత్రిపుంగవులు ఓన దినప్రయాణంబుల దినసత్రియంబున కయోధ్యం బ్రవేశించి యందు సుతవిరచాంబుచే గుందు దళరథేకు వీక్షించి కృతప్రణామలై సవినయంబుగా—

2

సీ. తాటకామూలవి + ధ్వంసంబు కాశికా, రభమహాధ్వర + రక్షణంబు
కూర సుబాహుని + గూర్చిననాటియా, లంబు మారీమప + లాయనంబు
మితమునికోటితో + మిథిలాప్రయాణంబు, మునిసతీకాపవి + మోచనంబు
ఘోరలోచనధను + ర్భంగవృత్తంబుఁ బృ, భీతనయాపాణి + పీడనంబు

గీ॥ మున్నగాఁగల కీర్రామ + మూర్తివర్త, నంబులను దెల్పి సుతవివాహమ్ముకొఱవఁ
దమ్ము జనకావనీశుండు + తత్క్షణంబు, పిలిచిరమ్ముని యిచటి కంపిరని తెలిపి. 2

మత్తకోకిల. సమ్మదం బెదఁ దొల్కరింపఁగ + సర్వబంధుసమృత్సమే
తమ్ముగా, ససతీసుతుండయి + తద్వివాహముఁ జూడఁగా
రమ్ము జా గొనరింప నేటికి + రాజచంద్ర “శుభస్య కి”
ఘృత్మనక వినియుండలేదె వి + కర్తవాన్యయమండనా !

క. అని యొగతిఁ దృప్తితునకుక, ఘనతరపీయూషవృష్టి + కరణిక వారుక
దనయత్సమకలితుం డగు, జనపతికి సుధామయోక్తి + సరణి నిటాడక॥

5

- క. ఆయనఘన కది కర్ణః, సాయనమై యింపు నింప + నాతూణమే స్వ
శ్రీయస మెఱిగించినయా, ధీయుతుల కొసంగి రత్న + దివ్యాంబరముల్. 6
- క. మునివరుచేతకు నచ్చెరు, వును సంతోషంబు గలుగ + భూపాండ్రు, నె
మృనమున నిట్లని తలపో, సెను నానందాశ్రు లీతి + సీమలఁ గ్రాలె. 7
- చ. తనయులఁ గొంచు బోవుతఱిఁ + దద్విరహంబు సహింపకున్న నా
మనమున కూటకుఁ గొలుప + మానవనాయక ! వత్తు, బ్రాప్తశో
భను లగుపుత్తులకొ గనుల + పండువుగా నచిరంబులోనె గ
న్గొనియెదుగాక' యం; చటులె + గూర్చెను గాఢితనూజుఁ డన్నటుల్. 8
- చ. తగువచనములకొ దనయుఁ + దా నొనరించెడునధ్వరంబు, నో
మఁగఁ బిలువంగ, లేనియను + మానముఁ జెందుచు, నాత్మజాతు నం
పఁగ వెనుదీయువాక్యములు + పల్కితి నప్పుడు, నేటికింక నే
మొగమున నాతపోధనుని + ముంగలకుకొ జనువాడ నక్కటా. 6
- గీ. ఆనుచుఁగొళితునెటుగనుం + గొనెడువాడ, ననుత్రప ప్రయాణమున వెనుకంజవేయ
నుగుణరత్నాకరంబులొ + నుతులఁజూచు, కాంక్షమాత్రంబుముందుకు + గంతులిడఁగ.
- వ. ఎట్టకేలకు మిథిలాప్రయాణంబునకుఁ గృతనిశ్చయమై వసిష్ఠాదిగురుజనం
బులయానతి నయోధ్యాపురం బలంకరింపఁజేసి పారులకు శ్రీరామకళ్యాణంబుఁ జాటఁ
బంచి యమ్మఱువాడు శుభముఁగూర్తమున 11
- సీ. పార్శ్వభాగంబుల + భటు బండి రాజచిహ్నము లగువింజూవు + రములు పీఠ
దిక్కులు వెలుగొంద + నొక్కఁడు చంద్రికా, తతధవళాతప + త్రింబు పట్టు
మన్ననమై నొక్క + మదపుటేనుఁగు నెక్కి, భరతశత్రుఘ్నులు + పృక్కరాఁగ
“విజయతాం దశరథో, ర్వీధవ” యనిపల్కు, వందమాగధులొక్క + వైపుఁ దనర
- గీ. హేతులతోడను నిజపురో, హేతులతోడ, మునులతోడను స్వీయకామినులతోడ
మంగళధ్యానముల మిన్ను + మాటుమోగఁ, దరలెమిథిలాపురమునకు + దశరథుండు.
- గీ. ఈపగిది వేడ్కతో మిథి + లాపురంబు, దినచతుష్టయమున కేఁగ + జనకుఁ డంత
నెదురుగా వచ్చి కొంపోయిమది ముదంబు, గడలుకొన, వారి నొక మంచివిడిదిఁజేర్చి.
- ఉ. ఎన్నటికిం దరించితిని + నెన్నిదినాలకు మిమ్ముఁ జూడఁగాఁ
బున్నెముఁ జేసికొంటి, ముని + పుంగవు లిందఱు చూడనైరి, నా
జన్నుము పూజ్యమయ్యె, నృప + సత్తమ ! నీతోలిపట్టి కింక నా
కన్నయ ధర్మచారిణిగఁ + నైకొని నన్నుఁ గృతార్థుఁ జేయవే. 14

క. భూతలపతి రాముఁ దనూ, జాతుఁగఁ బడసితివి నీదు + జన్మము మించెక
గౌతుకమున నాతుక జా, మాతనుగాఁ జేసి చేయు + మా నను ధన్యుక. 15

క. ఏతద్గతి ననుజనకుని, ద్భూతలపతి పలుకు దీని + కై నను, నీనీ
రీతిఁ బలుకంగ నేటికి, నీతో బాంధవ ముజేతు + జీయమకాదే. 16

గీ. పూవు లెందున్న వెదుకుచుఁబోవు తేంట్లు, కాని వెదుకవుపూలె భృంగములకొఱకు
నకుచుతీనాథ! యుత్తమఁవస్తు వెపుడు, వెదకఁబడుఁగానితనకుఁదా + వెదుక దొరుల.

ఉ. కోడ లయోనిజాత, జన + కుండు పృథాత, గురుండు బ్రహ్మపై
వాఁ డిది కూర్చు బాల్గొనిన + వాఁడు, మదగ్గిగుతుండు భర్త, లో
కేడితుఁడౌ వసిష్ఠుఁడు మ + పిష్ఠుఁడు పీఠల వెండ్లిసెద, యె
వ్వాఁ డిఁక నన్నుఁబోలఁగల + వాఁడు ధరక మిథిలావసికృరా! 18

క. అని యన్యోన్యం బిట్లను, కొనుచుండఁగ వచ్చెఁ గౌళి + కుం డచ్చటికిక
జననాథుని గనువేడుక, దనరఁగ మునిజనులు గొఱవ + దాకరథులతోక. 19

వ. అంత నారాజోక్తములును నాసనంబులనుండి లేచినవారై, విధివిధానం
బున నర్పించిన మునీంద్రుండును దనముఖంబుఁ జూడలేక యథోముఖుండై యుండుదశ
రథు వీక్షించి కుశలప్రశ్నాంతరమున— 20

చ. జనవర ! నాఁడు నీదు తను + జన్మల నన్యులమాడ్కి నెంచుచుక
బనుపఁగ సంశయించితివి + బాబురటుం చక్కతాస్త్రిలంచు నా
దనుజులఁ ద్రుంచలే రనుచు + దైత్యులు దుండగులంచుఁ బల్కుచుక
గనుఁగొనినానె యిప్పుడయ + నక దనుజన్మలకై యెట్టిదో. 21

క. తాటక పే ర్విన్నను నే, గాటరికేనియును గుండె + గడగడ, యా క
రోక్తికి వీకొమరుం డో, క్కేటున నవలీలఁ గూల + నేనె నృపాలా ! 22

క. మారీచకుటామాల నా, నీరంబున నెదురఁ దరమె + చిచ్చుఱపిడుగులో;
వారలలో నీనుతుఁ డొక, వీరు నుదధి ముంచె, నొక్క + వీరుం ద్రుంచెక. 23

ఉ. కంటికిఁగూరుకే తడవు + గా నిఁక నేచునువాడ నా జగ
త్కంటుకులె నిశాచరులె + కన్నుల మెల్లనునుండు, రల్లము
కంటి యెఱుంగు మానుఖ; మి + కంగద కంటికి నిద్రగల్గి, యా
కంటికి నన్నముం దిని ను + ఖంబుగ నుండుట మాకు భూవరా ! 24

స. అదియునుంగాక—

- క. ఇంపుగ నీకొమరుడు ధర, కంపింపగ సిగ్ధసాధ్య + గణములచేతక
వంపగఁ ద్రుంపగ మఱి కద,లింపఁలేనట్టి విల్లు + లీలక ద్రుంచెక. 26
- క. దానక జనకమహీశుఁ డ,నూనానందమ్మనక ద + నూజను యున్న
శూనున కీయఁగి నన్న,హ్వనం బొసరించె దద్వి + వామాముఁ జూడక. 27
- క. మీరు రవివంశభవులరు, వీరుక జంద్రాన్వవాయ + వీరులు; మీరుక
వీరుమ వియ్యముఁ గొన బం,గారునకుం దావి యబ్బు + కరణియ గాడే. 28
- గీ. చూతువో పరిణీతులౌ + నుతులనంచుఁ, బలుక నాశీర్వనఃపరి + పాటి నేదొ
యదియు సమకూరఁ గొంత నీయగ్రసుతుఁడు, పెండ్లికొడుకాటఁజేసి పృథ్వీవిడొజ!
న. అని కాశీకుండు పలుకు నవసరంబున, నందుండి లేచి జనకుండు సాంజలియై.
- గీ. కొంత సమకూరెనంచు మీ + రెంతమాట,పలికితిరి ? మిధ్యయు నై మీ + పలుకులందు
నంతయును సమకూరుఁబో + నర్థజరతి, గానవచ్చునె మునులవా + కన్యంబులందు.
- క. కాదనునే మీయాశీ,ర్వాదము విధియేని, హాని + వర ! పొల్లెనం
బోదు భవదీయవచనము, నాదగునిశ్చయమ యిది వి + నకవలె దీనిక. 32
- గీ. మీకు సమృద్ధమైన నూ + ర్మితను లక్ష్మణునకు మాండవీశురీతకీర్త + లనెడివారి
భరతశత్రుఘ్నులకు నిచ్చి + పాణిపీడ,నంబుఁగావించు, ననుజాచి + త్తంబు నిదియ.
- గీ. నావుడుఁ “దధాస్త”నియె శతా + నందుడంత,నవనిజాని కృతార్థోన్మీ + యనియె,హాని
“సద్భుత మేత ద్భవాద్భుతుఁ + చంద్రవంశ్య,పాథివాశ్రేయః తత్రాపి + భవతి”యనియె.
- క. అంతట సభ్యులు నెల్లరు, సంతోషనియగ్నులైరి + సంయమివరుఁ డా
యంతికగతులౌ ధరణీ, కాంతునితనయులను గూర్చి + గౌఁగిటఁ గొనుచుక.
- గీ. తీరిపోయెను నామైని + భారమెల్లఁ, గొమరులను వీరి భూవరా ! + గొనుమనంగ
బాలకులునంత సాష్టాంగ + ప్రణతులగుడు, నొడయఁడానందవారాశి + నోలలాడె.
- గీ. చిరచిరహితాంగనాసమా + శ్లేషణంబు, లోకమశ్లోకమతముఖా + లోకనంబుఁ
బడయఁగా నోఁచుకొన్న సా + భాగ్యఖినికిఁ, బ్రాజ్యమైనట్టి స్వర్గసా + మాజ్యమేల!
- చ. తనయులు గల్గినంతనె ము + దంబు ఘటిల్లునె ? వారు కీర్తిభా
జనులయి శూరులై సకల + సద్గుణశోభితులై విధేయతా
ఖనులయి కేరుగొన్నపుడు + గా పితరుల్ చరితార్థులౌట, వీ
తనయులఁ గన్నయట్టి తలి + దండులకంటె నపుత్తు లిందురే. 38
- క. అని తనయాల్లింగనసం, జనితానందాశురీతకులు + జలజలరాలం
గను హానివలను మోమై, మనుజేశుం డిట్లు భుంధ + మందముగ ననెక. 39

మ. కొమరుం గీర్తిధనుం బానర్పుటకగాఁ + గొంపోతిరేకాని, వా
 సి మహాశక్తిని, సృష్టికట్లు పృతిస్థ + ప్రింజేయు మీబోంట్లు కా
 యమరారాతు లసాధ్యుల? మఱి సుతుం + డవ్వారి నీల్లించెనా?

తమ యాశీర్వచనప్రభావ మిది కా + దా? గాధిరాజ్ఞందనా! 40

గీ. వీరులటులుండ శివువిల్లు + విఱిచి సుతుఁడు, రాజులుట మీకృపాప్రసాదరణమెకాదె
 తక్కుమణులుండ మూర్ఖకాంతములె గాగిల, నైజతేజంబూ రవికిరణంబూ చెపుమ?

వ. ఇట్లనోన్మనోహరమౌలం బౌద్ధులు మృచుండ జనకుండు వివాహ
 ముహూర్తంబు సమీపించినఁ దద్వృత్తాంతంబుఁ బురంబునం బాటు నేవకులఁ బంచిన
 నత్తఱి— 42

ఉ. నున్నముఁ గొట్టి గోడలకు + శోభలఁగూర్చెడువారుఁ, దోరణా

ల నైలకొల్పి యింటికిఁ గ + శల్ తవలించెడువారు, వాకిటక

గగిన్ననఁ బచ్చగా నరఁటి + కంబములన్ నిలఁబెట్టెవారునై

రన్నతిఁ బొరు లెల్లరుఁ ద + దుత్సవమున్ వినినంతనే పురిన్. 43

నీ. ద్వారంబులందు “నీ + తారాఘవా విజయేతా” మటంచు వాగ్ + యించువారు

“మాండవీభరతయోగార్థం భవ”తంచు, జెండాల నక్కరాల్ + చెమ్మవారు

“ఊర్విశాలక్షణ + యో శృభమ” స్తంచు, గాగిదాల్ కల్పించి + కట్టువారు

“స్వాఘ్నభం శ్రుతక్షీర్తి + శత్రుఘ్నయో”రంచు, మించుపందికులఁ జిత్రించువారు

గీ. తమగృహంబుల జరుగు ను + ద్వాహమట్లు, తిండియును నిద్దరయులేక + తిరుగువారు

నగుచు నృపునిటు నా వివా + హంపుఁ బనికి, పొరు లెల్లరు సంతోష + భరితులైరి.

వ. అప్పుడు జనకాజ్ఞానుసారంబుగా శిల్పులును— 45

గీ. పచ్చతానెలవై మేల్మీ + పసిడితోడఁ, గంబములఁగట్టి మణులతోఁగ ప్పమర్చి
 మనుజువాఘండు కురుకంబుఁగొన నిమేష, మాత్రఁగావించిరి వివాహ + మండపంబు.

క. అంతకు నృపునానతిఁ గా, ర్తాంతకు లేతెంచి మూరు + తముఁ జెప్పంగా

సంతసముఁజ జెలు లయ్యలి, మంతలలక వేగఁ బెండ్లి + కూతులఁజేయక. 47

నీ. మానెన సంపంగి + నూ నెతోఁ దలలంటి, నలుగురి కొకమాటు + నలుగుఁబెట్టి

వేడినీటును స్నాన + మాడించి మేలైన, ధవళాంకుకములతోఁ + దడి నడంచి

కప్రంపుఁ బొడుముతోఁ + గలవంబులంగూర్చి, పట్టుపుట్టంబులఁ + గట్టఁబెట్టి

కురుల నున్నగఁ దువ్వి + కొగ్గివ్విరుల్ గయి నేసి, కనుల నీటుగఁగాటు + కమ ఘటించి

గీ. సొగసుగా మోరఁ గమ్రాత + మక్కఁబెట్టి, రాణఁ బనుపునుబూసి, పా + రాణి నలది

బుగ్గలందునఁ గాటుక + బొట్టుపెట్టి, వేడియ లలంకరించి రా + ధిగురుభోండ్ల. 48

క. అసలే యాలలితాంగులు, మనుమశశాసనునిచేతి + కోదండముల

ఔసంగుదురట తద్రూపము, పస నికఃకైప్పంగఁ దరమె + బ్రహ్మవనైక. 49

వ. ఇట్లాకాంతామణుల నలంకరించిన నటదశరథుండును వసిష్ఠానుమతంబునఁబుత్తుల శుచిస్నానలం గావించి, భూరిభూషణభూషితులం జేసి, వసిష్ఠాదులు ముందు నడువ మంగళ వాద్యంబులు మిన్నముట్టి శుభముచూర్తంబునకుఁ గళ్యాణమండపంబుఁ జేరవచ్చుడు 50

క. జనకుం డెదురై బాంధవ, జనములతో శుభనినాద + సందోహముతో

మనుజేశుక గొనిచనియెక, మనమారగ నవ్వవాహ + మండపమునకుక. 51

వ. ఇట్లు తోడ్కొని చని రామలక్ష్మణాభరతశత్రుఘ్నుల వివాహసీతంబులఁ గూర్చుండ నిశుమించి కొంతమంది వృద్ధపురంధ్రీమణులకుఁ గొమార్తలఁ దోడ్కొని రానియమించి తానును శతానందునానతి వేదోక్తంబుగా హోమాదుల నెరవేర్చి యంత

క. తార్కొన మూర్తంబు శుభో, దర్కంబుగ మైథిలుండు + తత్తణమే యా

యర్కాన్వయమణులకు మధు, పర్కంబులఁ గట్టుబెట్టి + పర్యత్సకుడై. 52

సీ. గగనసీమకు నలం + కారభూతుం డంశు,మాలి యెవ్వరివంశ + మండనంబు

ఇందునర్ధానస + మెక్కినయాపురం, జయభూపుఁ డెవరి య + న్వయభవుండు

శక్తిార్థ మేకోన + శతమాత్రుచుఱుడైన, ధన్యు డెవ్వారి ము + తాతతాత

శ్రీ యెల్ల మృత్యాత్ర + శేషఁ జేసినమహా, ధ్వరకర్త యెవ్వారి + తాతతండ్రి

గీ. ఒక్కండ సమస్తరాజుల + నోటపటిచి, తరుణిగొన్నట్టియజుఁడు నె + వ్వరికిదాత

అట్టి దశరథపుత్తుల + కస్మదీయ, తనయల నొసంగుకన్న సం + తసము కలదె. 54

క. అని రామున కభిముఖుడై, కనులను నానందబాష్ప + కణములు రాలక

దనయను గొని రామునితో, మనుజేశుం డనియె మంద + మందమ్మదూక్షి. 55

సీ. పదియాఱువన్నెమే + ల్పనిఁడిఁ గేరెడుమేని, నిగనిగల్ గలది యీ + నీలవేణి

ఇల దున్ను నెడ నందు + వెలసినట్టి యయోని, జాత యీవికచాంబు + జాతనయన

పుట్టినంటికి మఱి + మెట్టినంటికి గూడఁ, గీరితిఁ దెచ్చు నీ + కీరవాణి

తల్లియో ధాత్రీమ + తల్లికై వడి తుమా, గుణభాసమాన యీ + గుణవితాన

గీ. పుత్తువలె నేమపెంచిన + పూవుబోడి, నీడవలె నిన్ను పెంటాడు + నియమంగి

నవ్వులకునైన బొంకని + నాతిమిన్న, నీత యనుపేరు గలది, యీ + పూత పరిభ.

క. ముక్కంటివిల్లు కౌర్యము, నెక్కిన నెక్కిడినయట్టి నీ కిదివఱకే

దక్కినయీకోమలి హుత, భుక్కునమతుమున నీయఁ బూనితిఁ గొనుమా. 57

గీ. రాఘవా! యాలసింప కీ రాజవదన, పాణి గ్రహియింపుమా నీదు పాణితోడ
ధరణిఁ దటిదంబుదములచందంబుగాఁగ, యుష్మదన్యోన్యసంగమంబొప్పుఁగాత!

గీ.లక్ష్మణ! గ్రహింపుమాయూర్ధ్వశాలతాంగి, పాణిఁగొనుడయ్యమిరుమి పాణితోడ
మాండవీశుకీర్తుల మహితహస్త, తోయజంబుల భరతశ తుగ్ములార! 59

గీ. దారలుగనిచ్చినాడనీ తలిరుఁబోండ్లఁ జేకొనుడునన్నుఁదరియింపఁ జేయుడయ్య
మీదుపాంధవ్యమునఁ జేసిమించుఁగాత, మాదువంశంబు లోకైకమాన్యమగుచు.

వ. అని యిట్లు మహానందంబునఁ బల్కువాడై జనకుండు 61

గీ. తెరనట వధూవరులమధ్యఁ దెలువ లిరువు, రతులితానందమునఁ బట్టి నావస్థిఁ
డొక్కవైపు శతానందుఁడొక్కవైపుఁ, జేయెలుగెత్తి మంత్రముల్ చెప్పుచుండ.

నీ. మెఱపుదేగెంబోరె మెఱసెడు జానకీ, రాజీవగంధిని రామునకును

అసమానసౌందర్య లసమాన యగునూర్ధ్వశాసరోజాక్షిని లక్ష్మణునకు
నిండుచందురుతోడ సేనవచ్చు నెమ్మోము, మురువొప్పు మాండవిక భరతునకును
జేరలగొల్వఁగాఁ జెల్లకన్నులు గల్ల, శుకీర్తి నల్ల శ తుగ్మునకును

గీ. భూసురాశీర్వచనములు బోరుకలుగ, మృగశధ్వానముల మిన్ను మాటుమోగ
జనకుండదటి కానంద జనకుండగుచు, ధర్మచారిణులుగ నిచ్చి ధారవోసె. 63

చ. నభమున నప్పు డచ్చరలు నాట్యము జేసిరి, మోగె దేవదుం
దుభులును మింట, గిన్నెరఁ గు తూనాలితక గొని దివ్యగానసౌ
రభములఁ జల్లమాడ్కి మధు రంబుగఁ బాడిరి కిన్నరాంగనల్
శుభమగుఁ గాక వీరి కను చుకొ మఱి దీపెన లిచ్చి రెల్లరుకొ. 64

లయగ్రాహివృత్తము.

మంగళ మనంగసదృశాంగునకు ఘోరసమ రాంగణజితారికి న భంగగతి కింకణ
మంగళము కాతుకతరంగితున కాధ్యగుణరంగునకు సౌఖ్యకృదపాంగునకు ధాత్రిక
మంగళము నిర్దరవ రాంగముపటార్చితకు భాంగున కనంతునకు మంగళమహాశ్రీ
సంగతున కంచు మదిఁ బొంగుచును బాడిరి, గు మంగలులు వేడ్క మెయిమంగళ
మహార్తుల్. 65

వ. ఇట్లు శుభోత్తరంబుగా జరుగునయ్యత్సవంబుం జూడ సముత్సుకలై
కొందులు జలజగంధులు 66

పీ. తమపనుల చాలఁబెం + దలకడనే దీర్చి, యత్తయాననె చూడ + నరుగువారు
కటిభారమునఁ గుచ + తటిభారమునఁ గూడఁ, బోలేక పోలేక + పోవువారు
పా లీయు మని తమ్ము + బాధించుపిల్లల, నెత్తుకొంచుం బరు + వెత్తువారు
బాజాల విని, చేయు + పనులెల్ల విడనాడి, పర్వపర్వనఁ జూడఁ + బఱచువారు
గీ. వల్లభునికార్యజాలంబు + లెల్లదీర్చి, వార లానందముగ నుండు + వల నెఱింగి
విభుల నాయుత్సవముఁజూడఁవేడి పోవు,వారు నైరి పురాంగనా + వార మందు.
క. కొందఱు మేడల నెక్కిరి, కొందఱు వాతాయనములఁ + గూర్చుండిరి యే
మందును గిక్కిఁజిసిరి యా, చందమునకొ గాంతలెల్ల + సంబరముఁ గనక.

68

వ. ఆ సమయంబున—

69

మ. ఒక మంథాచలమధ్య రాముఁ గన నె + ట్లో యెక్కి సాధంబు, బా
లకముల్ పూర్ణములొట, పీల్చడమి వ్యా + శంబంచు నాబోంట్లు పం
చమఁ జెల్లాచెదలై చనం, బృథుగవా + తుం బెక్కి కూర్చుండె, నెం
తకు నేనిం దగుదంచు నెచ్చెలులు చెం + తం జేరి చీ గొట్టఁగక.

70

మ. వనజాతాక్షి యొకర్తు రాముఁ గనఁబో + వక గోర్కితో నత్త యే
మనునో తన్నని గిల్లి యేడ్చె సుతుఁడం + చాడింపఁగా నత్తయా
ననె పోయెత్తు గుతుతోడ నచ్చటికి, న + న్నా యింత యారాట మే
లనె యంచుం దనతోడికోడ లది వే + భాకూళముం జేయఁగక.

71

క. సారంగాక్షి యొకర్తు రాముఁ గను ను + త్సాహంబు దీపింపఁ బెం
దారింబోవుచు బింబదృష్టి కుకసం + దప్తోష్ఠియై నెచ్చెలుల్
తా రేకంబయి కేళిసల్పుఁ దిరిగె + దంతక్షతంబంచు నె
వ్యా రేమందులో యంచు నింటి కటు దు + ర్వారోరుచింతా త్తయై.

72

ఉ. కన్నీయ యొర్తు రాముఁ గనఁ + గాఁ జని యాతని మేనియంద మా
యున్నతిఁ జూచి చూచి తల + యూఁచుచు, రూపనీయంచు మెచ్చ నా
సన్నసఖీమణుల్ మిగులఁ + బక్కనివాఁ డని యంటివే కదా
కన్ననఁ బెండ్లికమ్మని ప + కాపక నవ్విరి సిగ్గుఁ జెందఁగాక.

73

క. కాంతారత్న మొకర్తు గన్నడ గవా + తుం బెక్కి, యాలోన ను
తొక్కింతం బామణిఁ గన్గొనకొ స్థలము భ + ద్రంబంచు లేవంగ, వా
చెంతం జేరినకాంత యెక్కుడు, దొలిం + జేనేతఁ బొగ్రంభమై
దంతాదంతిఁ గచాకచిక జరిగె యు + ధ్ధం బంత నవ్వారిక.

74

చ. పాలకుక యొర్తు పేరిమరస + పూరితదృష్టుల రాముఁ జూచుడుక
బులకర మంతురింప, సరి + పొల్తులలో నది కప్పిపుచ్చగాఁ
గలికిమీటారులార! వార + కారుకభంగ మెదం దలంచినక
బులకితమయ్యె మే ననుచు + బొంకెఁ జెబుల్ పరిహాస మాడఁగక.

75

కా. పంకజాక్షి యొకర్తు రాముఁ గనుచుక + బాలుండు పొల్పొవఁగాఁ
జంకంజేరుట విస్మృతింగని గవా + త్నం బెక్కఁగాఁ బుత్తు సే
వంకం గానక తొమ్ము బాదుకొని యే + డ్వంజొచ్చె బేరెల్లనక
జంకం బూని కుమారు, నూరు వేడుకం + జన్మేయన న్నెచ్చెబుల్.

76

మ. చిగురంబోడి యొకర్తు వొత్తిడిపడం + జే రామి శ్రీరాముఁ గా
నఁగ వేటొక్కడ కేగ నెక్కుడుగఁ గా + నక వచ్చు నం దంచు నా
మగువల్ వచ్చిరి గుంపుగా నటవ స + మృద్దంబుమై నాకె పె
ల్లగఁ గోపంబుఁ గొనక “గతానుగతితో + లోకో” యనం జూపబుల్.

77

మ. ఒకలంబోదరి ముందుగాఁ బయనమ + య్యుక రామునిం దోడిపా
ల్తుకల్లెం గని రాఁగ, మధ్యపథమం + దుం జూచి, కూర్చుండె, గం
టకజాలావృత మంఘ్రి యంచు నొకనో + టం గుక్షిభారోత్థిత
భృకటాయాసపరంపరాభరము డాఁ + పక బాష్పపూర్ణాక్షియై.

78

మ. చెలి యొక్కర్తుక వీడునీవి యొకచే, + జీరాడుపయ్యంట నా
వలికేలం గొని, వేళ యయ్యెనని ప + ర్వం గానరాకుండ, వే
నలి చెల్లాచెదరైన, నేదియును మా + నంబాల కాగెక; గరం
బులు రెండే యిడెనంచుఁ గోపమున నం + భోజాసనుం దూరుచుక.

79

గీ. ఒక్క నుందరి సౌభంబుఁ సెక్కి రాము, సౌబగును దదేకదృష్టితోఁ + జూచుచుండ
సరసిజాతాక్షియో లేక + సాలభంజి, కయ్యె గనుంగొన నది చాలఁ + గవ్వమయ్యె.

80

ప. ఇట్లునుకూలదాంపత్యమున కలరుచు నల్పావుఁబోండ్లు నయనోత్సవంబుగా
నయ్యెత్సవంబుఁ జూచుచుండ

81

గీ. అంత సుముహూర్తమని కొందఁజుబ్బముఖుల, తెరనుదీయంగఁ దత్పర + స్పరవిలోక
నంబులకుఁ బెద్దయంతరా + యంబుగాఁగ, సిగ్గు పెందెర లంతంతఁజెన్నుమీఁత.

82

గీ. విభులపదపద్మములఁ దమ్మి + విరులతోడ, నర్చనముఁ జేయుచుండిరో + యనఁగ నంత
సరసిజంబులఁ గేరునా + సతులలోచ, నములు పతిపాదములయందు + నాట్యమాడె.

83

గీ. భూరిగుణగణ్యుడైన య ధ్రువుఁబోండ్ల, తనువిలాసోరుకాసార ధ్రువులందుఁ
గాల్గించుండెడుతామర ధ్రువులలోఁగి, బతులలోచనములును గన్పట్టుదొడఁగె !

వ. అంత నవ్వస్థిండును యథావిధిగ నవ్వారిచే బ్రజ్వలితం బగుపావకం
బున లాజహోమంబు గావించుతెలి 85

కా. గండాభోగములందుఁ గన్తురి బలెక, ధ్రువులందు దుత్పలా
ఖండాలంకృతిమాడ్కి, గాటుకవలెక ధ్రువులందు యెక, సము

ద్బంధంబై చితురంబులట్లు నొసటక ధ్రువులందు నావనృవా

ట్టుండోల్లం బగుధూమ మాచిగురుటా ధ్రువులందు కందమ్ముగాక. 86

వ. ఇట్లు నిగమోక్తప్రకారంబుగాఁ బాణిగ్రహణంబు గావించియున్నయవ్వ
ధూమరుల నాలోకించి యచ్చటివారు, 87

మ. అసమానాకృతి నొప్పువారికి, వికా ధ్రువులందు లోకాంతలక

బాసగంగూర్చి సురూపకాంతియుతల ధ్రువులందు పూసనీ

రసులం జేర్చినదుర్యశంబుఁ బరిమా ధ్రువులందు, యథాత యా

ప్రసవేషాపము లైనరాసుతుల కి ధ్రువులందు గూర్చుబో ! 88

వ. అని యిష్టిధంబుగా ననురూపవధూవరసమాగమముదితాంతరంగులై తమ
తమయానందంబుల వచోరూపంబున వెల్లడిజేయుచుండఁగా నంత 89

ఉ. వెండిలి నాల్గునాల్గు నటఁ ధ్రువులందు నివసించి, కండ్లకుం

బండువుగాఁగ వారల వి ధ్రువులందు గనుగొంచు, గాధిపు

త్తుండలమెఱిగి, దశర ధ్రువులందు ముదమందఁగ జేసి, సత్త్రియా

కాండము నంగి, వారసుపఁ గాఁ జనె నంత హిమాద్రిసీమకుక. 90

గీ. అంత జనకుండు, దశరథుం ధ్రువులందు, బరిణయాగతసామంత ధ్రువులందు

సత్కరించిన వారును ధ్రువులందు, యాత్మదేశముల రాముకీర్తిని ధ్రువులందు ననఁగ. 91

వ. ఇట్లెల్లనృపాలురు నాత్మదేశంబుల కేగుడు జనకుండు కొమార్తెలకు
బుధులు చెప్పువాడై యవ్వారికడ కేటించి 92

మ. కులముక రూపము గల్గి సర్వసుగుణా మాపారులొ శర్తలక

వెలయం జూచి యొసంగుచే జనకుండు ధ్రువులందు దా నాత్మకా

తలపట్టం; బయమాట వారినుచరి త్తం; బెట్టు లనోన్యాయము

దలలో నాలుకమాడ్కి మీరు మహిళా ధ్రువులందు బాటెంతురో. 93

మ. సఖుండన్నక, గురుండన్న, దైవమనినక ధ్రువులందు, మహా

నుఖున్నక, ధనమన్న, బ్రాణమనినక, జుట్టంబనక శర్వరో

బృఖులారా ! మఱి పూర్వజన్మకుపుతా + న్యూనావతంసంబనక
నిఖిలంబుక నిజజీవితేశ్వరుడె పో + నీరేజపత్యాక్షిణ్ణ.

94

సీ. అత్తమామలమాట + కడుగుదాటంగరా, దాడుబిడ్డలకు మా + తాడరాదు
పతితోడ మాటొడ్డి + ప్రతివచింపంగరాదు, దైవపూజల శ్రద్ధ + దప్పరాదు
దాసీజనంబునై + దయఁ దప్పఁగారాదు, చెలులనైఁ గండ్లెఱ్ఱఁ + జేయరాదు
పనిపాటలందెత్త + పొలిమాలఁగరాదు, పొరుగిండ్ల కూటకే + యరుగరాదు

గీ. విభుఁడు దయగలఁడంచు గ + ర్వింపరాదు, విభవ మున్నదియని విష్ణు + వీగరాదు
తనయలార ! ధరితి వీ + తనయయైన, యాలిఁ బలుమాటలేల గ + య్యాళియనరె!

గీ. అనుచు నీరీతి జనకుఁ డ + య్యాత్మజలకు, బుద్ధులను జెప్పి, నవరత్న + భూరిభూష
జావళులను, విచిత్రచి + త్రాంబరముల, దాసదాసీజనంబుల + దయనొసంగి. 95

చ. కరుల రథాశ్వశాలములఁ + గాల్పలముక నవరత్నభూషణాం
బరముల గోసనాసమును + బార్ధివుఁ డల్లరకుక ముదంబుతో
నరణమొసంగి, యాదశర + థావనివాని బహుకరించి యా
దరమున, నవ్వసింఘని య + థావిధి సత్కృతుఁడేయ నంశటక.

97

క. కొడుకులుఁ గోడండునిన వెం, బడిరా బందుగులతోడ + భామలతోడక
వడి దశరథుం డయోధ్యకుఁ, గడఁక మెయిన్ వచ్చుచుఁడ్య + కాలమునందున్. 98

సీ. క్రాంతిచాలంబు భే + దించి, మానససరో, మార్గంబుఁ జూపిన + మహితయశుఁడు
కార్తవీర్యనిభుజా + కాంతారమును దొపు, మావినయట్టి పు + తాపశాలి
రాజులచేతికి + గాజులఁ దొడిగించి, కూర్చుండఁబెట్టిన + గురుబలుండు
కాశ్యపీతలమెల్లఁ + గళ్యపబ్రహ్మకు, దానంబుఁ జేసిన + ధన్యతముండు

గీ. రాజకంఠసమవృద్ధి + రప్రవాహ, దత్తనిజ పితృదేవతా + తర్పణుండు
పార్వతీధర్మపుత్రుండు + భాగ్యుండు, ఘనుండు వారల కెదుట సా + త్కృతిఁగెచె.

వ. అప్పుడు

100

గీ. రూపమునుదాల్చినచ్చిన + కోపమట్లు, ప్రజ్వరిల్లెడు నగ్నిహో + త్రంబుపగిది
బట్టపగటిదివాకరు + భంగి నున్న, భాగ్యుని జూచి యెల్లరు + భయముఁ జెంది.

ఉ. ఎచ్చటనుండి వచ్చెనొకొ + యీతఁడు; వెండియు తుత్త్రజాతికిన్
జచ్చెడుకాల మేమయిన + సంభవమాయెనొ; యుగ్మిఁడై యిటుల్
వచ్చుట కేమి పేతు వని + వారలు లో జనుకొంచు నర్హ్యముం
దెచ్చిన దానిఁ గైకొనక + తీవ్రత రాముని మోల నిల్వఁగన్.

102

గీ. రాముఁ డంతట భార్గవఁ గాముఁ జూచి, వినయగౌరవములతోడఁ గన్పఱిసేయఁ
గల్గదండంబులకు నెన్నుఁగఁగరణఁబూని, విడిచివుచ్చెద ననుమాటఁవిడుము రామ !

ఉ. వింటి బలోన్నతిక శ్రవునిఁ వింటిని దుర్గించితవంచు, నేది నా

వింటిని నెక్కువెట్లు మిదెఁగి వీరుడవొనెడఁ దత్తుణంబు, నీ

దంటతనంబు నే నరసెఁగదక రణదీక్షకుఁ బూనువాడ, ము

క్కంటికి శిష్యుడై యతనిఁ గార్యకథంగ మెదక సహింతునే ? 104

గీ. తుగ్గువట్టినశ్రవుణ్ణుఁ దుర్గించుటొక్క, గౌరవము గాదు, నీకంతఁ గర్వమున్న
ఈశరాసంబు వైష్ణవంఁ బెక్కువెట్లు, మనుచు భార్గవుఁడనరాముఁడనియె నిట్లు.

ఉ. భార్గవవంశజాతుడవుఁ భర్తనిధర్మముతుండవుక దపో

మాధ్వివేళితాత్ముడవుఁ మాన్యతముండవు బ్రాహ్మణుండవుక

య్యుద్ధునివ్యతేజుడవుఁ దోషవిదూరుడ వంచునే నమో

వర్గముఁ జేసితిక భయముఁ వల్లనుగాదు పరశ్వధాయుధా ! 106

శ. ఇదె నాకంతము భార్గవ ! మది సందియ మెదలి వేయుఁ మా పరశు వికక
గదనంబున బ్రాహ్మణులకు, నెదురఁ బరాక్రమముఁజూపఁగిల మావారల్.

గీ. జాతిమాత్రంబుచేతనేఁ జామదగ్నన్, మాననీయుండ వైతివిఁ మాకు నీవు,

మాననీయులతోనైనఁ మత్సరంబు, అఘముఁ బెంచును గీరితిఁ నపహరించు. 108

వ. అనియిట్లు వినయంబు బయల్కొనఁ బలికిన విని మృద్ధుండై పరశురాముఁడు.

చ. ఇరువదియొక్కమాటు ధరఁ జీకులఁ బల్వర రూపుమాపి, త

చ్చిరములతో దివంబునకుఁ జిత్రితరంబుగ మెట్లుగట్టి ను

స్థిర మగుపూన్కి మాదుపితృఁ దేవతలెల్లరు సంతసించు, ను

ర్వర యశ మందునీపరశుఁ గాముఁడు బ్రాహ్మణజాతిమాత్రుఁడా ?

గీ. బ్రాహ్మణులతోడ వైరంబుఁ పొడిగాదు, టంచు నీ దుర్బలత వెల్లఁగింపి తీవ
బ్రాహ్మణుడయే మేలెపోఁపాణిభీతి, గాఢదొడిగించుకొన్నట్టిరాజుకంటె.

గీ. వీర్యముండిన విల్లెత్తుఁ వెట్లుటొండె, చేతఁగాకున్ను గాదనిఁ చెప్పుటొండె

కాని పలుమాటలాడినంఁ గార్యమేమికి, లావుగలవారికియ్యదిఁ లక్షణంబె ! 112

గీ. భార్గవుఁడు నీయహంకారఁ భాషణములు, నైచినను నొక్కవేళఁ దానైచుఁగాక

నైచునే మత్తవీరరాఁ జన్యరాజి, రక్తమాంసాద్యరంబు పఁగర్వభంబు ! 113

శ. అని గర్వంబునఁ బల్కుచు, దనకార్యగుణంబుఁ బెక్కుఁ తడవలఁ దానే

వినతింబుకొనెడుభార్గవుఁ గనుఁగొని రాముఁడు పల్కుఁగదూఁగియుండె.

చ. అలఘుగుణుండవంచు విన + యంబునఁ బల్కినయంత, నీదు దు
 ర్వులతను వెల్లడింతువని + పల్కెదె ? యిప్పుడె నాప్రతాపపుం
 గలిమి యెఱుంగఁ జేసెదను + గాకని, చాపము నెక్కువెట్టి యు
 జ్జ్వల మగునొక్క బాణమును + సంధియొనర్చి రఘూద్వహంఁ డనుక. 115

గీ. భూసురుండ వగుటఁ + బూజ్యాండ వైతివి, నిన్నుఁ జంపుశరము + నేను వేయఁ
 జాలఁ గాని నీదు + చరణద్వయంబును, ఖండనంబొనర్తుఁ + గాచుకొనుము. 116

వ. అనుచు రాముండు వైష్ణవశరంబుఁ బ్రయోగింపఁబూనుడుఁ బరశురాముండు
 జడీభూతవీర్యుండై మెల్ల గా నిట్లనియె. 117

చ. షీతితలమెల్లఁ గళ్యపుని + కిక్ సవనంబున దానమిచ్చునాఁ
 డతఁడు మదీయదేశమున + యందు వసంపతుమన్న నే నతే
 ప్రతిసయొనర్చినాడనుమి + ప్రకృతవా మేఁగఁగనా మహేంద్రముక
 నుతచరితా ! నికృతచర + ణుండు యేగతిఁ బోదు నే నికక ? 118

క. నాయుత్తమలోకంబుల, నేయు మనుడు రామచంద్రుఁ + డేసెను; గర్వ
 శ్రీ యంతరించి భాగ్యవుఁ, దాయివంశజుని జూచి + యత్ర డిట్లనియెక. 119

ఉ. ఈధను వెక్కువెట్టి నపు + డే నిను సర్వజగచ్చరణ్య నా
 మాధవుఁగాఁ దలంచితిని + మానసమందున రాఘవా ! జగ
 న్నాథుడవైన నీకుఁ గద + నంబున నోడిన నా కకీర్తి లే
 డిదర నిన్నుఁ బోలఁగలఁ + డెవ్వఁడు బాహుబలై క సంపదక ? 120

గీ. అనుచు క్లాఘించుతరుణమం + దమరవరులు, కురియఁజేసిరి యతనివైఁగఁగునుమవృష్టి
 రాము దీర్చి భాగ్యవ + రాముఁ డంత, సరిగె నిజవాసమా మహేంద్రాచలంబు..

గీ. రాఘు గెల్పున్ బాగ్యవ + రాఘునోట, భుజుచక్రలచేత విని, వసి + స్త్రాదు లత్రుడు
 పుతసింహిరి, రాఘుని + కార్దమునకుఁ, పల్లఁచై బుత్తుఁబునర్జన్ము + దశరథుండు..

చ. ఆహుత మందె రాఘుఁడు, జ + యాంచిత్తుడై, భయభక్తు లాప్తఁగా
 జనకునకుక నమస్కృతులు + సల్పుడు శాతఁడు కౌగిలించి, నే
 గమలను గొతుకాత్మీవులు + గాగ్రిలఁ సంతసిలెక, వసిష్ఠుఁడుక
 విశక్తియొనర్చి రామరణ + వీర్యము నేమఱు. పుగ్గడించువుక. 121

వ. కుభవంధుఁగను రామబ్రహ్మపుర + తోబాధులక జంపి మా
 కడవంధుక ధనుషేందు కర్మ డితఁడే + యంచుక విభానదులై

యభినందించిరి మింటు వేల్పులు, తదీ యానన్యయుద్ధక్రియా
విభవంబుకొ జయగీతికాకలనతో జేసోళ్ల క్లాఘించుచుకొ.

124

గీ. దళరథేశ్వరుం డపు డయో ధ్యాపురంబు, జేర సేనల కానతిఁ జేసి రామ
లక్ష్మణాదులు సీతోర్మిఁ బాడు లేగు, దేర నెల్లరతో నేగుఁ దెంచు నపుడు.

పీ. వాతపోతసమిరిఁ జేత స్తతశ్చల, త్రేతనాలంకృతఁ ద్యోతలంబు
రంగవల్లముఖ్యఁ మంగళాలంకార, శృంగారితప్రితిఁ పొంగణంబు
పాలీభవత్వట్టుఁ దాళియుతామృతి, వాళతోరణవత్స్నఁ తోళికంబు
భూపాలదర్శనఁ వ్యాపారతృప్తాప, రావతత్పరఘంఁ టాపథంబు

గీ. కమృఘనసారకన్తూరిఁ కానుగంధ, కలితవాఃపూరకీర్ణశృంఁ గాటకంబు
దూరమందుననే, కనుఁ దోయి యలర, దళరథేశుండు కనె నయోధ్యాపురంబు.

ఉ. వాసవసన్నిభుం డేతఁడుఁ వచ్చెడువేళ, చ్చియావలోకనో
ల్లాసముతోఁ డదీయపురఁ లక్ష్మీ సముజ్జ్వలభూషణాధ్యయై
భాసిలి దివ్యగంధకుమఁ భాసురమందిరయై వెలుంగుచుకొ
వాసకసజ్జికంబలె నృఁ పాలుమనంబు హరించె నెంతయుకొ.

127

గీ. అత్తటిని మంత్రిదండనాఁ థాడు లెలమి, గోంతదూరంబు ధారుణీఁ కాంతునకును
నెడుదుచని గౌరవంబుతోఁ నెఱిగి వారు, పురవిశేషేతిబలను జెప్పఁగరమువినచు.

గీ. విజయరథపతస్త్రిహఁ నివహలోచ, నాంబుజంబులచే సహఁ ప్రియమిట్లు
సిరులచే నమరావతిఁకరణి వెలయు, నయ్యయోధ్యఁ బ్రవేశించునపుడు తేఁడు.

ఉ. అంబరచుంబులై వెలయుఁ నట్టి మహాస్త్వతదివ్యపాదభా
గంబులనుండి యాధరణిఁ కాంతునిపైఁ బురకన్యలెల్ల లా
జంబులు సల్లుచుండ, నదిఁ స్వర్ణతలంబుననుండే పుష్పవ
ర్షంబులు దివ్యకాంతలు వెఁ సకొ గురిపించినయట్లు కన్పడెకొ.

130

గీ. ఈవిధిగఁజౌరసత్కారఁ మేపుమిఱుగైకొనుచు, నాత్మజాలు నిజాంగనలతోడ
విప్రులహర్షంబుతోఁ దన్నుఁ జెరిగింప, నాత్మగృహముఁ బ్రవేశించెఁ నవనిజాని.

వ. అప్పుడు తక్కుంగలపారులును రామని గుణగణంబుల కచ్చెరువందుచు
నిజావాసంబులకుఁ జనిరి, యంత కాముఁడు—

132

పీ. ప్రిణంబులను దనఁ వ్రెననే యిడి తఁద్రీ, తన్నె లోకంబనిఁ తలఁచుచుండ
దెల్లులు గారాబఁ ముల్లకిల్లల విజయముఁ గీర్తితోఁ దనుఁ గని, నెట్టియిందె

అనుమాలవతి యాచు + ననుదినం బతిభక్తి, నువ్వీతమాజత + న్నుపచరింప
 వీడలంబోలె వెం + టాడుచుం దమ్ములు, గూరిమిలోఁ దమ్ముఁ + గొలుచుచుండఁ
 గీ. దనడునిర్మలసత్విన + తనలచేతఁ, బొరపునముల స్వాధీన + పఱచుకొందుఁ
 దల్లిదండుల కానందఁ దాయునుగుచు, రాముఁ డుండెను సద్గుణాఁ రాముడనంగ.

మంజుభాషిణీవృత్తము.

సరసీజబంధుకుల + చారుభూషణా!
 పురుషూతవంద్య! స్మిత + పూర్వభూషణా!
 సరసాంతరంగ, ముని + సన్నతా! నుధి
 పరిపాలనాభ్యుదయ + బద్ధకంకణా!

సుగంధివృత్తము.

సర్వలోకకీర్త్యమాన + సద్గుణా! నున్నాద్గుణా!
 కర్మముఖ్య సర్వదేవ + సన్నతా! జగన్నతా!
 పర్వదాత్మగర్వదైత్య + భంజనా! నిరంజనా!
 ఊర్వరోహసాలవద్భ + లోదయా! మహోదయా!

188

కాలినీవృత్తము.

మారాకారా! లోక + మాన్యావతారా!
 తారాధీశాసార + దర్శాపహారా!
 హారాద్యాలంకార! + హర్యక్షసారా!
 సారాచారా! భూమి + బాచిత్రవోరా!

ఇది శ్రీ కావ్యపగోల్లి జగన్నాథాచార్యపుత్రీ పద్మ పూర్ణప్రజ్ఞ కవి
 విరచితం బగు శ్రీ రామకవ్యజంతునకిందుఁ బంచమాశ్వాసంబు

సర్వము సంపూర్ణము.

శ్రీ కీతారామచంద్రపరబ్రహ్మర్షణ మస్తు.

R. 2-60
 0-3-55
 -12-0

